

Átalyvető

2008. március

Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az
Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedévi lapja

A tartalomból

Hírek.....	2-3.
Csapó Endre: Nemzeti ünnep és hatalom	4-5.
Czire Dénes: Lányok, asszonyok a forradalomban..	6-7.
Nagyenyed tragikus januárja	8-10.
Jelképes jelenléteink – Előszó és Kommentár.....	13-15.
Új korszak a kisebbségi kérdésben .	16-17.
Szász I. T. naplójegyzetei	18-21.
A 100 éves Wass Albert	22-27.
Szőcs Károly műhelyéből	28-31.
Nyelvelő.....	32-35.
Vásárhelyi orvosok írták.....	36-39.
Fórum	40-45.
Irodalom: 100 éves a Nyugat.....	52-57.

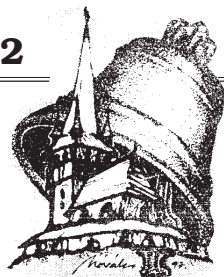

KRISZTUS FELTÁMADOTT!

Szabó László, marosvásárhelyi felsővárosi ref. lelkész munkája

**Hozsanna, Húsvét! Künn a tavasz száll, S futnék a fénynél sebesebben,
Sziklasírodból föltámadtál Húsvét tüzét a holt lelkekben
És csodát műveltél megint. Gyűjtani elvesző úton.
Pusztá földünk virággá ébred, Hírül adni a beteg, fáradt
Sok zsenge ág zsoldárt zeng néked, Társaknak újuló csodádat -
Jézus, naparcod rámtekint. Hozsanna Néked, Jézusom !**

(Tollas Tibor: Hozsanna, Húsvét!)

EKOSZ

Az EKOSZ elnöke összehívja a Szövetség éves közgyűlését 2008. május 17., szombaton 10.00 órára. Helye: Magyarok Háza (Budapest, Semmelweis u.1-3), II. em., Sinka István terem. A tagszervezetek írásos meghívót kapnak.

Nagyatád

A Nagyatádi Erdélyi Kör egészé éves, bámulatosan gazdag tevékenységéről küldött részletes beszámolót a kör elnöke, **Dr. Orbán Csaba**, melyből itt – a rendelkezésünkre álló hely korlátozottsága miatt – csak részleteket tudunk felsorolni.

- március 9.: Kárpát-medencei zárandoklat
- április 17.: **Ferenczy Csongor** Wass Albert előadóestje
- június 1.: **Kondor Katalin Blaskó György-gyel**, a Wass Albert szobor alkotójával beszélgetett
- június 2.: **Kiss Török Ildikó és Varga Vilmos** színművészek Wass Albert estje
- július 3.: Wass Albert szobrának avatőünnepsége, ezen beszédet mondott **Dr. Papp Lajos** professzor
- július 2-8: a dévai gyerekek Nagyatádon vendégeskedtek
- július 14-21. között 50 fő kirándulása Kárpát-aljára és a Bihari hegyekbe
- augusztus 20.: részvétel a testvérváros Kézdivásárhely Háromszéki Világtalálkozóján
- október 2.: a Nemzeti Szalon rendezvényét 100.000 Ft.-al támogatta a kör
- november 25.: részvétel a romániai EU-parlamentari választáson (az ehhez kapcsolódó írást a 44. oldalon közöljük)
- november 30-án tartották negyedéves közgyűlésüket, melyen részt vett **Ormai István**, Nagyatád polgármestere, az EKOSZ elnöksége részéről pedig **Dr. Szekeres Sándor**, aki ez alkalommal itt is bemutatta Székely Mózes-könyvét.
- december 16.: megemlékezés és koszorúzás a Bocskai-emlékműnél
- december 31.: szilveszteri ételosztás a sportszarnok bejáratánál
- a 2007-es évben 80.000 Ft.-al támogatták a rekecsini csángó iskolát
- a Pajkos néptánc-együttesnek tánctanárt szereztek és fedezték az oktatást, valamint a

székelyruha-beszerzési költségeket, amit utólag még 120.000 Ft.-ra egészítenek ki.

- 2008. január 7-én volt **Orbán Miklós** t.b. elnök fafaragvány-kiállításának megnyitója Kaposváron a művelődési házban, majd január 11-én Orbán Miklós megyei díszpolgári kitüntetésé Nagybjomban.

Az EKOSZ, valamint lapunk nevében igaz tisztelettel és szeretettel itt gratulálunk Orbán Miklósnak, akire mindnyájan büszkék vagyunk. Drága Miklós bátyánk, Isten adjon neked további erőt és kitartást csodálatos munkád folytatáshoz.

Izsák

Az Izsák és Környéke Erdélyi Magyarok Közhasznú Egyesülete honlapot indított, elérhetősége: www.ikemweb.extra.hu Ennek főoldalán bemutatkozik az egyesület, majd olvasható az alapszabály, az elmúlt évek részletes programja, valamint EKOSZ címszó alatt lapunk internetes változata is elérhető. A szervezet elmúlt félévi programjából adunk ízelítőt az alábbiakban:

- augusztus 25. Családi összejövetel keretében volt vendégük **Dr. Szász István Tas**
- szeptember 15. **Dr. Medvigy Endre** és **Szabó András** színművész előadása
- október 27. **Dr. Grezsa Ferenc** előadása: Lelki megújulás szükségessége és az erdélyi lelkiség jellemzői
- november 18. **Dr. Kiszely István** beszélt a magyar ételkultúráról.

Siófok

A múlt év során **Armankó Dávid** személyében új elnököt választott magának a Siófoki Erdélyi Kör, ami a szervezet munkájának fellendülését, megújulását hozta magával. Február 6-án az EKOSZ elnökét látták vendégül, aki az erdélyi körök szerveződésekének alapjairól, társadalmi felelősségvállalásának fontosságáról, az EKOSZ aktuális helyzetéről, valamint napjaink társadalmi-politikai problémáiról beszélt. Elkötelezett, magas kultúrájú és nyitott lelkű tagságot ismert meg ott. Vele volt az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének elnöke, **Kese Ferenc** is, aki a két szervezet közötti szoros együttműködés alapjait rakosgatta.

Szekszárd

Az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesülete (EMTE) január 12-én tartotta (részben) batyus bálját, a kétyi asszonykórus felléptével és az egyesület elnökségi tagjának, **Zsigmond Zoltánnak** szólóénekével. A közgyűlést február 2-án tartotta a kör, itt

merész, gazdag munkaterv kialakítására került sor. Tavasszal ökumenikus istentiszteleten veszünk részt Faddon, itt kerül sor Március 15. megünneplésére is, a megemlékezést nt. Bereczki Zoltán lelkész mondja, aki egyben a szervezet újonnan megválasztott alelnöke is. A tervekben szerepel a könyvgyűjtés a Fehér megyei Búzásbesenyő javára, majális, Márton Áron életútjának ismertetése, összekötve versmondással, énekléssel, és a szülők, nagyszülők által készített különböző tárgyak, szóttesek, stb. kiállításával. (Mindezekre a következőkben majd kitérünk.) Kiemelt helyen szerepel a tervek között egy székelykapu állítása, melynek anyagi fedezetére kapujegyeket fogunk árusítani.

✎ **Kese Ferenc, Bernád Enikő**

Sopron

A Soproni Erdélyi Kör 16-ik alkalommal rendezte meg február 9-én Erdélyi Bálját a soproni Szieszta Hotelben. Kb.160 személy hallgatta és nézte a mezőségi dalokat és tánccokat. A menü hagyományos erdélyi ételekből lett összeválogatva. Az immár hagyományos rendezvény kiválóan virradatig tartott. A bál bevételeit az őszi esőzések idején károsodott Erdélyi Ház épületének rendbetételére fordítja a vezetőség.

Monor

A monori Bethlen Gábor Erdélyi Kör tagjai, családtagjai és barátai 2008. január 26-án hagyományos Farsangi batyus bált tartottak a Monori Művelődési Házban. Az egyesület elnöke méltatta a 100 éve született Wass Albert életét és munkásságát. A megemlékezés végén **Poszpischill Péter** erdélyi születésű fiatalember, a monori egyesület tagja, mély átérzéssel szavalt el Wass Albert Üzenet haza című csodálatos versét. A bál hangulatot több tucat szép magyar gyermek, valamint a Monori Strázsák néptánc-együttes erdélyi, mezőségi magyar táncai teremtték meg.

dr. **Szekeres Sándor**

Melbourne-Ausztrália

Pelle Lajos, az Ausztráliai Erdélyi Magyar Szövetség elnöke tudósít a 3 napos Magyar Fesztivál (Hungarofest, február 1–3.) kiállításáról. A kiállított anyagot az Ausztráliai Erdélyi Magyar Szövetség gyűjtötte össze és állította ki, az erdélyi anyag a Szövetség tagjainak és baráti körének a gyűjteményéből származott, és ez volt a legnagyobb ilyen szerű erdélyi népművészeti anyag-bemutató a földteke déli oldalán.

Szerkesztőbizottság: Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, B. Osvát Ágnes (irodalom és gyermekoldal), Márton Ferenc szerkesztő, Nyéki István technikai szerkesztő

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: **Orbán László**

Levelezési cím: Dr. Kövesdy Pál, 7100 Szekszárd, Otthon u. 2., tel./fax:(36)74/417-705

E-mail: ekosz@t-online.hu

A kiadásért felel az EKOSZ elnöke

ISSN 1416-4698

Böcz Nyomda - Szekszárd

Az Erdély kincsei mellett a kiállítás több más témával is foglalkozott: az 1848-49-es forradalom és szabadságharc 160. évfordulója, Melbourneben élő magyar művészek festményeinek és fényképeinek a kiállítása, a magyar Szent Korona, valamint a magyar népművészet és kézimunka széleskörű bemutatása. A teremben filmbemutató is volt Erdély tájairól, természeti szépségeiről, táncbemutatók és mesemondás a kicsik részére. A látogatóknak a magyar gasztronómia legjobbjaiból szolgáltak fel.

Üzenet haza

Száz éve született gróf czegei Wass Albert
Válaszút (Erdély), 1908. január 8.

Ez az év a Magyarok VII. Világtalálkozójának és a Magyarok Világszövetsége ala-

pításának 70. éve. Az MVSZ az ünnepi esztendő, Wass Albert születésének 100. évfordulóján, 2008. január 8-án, kedden, 11 órakor nyitotta meg nyílt irodalmi sajtótájékoztató keretében, amelyre az MVSZ-Magyarok Háza I. emeleti kerengőjében, Wass Albert szobránál került sor.

A költőfejedelem életútját méltatta **Dr. Medvigy Endre** irodalomkutató. Személyes találkozásukról beszélt **Rácz Sándor**, az MVSZ tiszteletbeli elnöke. Az MVSZ ünnepi esztendőjét **Patrubány Miklós** elnök nyitotta meg Koltay Gábor filmrendező a Wass Albertről szóló filmjének megszületéséről szolt. A filmet a sajtótájékoztató után, a Magyarok Háza Széchenyi termében le is vetítették.

A rendezvény keretében megkoszorúzták Wass Albert mellszobrát és az MVSZ két alapító atyjának - báró Perényi Zsigmond és gróf Teleki Pál - emléktábláját. Patrubány Miklós elnök beszédét a 25. oldalon közöljük.

Helyesbítés

Igen sajnálatos hiba csúszott be előző, decemberi lapszámunk címlapjára, ahol a lap számozását tévesen 65-nek írtuk. Helyesen: 64.

Elnézést kérünk.

Péterffy Árpád hetven éves

Idén, 2008. február 17-én töltötte Péterffy Árpád professzor a hetven évét. Mozgalmas szakmai életet tudhat maga mögött. Szívem szerint hosszan sorolnám a tollamra kívánczó mondatokat, de talán maradok a legfontosabbnál: a Marosvásárhelyi Református Kollégium szellemét vitte magával Svédországba, és nagy kerülővel ez a szellem érkezett aztán Debrecenbe a Stockholmi Karolinska-ról, Péterffy Árpád debreceni professzori kinevezésével.

A Karolinskán a már akkor világhírű Viking O. Björk mellett tanulta a szív- és mellkas sebészetet, a legendás hírű Crafoord szellemében. Minden bizonnyal édesapja, Péterffy Pál prof. marosvásárhelyi iskolája is kiállta a nyugat-európai csúcseyetem próbáját, fia szorgalma és tehetsége révén. Ezek után 1989-ben Christian Olin professzorral együtt alapított új szív- és mellkas sebészetet Linköpingben, ebben a közép-svédországi egyetemi városban, a kelet-götalandi 1 millió beteg számára. Lehetősége lett volna szakmai tudását tovább kamatoztatni a Karolinskán, e világhírű egyetemen, de nem tette. Ennek oka az volt, hogy onnan nem ingázhatott volna évtizedeken keresztül Debrecenbe. Ebben az alföldi egyetemi központban nem kis nehézségek árán és számos gáncsoskodás ellenére sikerült nemcsak elindítania, de ki is teljesítenie álmát: európai szintre hozta a szív- és mellkas sebészetet.

Született sebész, de tanítani nem volt adottsága. Mégis, aki tanulni akart, elleshette tőle a szakma fortélyait. A klinikájáról tanítványok sokasága rajzolt ki, ezek egy része Magyarországon, a többi külföldön szerzett minősítést.

Karizmatikus személyisége biztosította azt, hogy ezekben az években, amikor a magyar orvosi kart - miként az egész anyaországot - arra intették, hogy merjen kicsinek maradni, senkit sem akadályozott meg a felemelkedésben, egyéni ambícióinak megvalósításában, sőt, ha tehetett, segített. Egész pályája során folyamatosan harcolt, kilincsel, szervezett a magyar betegek érdekében.

Díjak, kitüntetések birtokosaként, a magyar, de talán az egyetemes kultúr- és orvostörténet kimagasló alakja vonul most nyugdíjba. Öt szép gyereke Svédországból családotól Debrecenbe utazott köszöntésére e jeles napon.

Drága Árpád, sok-sok tanítványod nevében, és mint azok egyike, akit Te indítottál el e hosszú és nehéz úton, barátodként, boldog születésnapot kívánok neked!

✍ Cs. Szabó Zoltán

Az Átalvető oldalain Péterffy Árpád professzor alakja nem egyszer szerepelt, legutóbb a Marosvásárhelyi Orvosegyetem díszdoktori címének átvétele alkalmából. Lapunkat talán a kezdetektől figyelmével és szeretetével tünteti ki, ezt jelen alkalomból tiszteletünk és szeretetünk kifejezésével viszonzozzuk. Drága professzor úr, Isten éltesen és jutalmazzon mindazért, amit nemzetünkért, az emberekért tettél.

INDÍTVÁNY

**az Európai Kisebbségvédelmi
Intergroup
2008. február 21-i ülésére**

Az EP-Kisebbségvédelmi Intergroup 2008. januári ülésén a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának tízéves évfordulójáról emlékezett meg. A tanácskozás résztvevői "Európa szégyeneként" könyvelték el, hogy a Chartát több tagország még mindig vonakodik aláírni, más országok viszont elfogadják ugyan, de nem ültetik gyakorlatba a dokumentumot. Ez utóbbi eset érvényes - például - Szlovákiára. A Balkán egyes országai viszont nem hogy az anyanyelvi jogokat nem ismerik el, de még a területükön élő egyes kisebbségek pusztát létét is tagadják. Ez a helyzet áll fenn - például - a görögországi és a bulgáriai makedónok, a romániai csángómagyarok, valamint a szerbiai románok esetében.

Kiváltképpen aggasztó, hogy a kisebbségi elnyomás és jogfosztás eme kirívó eseteiben ezeknek a nemzeti közösségeknek az egyházai sem kelnek híveik védelmére. Szlovákiában egészen új fejlemény: nem hogy teljesítenék az ott élő, félmilliónyi magyar nemzetiségű katolikus hívő magyar püspök kinevezésére irányuló, több évtizedes igényét, hanem ezzel szemben a most bevezetett új egyházmegyei felosztás - szálamitaktikával - négy egyházmegyébe szórta szét az előzőleg két egyházmegyébe tartozó magyar katolikusokat. Ráadásul - amint Tabajdi Csaba bizottsági elnök megállapította -: Európa is hallgat ezekben a kérdésekben.

Mindezeket szem előtt tartva, tisztelettel indítványozom a következőket:

1. Az EP-Kisebbségvédelmi Intergroup nem hallgathat a nemzeti és vallási kisebbségek eme kirívó sérelmeinek ügyében. Éppen ezért: (a) Határozottan ítélje el a vértelen etnikai genocídium minden formáját és esetét; (b) Kezdeményezze európai parlamenti tényfeltáró bizottságok kiküldését a felsorolt országokba, illetve a veszélyeztetett közösségekhez; (c) Érje el ezeknek a kisebbségi ügyeknek és eseteknek az Európai Parlament napirendjére tűzését.

2. Az EP-Kisebbségvédelmi Intergroup közvetlen úton lépjen kapcsolatba a felsorolt veszélyeztetett nemzeti és vallási közösségek ügyében illetékes egyházakkal, és a vallási sokszínűség, a tolerancia, a krisztusi emberszeretet, valamint az ökuménia szellemében kérje együttműködésüket kisebbségi híveik, illetve közösségük védelmében.

A Kárpát-medencei kisebbségi magyar közösségek - a felvidéki magyar katolikusok és a moldovai csángómagyarok - védelmében külön is keresse meg és kérje a Magyarországi Püspöki Konferencia támogatását.

Strasbourg, 2008. február 21.

✍ Tőkés László EP-képviselő

Csapó Endre

Nemzeti ünnep és a hatalom

Tanulságok a tavalyi nemzeti ünnep nyomán

Érdekes tanulmány lenne áttekinteni történelmünkben a mindeki hatalom viszonyulását nemzeti ünnepeinkhez. A kérdés egyszerűen az, hogy együtt ünnepel-e a nemzet és a nemzet felett hatalmat gyakorló uralkodó réteg. Azonosak-e eszményeik, érzéseik? Azonosak-e hőseik? Forrongások, szabadságharcok, szabadságlázadások, nemzeti felkelések népe hogyan viszonyult azokhoz, akik sorsát intézték?

Mohács lehet ebben is a választóvonal, előtte királyainkat, szentjeinket, nemzeti hőseinket, amennyire ma még felidézhetők ebben a témában írott emlékek, a nemzet (köznép, jobbágnép) együtt tisztelte a hatalommal (főurakkal, uralkodókkal). A török idők hősi harcaival, végvári vitézek portyázásaival bizonyára egyetértett a megszállást szenvedő nép és a birtokait védő, vesztő földesurak. Talán abban is volt egyetértés vagy csak megértés, hogy voltak, akik német szövetségben vélték, voltak, akik török kapcsolatokkal vélték védelmezni

a magyar érdekeket. Lehetek persze, biztosan voltak árulók is és a megszállók elvtelen kiszolgálói, de a magyar nép csak azokat tartotta meg emlékeztében, akiket a történetírás is igazolt a magyar érdekek melletti kiállásukért.

A márciusi nemzeti ünnep körül kavargó politikai szenvedélyek fordítják figyelmünket a nemzeti közösség emlékeztetének természetére, arra, hogy: miért is lett 1848. március 15-ike oly meghatározó a magyar közszellem kialakulására? A XIX. század eleje Európában a nemzeti ébredés ideje volt, vele egybeesett a társadalom megreformálásának időszaka. Magyarországon is érelődött a változás, a század első évtizedeit reformkorszaknak nevezzük. A változás igénye ezen a napon érett elhatározássá, a pesti ifjak megtették a történelmi lépést, a bécsi udvar gyengeségét kihasználva a hatalom elé tették követeléseiket, egyúttal – forradalmi módon – bevonva a nyilvánosságot, maguk mögé állítva a közvéleményt. A hatalom meghátrált, a forradalmi ifjuság ezen a napon tényezővé és történelmi példaképpé vált.

Március 15. forradalma a magyar közvéleményben csak kis mértékben rögzült mint reformkövetelés, nagyobb mértékben az ország függetlensége volt a tét. II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának letiprása óta érelődött a Szent Korona országa függetlenségének, az alkotmányos uralkodás helyreállításának kérdése – ez kapott hangsúlyt az akkori közvéleményben. A szabadságharcot leverhették, de ez a közakarat szívósan megmaradt. Mintául szolgált 1956-ban is. Mintául szolgál ma is és a jövőben is, mert a magyar lélek többre értékeli az idealizmust, mint a realitások mérlegelését. Nem azt a tanulságot vonja le, hogy mit veszített a felkeléssel, hanem azt, hogy megmentette a haza becsületét, helytállt a szabadságélményért. Ne várjon tapsot, aki fölveti a kérdést, nem lett volna jobb előbb mérlegelni az erőviszonyokat?

Az emigráció filozófusa, Szalay Gyula írja: „A magyar felfogás principiumokon nyugodott, mert ez könnyebb és kényelmesebb álláspont, mint a dolgok, események szüntelen elemzése és boncolgatása. Bár más alkalomból, de ilyesfajta álláspontokról így vélekedett gróf Széchenyi István: »de a nagyobb résznek ugyancsak sovány compensatio, ha veszett bútorért, hazaért, szóval mindenért csak a principium csorbátlan fenntartásával vigasztalhatja magát.«” De gondoljuk csak meg, akitől mindent elvesznek, jó ha birtokosnak érzi magát elvekben, nemes érzésekben, bizakodásban, szolidaritásban, mert ezekből áll össze a nemzet.

Különösen nagy szüksége volt a magyar népnek a márciusi lélek felébresztésére a trianoni – szóljunk modernul – holokauszt után. Március 15-ikét a Horthy-korszakban tette nemzeti ünnepé az 1927. évi XXXI. törvénycikk. 1898-ig kellett várnunk, tehát 50 évig, amíg 1848 forradalma valamilyen módon nyilvános ünneplést kapott. Az 1898. évi V. törvénycikk kimondta: „A nemzet kegyelettel és hálás érzéssel emlékeztet meg az ország történetében korszakot képező 1848. évi azon törvényhozási alkotásokról, melyekkel az alkotmányos jogok a nemzet minden osztályára kiterjesztettek, a képviselői alapon nyugvó felelős kormányrendszer bevezetése, a közhatalmának általánosított, a földbirtok felszabadított, a sajtószabadság, a jogegyenlőség s általában a politikai és pol-

gári szabadság magasztos elvei érvényre jutottak: ezen alapvető törvények megalkotásának félévszázados évfordulója alkalmából a törvényhozás április 11-ik napját, mint azt a napot, a melyen dicső emlékeztető V-ik Ferdinánd király az 1848-ik évi korszakot alkotó törvényeket szentesítette – nemzeti ünnepé nyilvánítja.”

Ugye feltűnő, hogy a törvénycikk felsorolja a márciusi követelések társadalmi reformra utaló részeit, ennek hőisévé a királyt teszi, de arról nincs szó, hogy hamarosan meg is szegte a magyar nemzetet kötött szerződést és megtámadta országunkat, elvette függetlenségét, zsenge szabadságát. A független, nemzeti Magyarország tette helyére – 79 év után – az eredeti követelések egészét, és eredeti szellemiségét, ekkor kapta az ünnep az ország függetlenségére, a nemzet szabadságára utaló lényegének törvénybe iktatását. Sajnos ekkor már a nemzet jelentős része idegen megszállás alatt fogadta el a magyar szabadság napja ünnepét, de azt mélyebben átérzve sokkal hűbben megtartotta, mint a maradék ország népe.

Igazi népszerűséget a nemzeti ünnep a Horthy-korszakban szerzett, és ez a nemzet lelkéből már kitörölhetetlen lett. A százéves évfordulón a Rákosi-geng sem tehetett mást, munkaszüneti nappá nyilvánította, egyúttal minden propagandaeszközzel igyekeztek ki-sajátítani, mint a „népi demokratikus” forradalom napját. Ekkortól még erősebben a nemzeti függetlenség- és szabadságértelmezés erősödött ennek az ünnepnek a tartalmaként a lelkekben. Erre 1951-ben visszaminősítették munkanappá, és megkezdődött a félig ünnep, alig ünnep cikk-cakkos története, amit az ünneplők rendőri zaklatásának szigora vagy enyhülése jelez.

Még a rendszerváltoztatás érdekében is bevetették március 15-ét. A 80-as évek kádári rendszerének már megvolt a maga látható és megnyilatkozó ellenzéke, amelynek engedélye volt (mint Hofinak) kényes kérdésekkel foglalkozni. A közönség részére természetesen bátor ellenzék voltak, amit érzékeltetett gyakori zaklatatásuk a rendőrség részéről. A politikai manipulátorok természetesen nem hagyták kihasználatlanul a magyar közönség hazafias érzeit sem. Így a március 15-ei ünnep fontos szerepet kapott ebben a színjátékban, amiben a bátor szamizdátos ellenzék, köztük Demszky Gábor, bravúrosan szembeszáll a rendszer erőszakos szervezetével, hazafiasan megünnepelni az elhalványított nemzeti ünnepet, így szembeszegülve a hatalommal. Már akkor folyamatban volt ezeknek a „nemzeti hősöknek” nagyközönség általi elfogadtatása, akik már akkor tudhatták, milyen fontos szerepük lesz a diktatúra megszüntetése után. Demszky most is hivatkozott rá, hogy méltatlanul viselkednek vele akik most megzavarják ünneplésében, merthogy ő bizony akkor is kiállt magyarsága mellett, amikor elzavarták a Petőfi-szobor elől. Csakhogy azóta lelepleződött az ÁVH-s népámtítás.

Köszeg Ferenc (egyik egykori színejtánczó) írja a Népszabadság Online-ban: „A '80-as években március 15-én általában részt vettem a Petőfi térről induló ellenzéki tüntetéseken. Legkedvesebb emlékem 1988 márciusa, amikor a demokráciamozgalom már tízezreket mozgató meg, s a hatalom, bár látszólag még szilárd volt, félni kezdett: a sorfalat álló rendőrök a Bajcsy-Zsilinszky úton riadtan nyitottak utat a közeledő tömegnek. Aztán ahogy március 15-e egyre inkább állami és pártünnep lett, leszoktam a részvételtől... Őszintén szólva nem hittem el a nemzetbiztonságiak állítását, hogy [most] azért kell a Kossuth téri kordont fenntartani, mert szélsőséges csoportok a tér, sőt a parlament elfoglalására készülnek. 1989-ben azt terjesztették el, hogy szélsőséges csoportok a Nagy Imre-temetésen készülnek provokációra. Azóta Kenedi János Kis állambiztonsági olvasókönyv című munkájából tudjuk, hogy a legendát az állambiztonsági szervezet vezetése eszelte ki. A Miniszterelnöki Hivatalban ma is dolgoznak egykori III/III-asok, sőt egykori ÁVH-sok is: az eszük járása aligha változott. Az sem győzött meg, hogy a bemutatott dokumentumokat az ombudsmanok is hitelesnek találták. Az 1989-es mesét is elhitte Mark Palmer, akkori amerikai nagykövet és a kivégzettek számos hozzátartozója. A rendőrségi hírek a fegyverkező szélsőségekről inkább a kételyeimet támasztották alá: a házkutatások során talált tárgyak alapján a rendőrség nem kezdeményezte a gyanúsítottak előzetes letartóztatását. Egy illetékes rendőr azt nyilatkozta a Klubrádióban, hogy a bi-

Átalveto

róság akadékoskodását elkerülendő inkább majd csak előállítják a potenciális rendezavarókat. Ahogy 1988. március 15-én kora reggel Solt Ottiliát, Demszky Gábort, Haraszti Miklóst, Rác Sándort, Molnár Tamást, Pálincás Róbertet, Nagy Jenőt, Gadó Györgyöt.”

Szegény Rác Sándor, milyen társaságba sorolták be!

A mostani szabad demokrata nemzeti ünnepről a szókimondó Kőszeg Ferenc írja: „Lemegyek a térre, hogy meghallgassam Demszky beszédét. A Március 15-e tér közepe táján ismét kordon. Az SZDSZ meghívója, amely békés és méltóságteljes ünneplésre invitál, nem elegendő ahhoz, hogy belépjek az SZDSZ rendezvényére: ehhez a fővárosi önkormányzat meghívója kell. Nem engedik be Béki Gabit, az SZDSZ országgyűlési képviselőjét sem. A biztonsági őr megéri, hogy valami nem stimmel, elszalad, majd pár perc múlva visszajön a jó hírrel: – Maguk ketten bejöhettek. – Köszönjük, most már inkább kint maradunk, mondjuk. A fekete overallos biztonságiak hátán fehér felirat: ELIT VÉDELEM. Irigylem a Fidesztől az önkénteseit. Demszky beszédéből egy szót sem halunk, körülöttünk az árpádsávok ordítanak. Egy árus zászlókat kínál, a trikolór 1000, az árpádsávok 1500. Valaki megjegyzést tesz az utóbbira, az árus ingerülten rászól: „Ne rontsa itt az üzletem”. A hírekből tudom meg, hogy Demszkyt és a többi VIP-vendéget tojással dobálták meg. Ez a Lelkiismeret 88-hoz közel álló LECSO-kommandó régi, az interneten is meghirdetett módszere. A rendőrség azonban senkit sem emel ki, pedig a tojásdobálás nem része a gyűlékezés alkotmányos jogának.”

„Negyvennyolc nem az utca forradalma volt, hanem reform” – mondta Gyurcsány Ferenc ünnepi beszédében a központi ünnepség záró rendezvényén, a budapesti Művészetek Palotájában tartott díszelőadáson, ahova ugyancsak előzetesen átadott igazolványokkal lehetett csak belépni kivételezett elvtársaknak. 1848-at méltatva aláhúzta, hogy a kereszténység felvétele óta a legnagyobb jelentőségű változás volt Magyarországon. De rögtön kiemelte, hogy március 15. nem utcai forradalom volt, hanem előre kidolgozott reform. „Minden, ami március 15-én történt, már kész volt aznap hajnalban. Forradalmat és szabadságharcot mondunk, de ugye emlékeznek, minden, amit nagyszerűnek gondolunk 48-ban, az nem az utcán történt, az március 15-ének hajnalán már készen volt. Indult a hajó a programmal Pozsonyból Bécsbe.”

Mit is akart ezzel mondani? Amit már mondott – nem az utcán kell politizálni, hanem a Parlamentben. Alig hihető, hogy tudná az 1898. évi V. törvénycikk Habsburg főleknek tetsző, a lényegét meg-

hamisító szolgálalkúságának esetét. Egy vérbeli bolsevista jól ráérez arra, hogy a mítosztól kell megfosztani a magyarokat, mert attól olyan kiszámíthatatlanok, bő másfélszázad után is kokárdát tűznek és százezrével özönlik el az utcákat, tereket.

Bizony-bizony, változnak az idők. Egykor, vörös zászlók alatt, nagy tömegeket lehetett kivinni az utcára álságos elvekkel. Ez volt a módja a kommunista forradalmaknak. A forradalom szó egykor szinte azonosult a kommunizmussal, de mint minden, ez is hazugság volt náluk. A vörös évtizedekben a hatalom birtokosai a rendőrséget hajtották a tüntetőkre.

Megfordult a világ, az utca már nem a vörösöké, hanem azok áldozataié. Nekik nem kell szervezet, nem kell pártkönyv, nem kell agitáció, nem kell munkahelyi kényszer, hangulatfigyelő besúgók. A mostani tüntetők nagyon jól tudják, hogy a nemzetellenes hatalombitorlók a felelősek a nép nyomoráért.

Milyen demokrácia az, ahol elzárják az utakat, körülzárják a tereket, ahol az ünnepség zajlik? De nemcsak ott, országszerte ellenőrzik a fővárosba igyekvő utazókat, érezzék, hogy a hatalom szeme rajtuk van most is, mint az egypártrendszer idején. Nyíregyházáról indultak ünnepelők busszal Budapestre, a Fidesz megemlékezésére. Tiszavasváriban megállították őket a rendőrök. Mindenkit leszállítottak a buszról. Minden csomagot átvizsgáltak és kutyaikkal kerestek bombát az utastérben. Odébb, az autópályán motoros rendőrök állították félre a buszt. Akkor már több busz várakozott a leállósávban. Négyes csoportokban szállították le az embereket a járműről, mindenkinél felírták az adatait. Ez így már ismét rendőrállam a javából.

Már korábban is voltak jelek a kormányzati terror furcsa módszereire. Szinte jeruzsálemi jelenet volt a nemzeti ünnepen, a Nemzeti Múzeum tetőhomlokzatán árkádjaiban kommandós alakokat láttak az ünnepelők, amikor a miniszterelnök megjelent az épület előtt. Azóta egyre nagyobb egységek jelennek meg a megfélemlítés nyilvánvaló szándékával, szinte szokatlatva az embereket a fegyveres jelenlét látványához.

„Az állam mint a saját vagy idegen állam lakossága elleni terror kezdeményezője, támogatója egyáltalán nem zárható ki a vizsgálódásból. Emlékeztet az a támogatás, amelyet egyes szocialista országok nyújtottak szélsőbaloldali és egyes polgári demokráciák szélsőjobboldali terrorervezeteknek. A SZU az NDK közbejöttével ideológiai, erkölcsi, pénzügyi támogatást nyújtott a Vörös Hadsereg Frakciónak (RAF), a 80-as években a Carlos-csoportnak. Az USA és Nyugat-Európa abban az időszakban nyújtott támogatást Szaddám rendszerének, amikor az saját kisebbségei ellen vegyi fegyvereket vetett be. A történelemben rendszeresen találkoznak az állami terrorizmus jelenségével, amely a hatalommal rendelkezők utasítására az erőszakszervezetek által nyíltan vagy burkoltan gyakorolt fizikai erőszak vagy fenyegetés a lakossággal vagy annak bizonyos csoportjaival szemben. (Tarján, 2002.) Ennek tipikus példái a francia forradalom 1792. és 1794. év Thermidor hó 9. közti időszaka vagy a Szovjetunió 1934. és 1938. közötti időszaka. (Finszter, 2002.)” Forrás: Magyar Tudomány, 2005/10 1269. o. Tanulmány Póczik Szilveszter a történelemtudomány kandidátusa, főmunkatárs, Országos Kriminológiai Intézet.

A fantázia néha elkalandozik, de a történelem arra tanít, hogy a hatalom eltorzulhat, és nem válogatós eszközeiben. Félelmetes látvány volt a különleges öltözetű kommandósok támadása Budapest utcáin tavaly októberben, és félelemkeltő azóta is a hatalom fenyegetőzése, és e cselekedetek cinikus igazolása. Még élnek az ÁVH életben hagyott áldozatai, és ha nem lenne jelen a félelem, erről az időszakról is könyvek jelennének meg, nyilvános emlékezésekben ítélnék el a bolsevista terror tombolását, mint ahogy más hasonló esetek folyamatos emlékeztetés állapotában vannak.

Magyarországon nemcsak a rendőrség félelemkeltő a magyarságukat megvallók részére. Jól meggondolja mindenki, mielőtt kitűz a nemzeti ünnepen egy kis kokárdát, kis nemzeti színű szalagocskát, vagy jelvényt, mert az bajt hozhat rá. Ilyen világ van ma Magyarországon.

Más országokban, nyugaton mindenütt, a nemzeti jelvények, zászlók a legtermészetesebb módon megjelennek nemcsak a kabát-hajtokán, hanem ablakokban, házak homlokzatán vagy éppen zászlórúdján, gépjárműveken, középületeken. Magyarországon a félelem tartja vissza sokakban a nemzeti színek kitérését, főleg a munkahelyeken. A főváros főpolgármestere a múlt évben már nem rendelte el a középületek fellebogozását.

A magyar érzés megvallása előnytelen, alkalmanként veszélyes, mert hol zsarnokság van, ott zsarnokság van...

Tunyogi Csapó Gábor

Húsvéti fohász

Kétezer éves sírköved gördüljön el ma újra.

Hegyek és erdők fussanak, dobogjon barna lábuk.

Te barlangodból meztelen kilépve, állj az útra,
tenyered sebbé nyílt szemét tartsd fel magasra: lássuk.

Hullámozzék a föld, akár a víz, ha kő csapódott
beléje, szürke gyűrűi torlódjanak az égre.

Fémfellegek szítálganak fejünkre kása-ólmot,
rémült szívünkön üssön át az Isten szívverése.

Te járj a mélységek felett. Ki még nem látta arcod,
hadd higgye, hogy a végítélet lármakürtje harsog,
higgyék a hitlenek: megért a pusztulás vetése.

Aztán egyetlen mozdulattal parancsolj nyugalmat,
hogy értsük: kettő Benned egy: kegyelmed és hatalmad,
s tenyered szemmé nyílt sebéből nézzen ránk a béke.

Czire Dénes- Czire D. Zsolt

Lányok, asszonyok az 1848-49 évi forradalomban és szabadságharcban

A forradalom és szabadságharc, amelynek 160. évfordulóját ünnepeljük, a magyar nemzet vérről és verejtékről megszentelt történelmének egyik legmagasztosabb, legfelemelőbb fejezete. Ez volt az az év, amikor a birodalomtól és a befogadott nemzetiségektől megtámadott haza a polgári átalakulás folytatása, alkotmányos jogai és függetlensége védelmében fegyverbe szólította fiait. Minél sötétebbek lettek a fellegek a hon fölött, annál többen sorakoztak a honvédek a Szűzmáriás nemzeti lobogó alá. A lelkesedésre jellemző, hogy együtt harcolt apa a fiával, a tanár a tanítványával, az úr a szolgával.

A készületlen nemzet szinte a semmiből hozta létre az európai forradalmak egyetlen tömeghadseregét, és a mindig számbeli és fegyverzetben is túlnyomó ellenségei irtó hadjáratára birodalmat rendítő győzelmekkel válaszolt.

„1848/49-ben csodák voltak napirenden, mindenki olyan dolgot hallott tapasztalt, melyeket másnak soha nem hitt volna el”

Nemzeti történelmünk egyik sajátossága, hogy védelmi harcokban a férfiak mellett a lányok, asszonyok minden korban a legnagyobb elszántsággal, önfeláldozással küzdöttek. Elismerő tisztelettel emlékezünk a székely nők bátor helytállására a tatár és török betörések idején, vagy az egri nők kiemelkedő szerepére a vár védelmében, Zrínyi Ilonára, a hősiesség és honszerelmű, a hűség magasztos alakjára, aki a munkácsi várat mintegy három éven át védte a többszörös túlerőben lévő osztrákok ismétlődő támadási ellen. A hősök sorát folytathatjuk a forradalom és szabadságharc Jókai Mór (A köszívű ember fiai,

Forradalmi és csataképek 1848 és 1849-ből), Szilágyi Sándor (Magyar nők forradalmi életéből), Huszka Jenő (Mária főhadnagy) és mások által megörökített hőseivel.

Elmondhatjuk, hogy a lányok, asszonyok a Lajtától a Keleti Kárpátokig, a Kárpátoktól le az Adriáig és az Aldunáig, az első napoktól cselekvő résztvevői voltak az egész nemzetett lelkesítő, heroikus küzdelemnek.

Március 15-én Jókai felesége Laborfalvi Róza a nemzeti dalt szavalja. A magyar nemzetnek a szabadsághoz való feltétlen ragaszkodását, hangulatát tükrözik a márciusi ifjak egyik vezéralakja Vasvári Pál lánytanítványának következő sorai: *„Férfi szeretnék lenni, hazámat védeni, és ha szükséges, hazámért meghalni, mert ez a világon a legdicsőbb halál.”*

A szabadságharc idején a nők mindvégig a férfiak mellett küzdöttek, a sebesülteket ápolták, egy percig magukra nem hagyták őket, igazi őrangyalok voltak. Voltak, akik tépést készítettek, mások salétomot, löszert gyártottak, cinedényeket, őrapandusokat gyűjtöttek az ágyuk öntéséhez (Pl. A sepsiszentgyörgyi lányok naponta 111.560 töltényt készítettek), sokan fegyveresen harcoltak, részt vettek a magyar huszárság elsöprő roamaiban, vagy pedig a hírszerzés tagjaként az ellenség soraiban felderítő tevékenységet folytattak - rettenthetetlen bátorsággal szolgálták nemzeti szabadságküzdelmünk szent ügyét.

Az újraegyesült haza szabadságáért való lángolást bizonyítja, hogy 1849-ben a kolozsvári lányok, asszonyok, akik heteken át tépést készítettek, löszert gyártottak, külön felfegyverzett női zászlóaljat próbáltak szervezni. Törekvésük azonban nem lett támogatásra. Erdély tejjátalmú kormánybiztosa, a napóleoni háborúk lipcei ágyúkereszttel kitüntetett hőse, Csányi Sándor külön rendeletben fogalmazta meg, hogy: *„A haza nem várhatja el a fegyveres szolgálatot a nőktől, és támogatásukra csak a hagyományos asszonyi teendőkben számíthatunk.”*

Így jött létre az a helyzet hogy a szabadságharc idején számos nő katonaruhába öltözött, férfinévek alatt harcolt – hiszen a honvédséghez hivatalosan nem csatlakozhattak.

A nőknek az a törekvése, hogy a fegyveres harcban is részt vállaljanak, a történelmi Magyarország egész területén megnyilvánult. Köztük voltak Nyári Mária, Szentpály Janka –Kolozsvár-, Megyesi Karolina, Jagelló Apollónia, Csizmarovits Mária, Viola Anna és mások.

Gracza György, maga is honvédhuszár majd történész, gyönyörű sorokban ecsetelte a románok által kétszer feldúlt és végiggyilkolt Nagyenyed egyik nőhuszáranak hősiességét. A hatalmas termetű, rettenthetetlen huszár, Zoltán Istvánné valóságos rendeket vágott az ellenséges lovasság soraiban. A szabadságharcot Kis Gyula néven küzdötte végig.

A tisztikar soraiba magukat felküzdő nők közül talán a legismertebb az 1830-ban, Zágrábban született Lebstock Mária, aki a bécsi forradalomban, a jogászcsoport soraiban harcolt. 18 éves korában lett honvéd, kétszer sebesült. A budai vár visszafoglalásáért vívott harcokban tanúsított vitézségért főhadnaggyá léptették elő. A szabadságharc leverése után Aradon internálták, fogságban szülte meg gyermekét.

Ptifner Paulina (1825-53) édesapja lengyel tiszt, anyja déltiroli volt. Ismert színésznő, aki Ligethy Kálmán néven részt vett a dési, nyáradgálfalvi ütközetben, valamint a Nagyszeben, Szelindek, Vízakna, Szászsebes, Szászváros, és környékén folytatott harcokban. A csatákban tanúsított bátorságáért hadnaggyá léptették elő. A szabadságharc bukása után az osztrákok évekig Pozsony egyik laktanyájában tartották fogva.

Az 1824-ben Erdélyben született Bányai Júlia Sárossy Gyula ügyvédhez ment férjhez, aki 1848-ban elhunyt. Az özvegy Sárossy Gyula néven közlegényként állt be a honvédség soraiba. Harcolt Gyulafehérvárnál, valamint a zsigó, dévai, kolozsvári ütközetekben. Kitűnt bátorságával, honvédhadnaggyá nevezték ki, Kolozsvár mellett, 1848. november végén az általa vezetett egység fedezte a magyar csapatok visszavonulását. Bányai Júlia azonban nem csupán fegyverrel harcolt, hanem fényes felderítői karriert is befutott. Kitűnően beszélt franciául, és párizsi táncosnőként valósággal elbűvölte az orosz katonákat.

Máskor fuvaros, majd szappanos emberként tevékenykedett, kémkedett az osztrák és az orosz hadseregben. Az általa szerzett információkat nagyra értékelő Bem „a vitézségről és hadvezéri tehetségről, történelmileg ismert lengyel tábornok” századossá léptette elő és személyesen tűzte mellé a katonai érdemrendet.

A szabadságharc bukása után részt vett a Makk-féle összeküvésben. Idejében sikerült távoznia, Kairóban, a hazától távol hunyt el.

A továbbiakban egy másik erdélyi asszonyról kívánok beszélni, aki a dicső erdélyi hadsereg hírszerzőjeként példás bátorsággal, önfeláldozással és leleményességgel szolgált nemzeti szabadságunk ügyét. Az 1816. november 6-án Abrudbányán született Török Borbáláról írok.

A Török család már az utolsó nagy nemzeti királyunk, Hunyadi Mátyás uralkodása idején virágzott, és jelentős szerepet játszott történelmünkben. A család három ágra szakadt: a fiattfalvi, kadicfalvi és enyingi Török családokra. Török Borbála a kadicfalvi családból származott.

1848. október 24-én Zalatnán magyar nők, gyerekek és aggok, valamint néhány nemzetőr a római katolikus szentegyház udvarán virrasztott, a patak túloldalán sokszoros román fegyveres gyüleke-

zett, nagy mennyiségű bort és szalonnát követelt. Amíg a két fél a kölcsönös fegyverletételről tárgyalt, a románok felgyújtották a várost és tüzet nyitottak a magyarokra.

A magyar lakosok a nemzetőrök védelme alatt Gyulafehérvár felé indultak, azonban a román sokaság Preszekánál bekerítette őket és 700-1000 magyart lemészárolt. A gyilkosság következménye, hogy ma Zalánán a katolikus és református magyarok száma összesen nem éri el a százat!

Török Borbála nem a tömeggel menekült, hanem egy román ismerősénél rejtőzött el. A vérszomjas román tömeg a házat bekerítette és felgyújtással fenyegetett, ha az ott rejtőzködők nem jönnek ki. Másnap a román „népfelkelők” a megmaradt magyarokat Gyulafehérvárra kísérték. Itt egy lengyel nemzetiségű császári tiszt felismerte Török Borbálában a magyar nőt és elmondta, hogy a vár kazamatáiban kilenc honvéd sányalódik. És hogy a várban titokban 300 Kossuth-husár egyenruhát készítenek, amelyekbe osztrák lovasokat szándékoznak öltöztetni és ezekkel a magyarok várzároló csapatát akarják meglepetésszerűen megtámadni és megsemmisíteni. Török Borbála a kaszinó könyvtárában találkozik Elekes Károly református lelkésszel, és egy osztrák őrmester segítségével kapcsolatba lép a magyar hadifoglyokkal, akik valamennyiük által aláírt levelet adnak át neki és megkérlik, juttassa el Csányi Lászlónak, Erdély tejhatalmú kormánybiztosának. Ahhoz, hogy a várat elhagyhassa, külön engedély, útlevél szükséges. Borbála számára egy román tribun eszközli ki az útlevelet. Indulás előtt a katonák mindenki poggyászát és zsebeit alaposan átvizsgálják. Egyedül a szorgalmasan kötő hölgyet nem háborgatják, nem sejtve, hogy a gomolyag belsejében rejlik a foglyok levele. Az asszony Miriszlói, majd Tordáig utazik, ahol egy honvédsapattal találkozik. Honvédkísérettel utazik Csányi Lászlóhoz Kolozsvárra, és átadja neki a levelet.

Csányi munkatársainak így mutatja be a bátor és leleményes asszonyt: „mindene van a magyar hazának, csak egy ilyen nő híjával volt még”.

Csányi László megkérdi Török Borbálát: volna-e bátorsága még egyszer áthalolni a román táboron és Bemnek üzenetet vinni. Tordán Török Borbála felkereste Andrási József plébánost, akitől egy kötelezvényt kért, amelyben, ahogy mondotta: „a főtisztelendőség elismeri, hogy néhai férjemnek 10 arannyal maradt adósa, mely állítólagos aranyból ez alkalommal négy aranyat megfizetett”.

Nagyenyedén Török Borbálát a román tábor előőrsei elfogják, megkötözik, jobb karját lánzsával átszúrják –örökre elnyomordott.

Miután az asszony azt állítja, hogy jól ismeri Avram Iancut, nemcsak tovább engedik Károly-Fehérvárra, ahol „nyugdíjfizetési ívét felejté”, hanem még kísérőt is adnak mellé.

Ezután Bem altábornagyhoz megy, aki felismeri benne a leleményes ésszel párosult, halálmegvető önfeláldozást, és Szebenbe küldi. Szász nőnek öltözve, mint tejárú nő bejutott Szebenbe és kikémlelte a vár ágyúinak elhelyezését. Amikor küldetését teljesítve Bemnél jelenkezik, az azt kérdezi tőle, hány fontosak az ellenség ágyúi? Ezután Török Borbála visszatért Szebenbe és megszerzi ezt az információt is.

Ezután Bem megbízásából Károlyfehérvárra utazott, és román pórónéknak öltözve egy tizedes segítségével bejutott a várba. Miután Bem Szebenbe bevett, másnap jelentkezett nála Török Borbála. Az altábornagy annyira elégedett volt a Fehérvárról hozott hírekkel, hogy köszönőlevelet intézett Csányi László kormánybiztoshoz. Bem ezután Brassó bevételét tervezi. Azt mondja Török Borbálának, hogy „Fegyvertársnő, találjon még egy nőt, itt cselet is kell beleszőni a játékba.” Bem utasítására a hős asszony Szebenben próbál útlevelet kérni Brassóba, de ez nem sikerül. Így visszautazott Tordára, majd a Mezőségen át ment Brassóba, ahová mint székely paraszttasszony egy hordó pálinkát vitt és a piacon árulta. A piacon sírva mondogatta, hogy nemsokára nem lesz, ahol a pálinkát árulja, mert Bem a várost elfoglalja és elpusztítja.

Brassóban felkeresi néhai férje barátját, Kovács plébános apátot. Kérésére az apát több tekintélyes polgár házáat kereste fel és elhíresztelte, hogy ha a magyaroknak fegyveres erővel kell bevenniük a várost, Bem szabadrablást fog engedélyezni csapatainak, nagy sarcot fog a városra kivetni. A szász polgárok, mivel 1848 decemberében ők hívták be Havasalföldről az orosz csapatokat és joggal féltek a számonkéréstől, elhatározták a város ellenállás nélkül való feladását. Így a Bem által elképzelt és Török Borbála által kivitelezett csel

több száz honvéd életét mentette meg és a várost a honvédség birtokába juttatta.

Amikor Török Borbála másodszor is Brassóba ment, Bemet már ott találta. Innen Csányi utasítására Csíkszeredába, majd Bánfihunyadra és Kolozsvárra utazik - operatív feladatot old meg. Kolozsvárról Csányi ezt a fáradhatatlan asszonyt Károlyfehérvárra küldi a vár környékét záró báró Kemény Farkas ezredeshez, aki elismeréssel jegyzi meg: „Könyű Bemnek ilyen segéddel boldogulni”

Időközben Csányit - Erdély nagy kárára - Kossuth közlekedési miniszternek nevezi ki, Török Borbála hozzá utazott Debrecenbe. Innen Gaál Sándor ezredessel Kézdivásárhelyre utazott onnan Brassóba, az Erdélybe másodszor betört oroszok haderejét kikémlelni. Ez 1849. május 21. után volt, amikor Ferenc József Varsóban I. Miklós cárnak kezét csókolva 200.000 fős orosz katonai segítségét kérte.

Török Borbálát, miután Brassó felé indultában átkelt az Olton, 40 kozák vette körül. Tisztjüknek azt mondta, a magyarok elől menekül. A földvári szász lelkészt egy kitalált szerelmi kaland elbeszélésével és egy német nyelvű levél felmutatásával annyira meggyőzte, hogy segített neki Brassóba bejutni. Brassóból útlevél nélkül nem tudott kijutni. Ezért a bátor asszony személyesen felkereste Lüders orosz tábornokot, aki adott útlevelet, de csak másnap, 3.000 orosszal együtt hagyhatta el a várost. Beszélgetés közben egy orosz tiszt megkérdezte Török Borbálát, hány nyelven beszél, mert eszébe jutott, hogy Kurz, Bem hadsegéde azt állította, hogy egy sok nyelvet beszélő nő Bemnek szinte minden vállalkozásában segédkezet nyújt, és fölöttébb veszélyes kém.

A többi orosz tiszt viszont úgy vélte, hogy a hadsegéd állítása nem hiteles, mert lehetetlen hogy egy gyenge nő lelkében ennyi bátorság, elszántság és önfeláldozás honoljon.

Török Borbála – bár Lüders azzal biztatta, hogy másnap is az orosz csapatokkal utazhat - éjszaka megszökött Sepsiszentgyörgyre és onnan Csík-tusnádra érkezett, ahonnan Gaál Sándor, a székely haderő főparancsnoka Bemhez küldte Segesvárra, hogy hírt vigyen a betört orosz csapatok létszámáról. Bem közben Szerdahelyre, onnan Keresztútra ment, ahol utolsó alkalommal találkozott a fáradhatatlan, hős lelkű asszonnyal.

Török Borbála nem követte Bemet, hanem Kézdivásárhelyre ment, házába egy orosz tisztet szállásoltak. Túrocz Mózest, Gábor Áron harcostársát életre-halálra kereste az ellenség. Török Borbála az ágyúöntő felesége kérésére saját háza padlásán 8 napig bujtatta, bár az orosz tiszt is a házában lakott.

A rémuralom idején Török Borbála Szebenbe költözött, ahol haditörvényszék elé idézték.

A szabadságharc idején nagy szolgálatot tett a hazának, többször kockáztatta életét, hogy másokét megmentse. Szerencsésebb országokban hasonló tettekért szobrot emelnek a hősnek, nálunk valószínűleg sem a család származási helyén, sem pedig szülővárosában nem tudnak legendás bátorságáról. Emlékezzünk rá és nemzetünk hozzá hasonló olyan hőseire, akik a láthatatlan arcvonalon, ellenséges környezetben, sokszor csupán önmagukra utalva, rettenthetetlen szívósággal, rendíthetetlen hittel, életüket kockáztatva önzetlenül szolgálták a nemzeti függetlenség ügyét. Legyünk méltók hozzájuk.

A forradalom és szabadságharc nemzedéke, ezek a gyémánttisztaságú és keménységű honfiak és honleányok felbecsülhetetlen, dicső örökséget és nagy felelősséget hagytak az utánuk következő nemzedékekre, reánk is. Orbán Balázs ezt a következő gyönyörű sorokban fogalmazta meg: „Székely és magyar testvéreim, tudnátok-e ti – kik előtt ily nagyszerű hősök emelték a zászlót, kik előtt a hazáért való önfeláldozás ily magasztos példái lebegnek - kishitűek, gyávák, a zsarnokság türésében meghunyászkodók, a szabadság védelmében ingadozók lenni? Nem, egy ilyen nép, melynek kebléből ily magasztos jellemek emelkedtek ki, az a haza és szabadság szeretetében, az a haza közjavanak, életének védelmében csak nagy és dicső lehet”

Ugye megértettük a legnagyobb székely üzenetét mi székelyek, magyarok itt a Kárpát medencében és szerte a nagyvilágban!

Egy „álmodó és nagyratörő” város pusztulása

Nagyenyed tragikus januárja

1848. március 19-én Torda felől Nagyenyed piacterére gyorskocsi érkezett, hozta a március 15-i események hírért. A kolozsvári Biasini szálloda üzleti leleménye volt a gyorskocsi forgalom beindítása, érkezése mindig eseményszámba ment. Petőfi is gyakran utazott Pestről Kolozsvárra, majd vissza Debrecenbe ezeken a kocsikon, már a kormány odaköltözése után. Az enyedi diákok lázban égtek, a hölgyek felvásárolták az összes szalagot és pántlikát a vár körüli boltokban, és kokárdákat készítettek. Rövidesen megszületett egy népgyűlés terve, a helyszín a várban levő református templom volt. Mihályi Károly, a kollégium nagytisztetű professzora érces hangon szavalta el az addig még nem hallott verset, hangja egészen a hatalmas templom kupolájáig szárnyalt: „Talpra, magyar, hí a haza...” A refrént az egybegyűlték a szónokkal együtt harsogták. Később megyegyűlést is tartottak ezen a helyen, lelkesen kimondták ők is Erdély unióját Magyarországgal. Aztán a tanításnak is vége lett, fontosabb feladat várt tanárra, diákra, honvédnak álltak.

Őszre azonban riasztó hírek érkeztek. Balázsfalván szeptember 16-án az összegyűjtött és feltűzelt románság kimondta, ami már régen váratott magára, önálló nemzeti voltát. Sajnálatos mellézköngéje azonban az volt, s ennek a tömeg hangot is adott, hogy a többség jogán igényt és kizárólagos jogot formáltak Erdélyre, az őslakos magyarok pusztulhatnak innen. Ezzel a május 15-i balázsfalvi gyűlés szellemétől eltávolodva döntő fordulatot vett az erdélyi románság szerepe a 48-as eseményekben. Májusban ugyanis csak az volt a követelés, hogy az erdélyi rendek ismerjék el nemzeti létüket a magyar-székely-szász mellett, valamint napirendre került az unió és a jobbágyfelszabadítás kérdése. Simion Barnutiu, a májusban Nagysebenben megalakult Nemzeti Komité meghatározó vezetője hangoztatta, hogy a magyar forradalom programja a románok számára fenyegetést jelent, főleg a tervezett unió miatt: „Az unió a magyarok számára az életet, a románok számára halált jelent, a magyarok számára határtalan szabadságot biztosít, a románoknak örök szolgaságot hoz.” Erdély a románok tulajdona, az uniót minden eszközzel meg kell akadályozni. A jobbágyfelszabadítás sem kívánatos, a „román nemzet földjét” nem szabad felosztani. A Kárpát-medencében a magyarság bejövételétől származik minden rossz, jelentette ki Simion Barnutiu hívei és követői a Béccsel való összefogást tartották az egyetlen járható útnak, ez egyengette a már akkor felsejlő Nagy Románia álmához vezető utat. Az őszi balázsfalvi gyűlésen a radikalizálódó románok a horvátokhoz, szerbekhez hasonlóan magyarellenes határozatokat hoztak, és számos erőszakos lépést tettek a magyar nemzeti függetlenség ellen. Mit sem számított már ekkor, hogy a korábbi évszázadokban a románokat, szerbeket, horvátokat a magyarság védte az oszmán hódítás és pusztítás ellen. Simion Barnutiu azt mondta ezen a balázsfalvi gyűlésen: „Ne járuljunk a magyar szabadság asztalához, mert azon minden falat mérgezett.” A Román Nemzeti Komité Erdély szerte tettelegességre tüzelte a tömeget, ennek a következő hónapokra beláthatatlan következményei lettek. A fanatizálás egyik vezéralakja az alig negyvenéves szebeni görögkeleti püspök, Andrei Saguna volt, híveit körlevelekben fegyverkezésre és az osztrákok iránti teljes engedelmességre szólította fel. Saguna az osztrák főparancsnokságot tekintette Erdély egyetlen törvényes kormányának. A szászok az első perctől ellenezték az uniót, a magyar háromszínű kokárda ellenében fekete-sárga osztrák színekből összeállított kokárdát viseltek. Az erdélyi szászoknak se számított ekkor, hogy 1764-ig gyakran a székelyeknél is nagyobb kiváltságokat élveztek, például egyik-másik városukban (Kőhalom, Szászrégen) se román, se magyar nem telepedhetett le. Tragikus ismétlődés, hogy éppen az enyedi véres események után száz évvel 1919. január 8-án összegyűlnek majd az erdélyi szászok Medgyesen, hogy a mérleg nyelve szerepet önként felvállalva támogassák a gyulafehérvári döntést: Erdély Romániához csatolását. A hamis ígéretekkel elvakítva nem tudhatják, hogy se magyar, se szász autonómiáról szó sem lehet, a román hatalom az etnikai alapú autonómiától a mai napig úgy fél, mint ördög a tömjénfűstől. De ezt a jövőt a legfűrkészebb szem se láthatta előre. Így raboltatott meg az erdélyi magyarság az enyedi rablások és gyil-

kolások után száz évvel minden eddiginél végzetesebb módon, beláthatatlan következményekkel.

1848. szeptember második felében Jellasics serege Pesthez közeledett. Petőfi hetedik hónapban levő várandós feleségét Pestről elvitte, és biztonságba helyezte Erdődön, Júlia szüleinél. Majd szeptember 30-án a Székelyföld felé vette volna útját, vitte magával A székelyekhez című versét, hiszen az utazása célja volt toborzás a székelyek körében. De nem jutott el az Agyagfalván október 16-án megtartott székely népgyűlésre, helyette Marosszék követe, Berzenczey László olvasta fel a toborzóverset.

Az események nem várt fordulatot vettek. Petőfi ugyanis Nagybanára érkezett először, itt barátja, Teleki Sándor gróf, a hajdani költői vendéglátója azzal fogadta, hogy Naszódon lázadás tört ki a feltűzelt románok körében. 1848 őszétől megmutatkozott, hogy Erdélyben polgárháború lesz. Puchner császári tábornok a bécsi ellenforradalmi események hírére megtagadta az engedelmességet a magyar kormánynak. Az Erdélyben állomásozó katonaság császárhű parancsnokai pénzt és fegyvereket osztottak ki a románok között. A költő itt, Nagybanán értesült azokról a tragikus eseményekről, melyeket magyarok ellen követek el Erdély szerte azokban a hetekben. Kisenyeden 140 magyart mészároltak le egy gyűlésük alkalmából, Gerendkeresztúron kétszáz magyar nemest, Székelykocsárdon hatvan magyart végeztek ki kegyetlen vandalizmussal. Csak Vízaknán tudta a román főbíró megakadályoznia magyarok vérontását. Petőfi a menekült birtokosok rémhíreinek hatására azonnal visszafordult Erdődre. A hírektől felzaklatott költő ott, Erdődön írta meg az Élet vagy halál című versét: „Te rác, te horvát, német tót, oláhság / Mit marjátok mindnyájan a magyart? / Török s tatártól mely titeket védett. / Magyar kezekben villogott a kard. / Megosztottuk ti vételek híven. / Ha a jó szerencse nekünk jót adott, / A felét átvettük mindig a tehernek, / Mit vállaltokra a balsors rakott. / S ez most a hála!...vétkes vakmerénnyel / Reánk uszít a hűtelen király / S mohó étvággyal megrohantok minket / Miként a holló a holttestre száll...” Amiről pedig a költő csak Pesten értesül majd október végén, a legborzalmasabb esemény is bekövetkezik, mintegy az enyedi események főpróbája, a Nyugati Érchegység bányavárosai magyarságának lemészárlása. Petre Dobra tribun (a dákoromán elmélet hatására az egyes területei vezetőket prefektusoknak és tribunusoknak nevezték) azzal az utasítással érkezett Zalatnára, hogy a magyarokat le kell gyilkolni. Az utasítás értelmében senkit se kímélnek, a bányatisztviselőket, a polgári személyeket, nőket, gyermekeket vadállati módon ölik meg.

Száraz György 1979-ben Ítéletidő című történelmi drámájában idézi fel ezeket az eseményeket. De mit tudtak Petre Dobra és fanatizált hívei arról, amit ez a kései magyar író sugall a drámájában, vagyis, hogy tulajdon népének árulója az, aki gyűlöletet szít a másik nép ellen?!

Soroljuk csak az Alsó-Fehér megyei települések nevét, ne feledjük az áldozatokat! Borosbocsárd, Sárd, Magyarigen, Boroskrakkó, Körösbánya, Topánfalva, Hegyalja, Borbánd, Kis-és Nagyhalma... csak Balázsfalva környékén négyszáz áldozat volt 1848 végére.

És az Örhegy alatt megbúvó magyar szigetre, Nagyenyedre milyen sors várt? Nincs arra emberi képzelet, hogy ezt megálmodja!

Az év végére megszületett a magyar nemzeti egység az unió révén, Bem Kossuth megbízására ekkor indult Erdély visszafoglalására, de a francia mintájú nemzetállami megoldás a románoknak és szászoknak nem felelt meg. A felmerülő nemzeti konfliktusokra azonban a magyar forradalomnak mindkét fél számára elfogadható megoldása nem volt.

Enyed a végzetét nem kerülhette el.

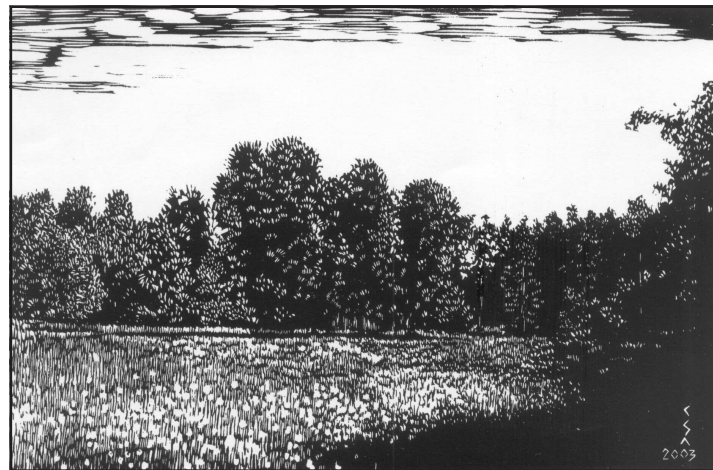
A színmagyar iskolavárosnak, Enyednek ekkor körülbelül hat-ezer lakosa volt, de 1849 január elején a lakosoknak mintegy fele van csak a városban. A férfiak a honvédségnél, főleg Kolozsváron állomásoznak, és értesülve a magyarokat nap mint nap erő veszedelméről, válaszcsepásra készülnek a 11. vadászászlóaljban. A környező Hegyaljáról Enyedre, a védettnek hitt városba menekül

sok magyar birtokos család, de e családokból is a férfiak Bem vagy Czetz alakulataiban szolgálnak, vagy a nemzetőrségnél. Akinek nincsen befogadó szállásadója, az a Kollégium falai között lel menedéket a szokatlanul hideg januárban. Az oktatás szünetel diák kevés van a városban, még arra sincs segítő kéz, hogy kicsomagolják a külföldről (Feltehetően Angliából) érkezett fizikai műszereket. „Íme, így készült a Kollégium, az emelkedő szellem, újabb, magasabb területek meghódítására. De jött az irtózatossá váló megrohánás, és a szellem emelkedő szárnya behagyatott a kiomló emberverbe....A fejedelmi kertre jégverés érkezik. 1849. január 8-án leégett utcákkal, feldúlt Kollégiumával és közel 1000 vértanújával hozza meg a város, a múzsák álmodó és nagyvárú városa az erdélyi sors legvéresebb áldozatát.”-írja az az Áprily Lajos, aki mintegy tizenhét évig volt enyedi tanár a Bethlen Kollégiumban, aki számtalan versében örökíti meg a város értéktérítő szellemiségét. (Áprily Lajos:Nagyenyed, Protestáns Szemle, 1939. 7. szám)

Így érkezik el a görögkeleti karácsony második napja, január 8. A szeretet ünnepe lenne... Ám a közeli Csombord határában a befagyott Maros jegén Axente Sever tribun szabadcsapatai gyülekeznek, hány ezren...tíz-tizenöt? Ma se tudni. A Maros bal partján Csombordról, Szentkirályról, Bagóról, Magyarlapádról, a jobb partról Muzsnaházáról, Felenyéről és távolabbról érkezett szürke hordák várnak a jelle, kaszás-kapás-baltás bosszúra, gyilkolásra, harásra felheccelt emberek. Sokuknak személyes ismerősei élnek Enyeden, dolgoztak náluk, vagy vásárokon találkoztak. Most azonban leszámolásra készülnek, évszázados sérelmeikért ígérték vezetőik a leszámolás lehetőségét. Azt is tudják, hogy katonaság a városban nincs, itt nem harcolni, hanem gyilkolni kell. „Jobbra, a Székelyök mellől, azon a magas gerincen nyargalt le hajszás lovon a hidas pór, akinek híradására a Maros túlsó partjáról megindult, a kemény januári jegén átkelt, és a Szentkirály utcán át a gyanútlanul alvó városra tört Axente Sever pusztító tábor.”(Áprily Lajos)

Ki ez az Axente Sever, ki ez az ember? Korábban Ioan Ratiunak hívták (románra lett rá, azaz szerb volna eredetileg?) 1821-ben született a Nagy-Küküllő mentén levő Asszonyfalván, azaz Frauendorfban, a szászok földjén, Medgyestől délnyugatra. Olyan faluban, melyben kisebbségben éltek a románok. Papnak készült, a balázsfalvi papnevelőben tanult. 1848 májusában a 27 éves Ioan az első balázsfalvi gyűlés után felveszi az Axente Sever nevet. A daco-roman elmélet hatására választ latin hangzású nevet, a Sever szigorút jelent, neve jelentésével is erősíti az önmagáról alkotott képet. Alvezére Simion Prodan, negyvenéves, a közeli Muzsnaházán pópa.

A hatalmas fekete tömeg az alvó városra zúdul, az első épület felgyújtása után kezdetét veszi az ablakok és kapuk betörése. A gyilkolást, erőszakot, rablást az áldozatok kétségbeesett sikoltása kíséri. Jó néhányan bemenekültek a minorita rendházba, a katolikus templomba, de egy magyar származású ember, aki a románokhoz csatlakozott, ide is elvezette a támadókat. Belovagolt a templomba, kizavarta a hóra az embereket, és parancsot adott a lemészárlásukra. Szilágyi Farkas, ekkor még kilenc éves kisfiú, később nagyhirű paptanára Enyednek, idős korában (1891-ben) közzéadott emlékirataiban bár tudja, de elhallgatja az ilyen árulók nevét, hogy családjuk ne bélyegződjék meg. Szilágyi Farkas ezen a pokoli éjsza-

Erdőszéle II.

kán menekülés közben elvesztette testvéreit, édesanyját, maga másokkal együtt az erdőbe menekült, lábujjai elfagytak, idegenek kegyelméből maradt életben. Hetekkel később talált rá édesapja. A pusztítás olyan mértékű volt, hogy a lángokat a 22 km-re levő Mihálcfalva riadt lakói az úgynevezett Zérics tetőről nézték Enyed pusztulását. Enyed égett, az emberek irtózatossá váló kínok között haltak meg. „Undorító kegyetlenségek kegyetlenségével kiagyalt halálneket alkalmazott a magukat Róma nemes vérű leszármazottainak nevező prefektek és tribunok által vezetett tömeg” írja Domokos Pál Péter, a moldvai csángók kultúrájának kutatója. „...fegyverrel és láncsákkal kurjong az emberiséget levetkezett, rabló oláhság öldököl és gyújt. Fut ki-ki amerre lehet szívszakadva, nem tudja az apa, magát, nejét vagy ártatlan gyermekeit ölelve óvja a borzasztó jelenben. Ki az utcán futott, az vagy láncsa vagy fegyver áldozata leve. Futottak az erdő felé mezítláb a roppant hideg dacára...sokan Tordára s más felé is indulva megfagytak, többek között egy tisztos ügyvédné gyermekeire borulva halt meg...Itt egy nyugalmazott császári kapitány agyonverve, s a díszöltönyében az út melletti sáncba kihányva...Itt az enyedi református papot neje s gyermekei között hosszas küzdés közt mészároltak le...A Várszeg utcában, mint többen állítják, a jámbor Török Dánielt elevenen vetik az égő tűzbe. Borzasztó jelenetek mindenfelől...A nőnemet vetkeztetik s kergetik, hurcolják a táborba. Szünet nélküli gyilkolás!”-olvassuk egy ismeretlen szemtanú vallomását. Lapozzuk csak fel Cseres Tibor Vízaknai csaták című regényét, nem írói fantázia szüleménye, amit a regényben az enyedi pusztításokról olvassunk, hanem minden képzeletet felülmúló valóság. Vagy olvassuk újra Győri Dezső Viharvirág című 1961-ben megjelent regényét. De elegendő korabeli dokumentum is rendelkezésre áll, ha ismerni akarjuk e véres napok krónikáját.

A vérengzés január 17-ig tartott, mert a város után folytatódott a hegyek közé menekültekre az embervadászat. Úgy semmisült meg Enyed, akárcsak a második világháború végén Drezda, az erősebb jogán öncélúan végrehajtott szőnyegbombázás nyomán. Elpusztult Erdély Athénja, leégetek templomai, megsemmisült a több mint harmincezer könyv a kollégium könyvtárában, pernye lepte be az erdélyi református püspökség levéltárát, de megsemmisült a megyei levéltár is. Égett, és pusztult minden. Az erdélyi magyarság páratlan kulturális értékei semmisültek meg. Az embervesztés iszonyatos volt, ma sem tudni, hogy nyolcszáz, vagy ezer ember halt meg Enyeden. És akik a környező erdőkben halálra fagytak, vagy erdei vadak martalékaivá váltak, ők hányan lehettek?

Egyed Ákos történész szerint a forradalomban a legnagyobb civil áldozatot Nagyenyed hozta. „Enyed meg van semmisítve, ki van a városok sorából törölve, nincs.”-írja a Honvéd 1849. január 25-i száma Kolozsváron. „A város, alig egypár ház kivéve, le van égetve, és a szó teljes értelmében véve általában kiprédáltatva, mi a rablók előtt bármilyen csekély beccsel bírt. Jelenleg halálcsend uralkodik Enyednek utcáin, s egyedül az ártatlanul lemészárolt magyarságon elhízott ebek ugatása szakasztja félbe a borzasztó hallgatást.(...). A civilizációs s a polgári erények bölcsője-fájdalom-nincs többé.” Megállapíthatatlan értékű a rombolás, a kár felmérése lehetetlen, a legyilkolt enyedi polgárok életét se adhatja vissza senki. Egyes számítások szerint (pl. Győrfi Dénes) legalább kétfélmillió forint a kár, és csak összehasonlításként említendő, hogy Kossuth híres beszédében a haza védelmére újoncokon kívül mindössze kétszázezer forintot kért az országgyűléstől.

Barabás József, a 11. honvédszászlóalj egyik katonájának korabeli naplójából valók a következő sorok (a már idézett Szilágyi Farkas enyedi paptanár közlése alapján): „Elszomorító látványt nyújtott a kollégium előtti tér. Az épület maga már nem égett, de az ablakai jórészt össze voltak törve, a térre ki voltak szórva tömredek mennyiségű kéziratok, nagy halmazokban a könyvek. Szerteszét heverték a természettani, természetrajzi eszközök, kitömött emlősök, madarak nagy mennyisége. Ezeken kellett nekünk keresztülgáznunk.” A kolozsvári Honvéd már idézett száma így folytatja: „A fő iskola jeles péntgyűjteménye, becses könyvtára, múzeuma, melyeket századokon keresztül a török s a tatár annyiszor bántatlanul hagyott, sőt melyeket még egy Caraffa is megkímélt, a civilizáció gúnyára meg vannak semmisítve.” A könyv-és kéziratár darabjait, a korábbi leltár szerint mintegy harminchatezer példányt a martalócok pusztító dühükben a kollégium felső emeleti ablakaiból hányták, dobálták le a piacra. Vajna Antal, a kollégium neves pro-

fesszora így emlékezik: „Kiraboltaték archívuma híres numizmatikai kollektójával, kiraboltaték és leégettetéket ötvenezerre rúgó könyvtára drága manuscriptumaival, elraboltaték és leromboltaték gazdag múzeuma, valamint Erdélyben páratlan ásványgyűjteménye, elannyira, hogy mindezekből csak emlékek is alig maradtak.” Enyed utcáin a pusztítás után még hetekkel is felbecsülhetetlen értékű püspöki és vármegyei levéltári darabok, könyvek, múzeumi kollekciók darabjai pernyével, sárral, hamuval beszennyezve az utcán heverték.

Az új magyar főköormánybiztos, Csányi László parancsára már februártól magyar alegységek, úgynevezett vadászcsapatok járták a román falvakat, és sokszor véres csetepaték árán próbálták visszaszerezni a magyaroktól elrabolt javakat. Más alegységek január második felében még a környező erdőket járva szedték össze az erdőkben bujkáló, és az eldugott falvakban életben maradt szerencsétlen magyar menekülteket. Egyed Ákos szerint mintegy ezer embert, akiket aztán Tordára, Kolozsvárra, Bánffyhunyadra szállítottak.

Petőfi január 13-án egy Kossuthhoz írt levelében azt kéri, hogy helyezték át Erdélybe, a Bem vezetése alatt álló seregbe. A január 17-i igenlő válasza a költő azonnal útnak indul, feleségét és párhetes fiát Vörösmartyékra bízta Debrecenben. Aztán Nagyváradon, Feketetón, Csucsán át Kolozsvárra érkezik. Innen rövid pihenő után Szamosújvár, Szászrégen érintésével Marosvásárhelyre. Igyekszik részt venni a Bem által irányított hadi cselekményekben, a vízaknai csatát meg is örökíti versben. A rémtettekről útközben értesül, ezt írja: „Hideg téli reggel mentem át a Királyhágón. Feketetón túl kezdődtek az oláh dúlások nyomdokai, melyek Kolozsvár felől föl egészen Besztercéig tartanak. Kirablott, felgyújtott, félig s néhol egészen lerombolt házak...”

A történelmi igazsághoz tartozik, hogy több becsületes román mentette, néha élete kockázatásával a menekülőket. Feljegyezték Ion Radut, enyedi kereskedő, Hirteaga zsellér, Ioan Maier tompaházi görög katolikus pap nevét, és volt sok névtelen, irgalmas szívű nő és férfi, akiknek szíve megesett embertársaikon. Szilágyi Farkas említi meg, hogy: „Egy Pajusai Vaszi nevű oláhlapádi tisztességes oláh ember felkereste egyik jó ismerősét, Butyka József iparos polgárt Enyeden, s azt mondta, uram, meneküljetez innen valamerre, mert Axentétől parancsunk van, hogy a várost elpusztítsuk.” Vajon Butyka József hitelt adott-e Vaszi szavainak, elmenekült-e, megmenekült-e? Ezt már nem tudjuk.

De az is az igazsághoz tartozik, -Ádám Sándor közlése szerint-, hogy az oláh szekerek százai hurcolták szét a városból a szászok segítségével a magyaroktól elrabolt javakat. Kemény István báró, enyedi földbirtokos Fekete könyvében leírta, hogy a Medgyesről érkezett kocskion segédkeztek a szászok a románoknak a rablott holmikat elszállítani. Az okok nem képezik ennek az írásnak a tárgyát.

Még ezekben a hetekben Szász Károly, Enyed híres professzorának Debrecenben elmondott beszéde nyomán a képviselők adakoznak az elpusztított város helyreállítására, de az erdélyi nemesi családok is, főleg a Kemény-család, a Wesselényiek, de még az ismert angol Erdély-utazó is, John Paget siettek az enyediek megsegítésére.

Ha akkor még nem is, de nem sokkal az összeomlás után, már 1849 őszén az osztrák önkényuralom kormányzata nemzetközi nyomásra szigorú parancsban rendelte el minden elvitt, elrablott, lapangó tárgy visszaadását. A rendeletnek természetesen semmi fogatja nem volt.

Megbüntette-e valaha valaki ezeknek a rémtetteknek a kiöltőt vagy végrehajtót? Soha, senki. Axente Sever! Vele ugyan mi lett? Ő bizony elégedett a közeli Boroskrakkón hatvanholdas birtokán, melyet valószínű, hogy nem a papi fizetéséből vett, és ágyban párnák között halt meg 1906-ban. Őt a sors még azzal sem büntette, mint „főnökét”, Avram Iancu, hogy megtévelyodott volna öreg korára. Ellenben több erdélyi városban utcát neveztek el róluk, szülőfalujuk a nevüket viselik, nemzeti hősnak tartják őket. Bizony a világnak ezen a táján a történelem így méri az érdemeket... Mire véljük, hogy a rablók különös előszeretettel vitték magukkal vagy pusztították a rendkívüli értékű vagy annak vélt darabokat, főleg könyveket, okiratokat. Kik adtak erre utasítást, akik fel tudták becsülni ezeket az értékeket? A tribun, Axente Sever, tanult ember, papnak készült, a parancsnok Simion Prodan, maga is pap, a kiöltő Avram Iancu ügyvéd volt Marosvásárhelyen, magyarul latinul tökéletesen beszélt. Értelmiségiek voltak tehát a pusztításra parancsot

adók. Ismerték volna Napoleon Talleyrandnak mondott szavait?: „Vedd el a nép múltját, és azt teszel vele, amit akarsz.”

Enyed középpontjában, a vár főbejáratától jobbra, a Kollégium oldalszárnyával szemben a falban jelentéktelen kis emléktábla látható, római számokkal felírva a dátum: 1849. január 8. (Alatta nyugszik mintegy hétszáz lemészárolt enyedi polgár, tömegsír ez a javából) A táblának mindössze ez a felirata, de ez minden görög epigrammáénál súlyosabb üzenet. Egy tragikus történelmi esemény krónikája. „A nemzeti kérdés óriási árnyékát még a várfalba illesztett vándortábla tövében is csak kevesen veszik észre.” írta Áprily Lajos.

A következmények mai napig hatnak, a magyarirtások demográfiai következménye volt, hogy a térségben az etnikai arányok döntő módon megváltoztak, sok falu egyszerűen kihalt. Ma a város lakossága harmincezer, magyar alig négyezer. Vajon tudják-e a többségi helyiek, mire utal a vár falán a szerény római számos felirat?

A kolozsvári Biasini szálló falára Petőfi ottlétének emlékére 1897. március 15-én a költő emléket tisztelő kolozsváriak emléktáblát helyeztek el, ezzel a felirattal: „Itt volt szállva Petőfi Sándor és neje 1847. október 21-től 24-ig. Megjelölte a helybeli áll. leányiskola kegyelele.” De a történelem akarataból egy másik tábla is került a Petőfié mellé, mely megörökíti az Avram Iancuhoz utazó Balcescu emléket is. Újabban azonban egy román és angol nyelvű tábla is hirdeti a Biasini falán, hogy a „román nemesek” 1848-49-ben negyvenezer román végeztek ki. A Kolozsvári Történeti Intézet kutatója, Gelu Neamtu 1999-ben kiadott könyvében egyenesen genocídiummal vádolja a magyar forradalmat Ne tudná a tudós történész, honnan származik ez a minden realitást nélkülöző adat?

Ezt a negyvenezres számot először 1849 decemberében írta le egy Bécsben tartózkodó román küldöttség egyik magas rangú egyházi vezető tagja azzal a céllal, hogy minél nagyobb kárpótlási összeget sajtoltassanak ki a császári kormánytól. Ez az áldozatszám úgy jött ki a jó román kanonok úr számításai szerint, hogy 2400 erdélyi román falut alapul véve megsaccolta, hogy minden faluban a magyarok elpusztítottak körülbelül 10-20 románt, ez Erdély szerte negyvenezer. Az osztrákok azonban vizsgálatot rendeltek el 1850-ben, a román áldozatok számát tüzetes vizsgálódás után 4366 főben állapították meg. Mindhiába, mert a XXI. század elején a kolozsvári történész átvette a kanonok úr tudománytalan számítását, és akadt polgármester a kincses városban, aki megengedte, sőt elrendelte a hamis adatot közlő tábla elhelyezését éppen a Petőfire emlékező tábla mellé. Az angol utazó, ha elolvassa e tábla szövegét, már egészen természetesnek, sőt jogosnak tartja, hogy Axente Severnek szobra áll Nagyenyeden a róla elnevezett iskola udvarán, hogy Erdélyben szinte a hajdani martalócok útvonalát követve mindehhol az Avram Iancu szobrok köszöntik.

De térjünk vissza az 1850-es számításához! Néhány évtizeddel később, 1890-ben Gheorghe Baritiu hatezer román polgári lakos haláláról számolt be egy munkájában. A korabeli források pedig a magyar áldozatok számát mintegy 8500 főre becsülik. Ez az adat nem foglalja magában a harc közben elesettek számát.

Akárhogyan is van, az erdélyi polgárháborúért a császári politika a felelős. A legnagyobb veszteséget Erdélyben a szórványmagyarok szenvedte el. Az erdélyi örmények zsidók, lojálisak voltak ahhoz a földhöz, amely befogadta őket, új otthonuk védelmében a magyarok mellé álltak.

Források

- ◆ Egyed Ákos A román történetírás az 1848-as magyar forradalomról és a magyar nemzetiségi kérdéstről In: Magyar Kisebbség 2001. 1. 19. szám)
- ◆ Egyed Ákos Amnesia és számonkérés Erdélyben 1849 tavaszán (In: Kisebbségkutatás 1999. 8. évfolyam 2.szám)
- ◆ Nagyenyed felégetése Ismeretlen visszaemlékező szemtanú vallomása Dr Lipcsey Ildikó közlése (In: Erdélyi Magyarország 1996.április-május-június összevont szám)
- ◆ Domonkos László: Apokalipszis, akkor (In: Hitel 2008. január)
- ◆ Mikó Imre-Dávid Gyula Petőfi Erdélyben Kriterion Könyvkiadó 1972 Bukarest

Bethlen Gábor Kollégium

NAGYENYED

A nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium jogelődje a gyulafehérvári kollégium, melyet Bethlen Gábor fejedelem alapított 1622-ben. 1658-ban a török –tatár hadak feldúlták a fejedelmi székhelyet és a kollégiumot. Ezzel ért véget a gyulafehérvári korszak.

1662-ben I. Apafi Mihály fejedelem rendelete alapján az Akadémiát Nagyenyedre helyezték át, ahol napjainkban is működik.

A történelem folyamán többször elpusztult, de mindannyiszor újjáéledt. Az 1704-es pusztulást Jókai Mór örökíti meg *A nagyenyedi két fűzfa* című regényében.

1849. január 8-9-én Axente Sever csapatai feldőlják, felégetik a kollégiumot és a várost. Több mint 800 ember életét oltották ki egyetlen éjszaka alatt. 1921-ben a romániai földreform újabb csapást mér a kollégiumra, majd aztán az 1948-as államosítás betetőzi ezt. A kollégium működését biztosító ingó és ingatlan vagyonát államosítják és megszüntetik református jellegét.

Az állami tanintézményt 1948 és 1990 között megpróbálják fokozatosan elszorvasztani, szakközépiskolává átminősíteni a valamikori Akadémiát, mely teológia, filozófia, filológia fakultásokkal működött, majd a nagyenyedi korszakban (több mint 150 éven keresztül) tanítóképzőként ontotta magából az erős hivatástudattal rendelkező népnevelőket.

1990-től újból elméleti középiskolaként működik, újraindul a tanító-óvóképzés valamint a református teológiai osztályok, melyek a kollégium valamikori felekezeti jellegét hivatottak visszaállítani a meglehetősen mostoha jogi keretek között.

2004-ben az Erdélyi Református Egyházkerületnek kormányhatározattal visszaszolgáltatták a kollégium 3 épületét. Összesen 8 épület képezi az épületegyüttest. A többi épület visszaigénylési folyamat tárgyát képezi. A meglehetősen leromlott állagú épületek felújítása nagy terhet ró az egyházkerületre. Intézményünk nem pályázhat infrastrukturális javításhoz szükséges pénzeszközökre az oktatási minisztériumban. A Tiszántúli Református Egyházkerület és Ft.dr.Bölcseki Gusztáv püspök úr hathatós támogatásával sikerült elkezdni a felújítási munkálatokat - újjáépült az étkező konyhája.

Az Erdélyi Református Egyházkerület támogatásával felújítottuk a bentlakást. A szülők áldozatkészsége révén az osztálytermeket évről-évre felújítjuk, szepítjük, az épület azonban még mindig lehangelő látványt nyújt. Elsősorban a tetőszerkezettel van gond. Hosszú ideig nem javították, beázott és emiatt az épületek homlokzatai tönkrementek. A Tornacsarnok nagyon rossz állapotban van. A fából készült nyílászárókat és a padlót megtámadta a könnyező gomba. A teljes épületben elavult a fűtésrendszer, a nyílászárók állapota miatt nagy a hőveszteség. Az épületegyüttes teljes és általános felújításra szorul, a készülő előtanulmány szerint kb. 6 millió euróra lenne szükség, és úgy tűnik, hogy megint mostoha körülmények között kell megvárunk azt a pillanatot, amikor az megújulhat.

A Bethlen Gábor Kollégium Alsó-Fehér megye egyetlen olyan magyar tannyelvű intézménye, ahol óvodától főiskoláig magyar nyelven lehet tanulni. Közel 750 diák tanul anyanyelvén ebben az intézményben. Az általános oktatásban többnyire nagyenyedi és környékbeli diákok tanulnak, a középiskolai osztályokban Erdély különböző vidékeiről érkező diákok. A klasszikus reál, humán oktatás mellett beindult a szakközépiskolai képzés is. Turisztika- közéleti tárgyakban képezünk szakembereket. A főiskolán tanító- és óvónői oklevelet szerezhetnek a hallgatók. Közel 150 diák a bentlakásban nyer elhelyezést. Tevékenységünk célja az, hogy a ránk bízott gyerekek és ifjak számára magas szintű tudást és szilárd, keresztyén erkölcsi nevelést biztosítsunk.

Ezt a célt szolgálják tanórákon kívüli tevékenységeink: megemlékezünk neves elődeinkről, népi táncsoportot működtetünk, Collegium Gabrielse regizene együttes működik, Fenichel Sámuel Önképzőkör keretében a diákok tudományos kutatást végeznek és dolgozataikkal öregbítik iskolánk hírnevét, cserkészcsapat működik.

Csupán néhányat soroltam fel a tevékenységek közül, melyeknek az a célja, hogy diákjaink megismerjék múltunkat, átöröklítsék a hagyományokat és a jelenben cselekedve biztosítsák ennek a nagymúltú intézménynek a jövőjét is.

Reménykedve tekintünk a jövőbe és bízunk az isteni gondviselésben, hogy a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium a XXI. században is betölthesse azt a szerepét, melyre alapítása óta vállalkozott: keresztyén, közösségszerető és igénylő, művelt ifjakat bocsásson útjára.

Nagyenyed, 2008.február 12.

☞ Szőcs Ildikó, igazgató

Péterffy Gyöngyi

Hiszünk még

Márciusok jönnek
egyre jönnek,
márciusi szelek
hoznak fénylő zöldet
hóvirágos hittel,
tavaszi derűvel
felfrissülve.

Márciusi széllel
zendül-zendül a dal
mélyről felhangzik
a „Nemzeti dal”-
a „Talpra magyar!”
Töretlenül, hévvel
emelkednek zászlók
véled a magasba
PETŐFI SÁNDOR!
-március idusa
szabadság idusa-
tavaszi lélekzet
imádságunk foglya,
velünk vagy a mában
sanyargatottságban,
szabadságvágyunknak
minden óhajában,
mozdulatában
tartod az erőt!

Kitartón kitartás!
Él még a Haza,
a szent Magyar Haza!
Mit nem adtunk fel,
nem adtunk fel soha
szétdarabolóknak!
Nem adtunk fel soha
sunyi, prédaleső,
titkon gyilkolóknak!

Hiába volt minden
szétszakítás, fosztás, tiltás,
becslő gyalázkodás,
kisebbségbe kucorítás,
mert Te
velünk voltál és vagy-
hős, lánglelkű Látnok,
PETŐFI SÁNDOR!
Szent szellemeddel hiszünk még,
hűlt porainkban is áldva,
a szent szabad Hazánk
feltámadásában!

Húsvét

Nincs szebb a családot és népet összetartó, meghitt hagyományoknál. Aki térben és időben él és gondolkodik, annak van múltja, jelene és lesz jövője. Csak azt akarom mondani, hogy lesz húsvétkor piros tojása az asztalán, s egy-két locsolóvers a fejében. Odafigyel környezetére, nemcsak a lányokra (régén olyan is volt, hogy a locsolni járó legények a kútból merített hideg vízzel öntötték nyakon a lányokat), na, tessék!

Jézus Krisztus húsvéti feltámadása a keresztény/keresztény világ egyik legnagyobb csodája. Ez a csoda felülmúlt minden emberi erőt és képzelőtevé. Ez a lényeg. Emellett minden magyar vagy nem magyar, élő vagy már elmaradozó népszokás másodlagos fontosságú.

Emlékszem, kisiskolás voltam; a locsolók azzal dicsekedtek, hogy ki mennyi tojást gyűjtött össze; amit annál is rosszabbnak ítélt meg, hogy sokan összeütögették tojásait, hogy melyik erősebb; a tört tojásokat megpucolták, s rendre mind bekapták. Én még sóval sem tudtam egy-két tojásnál többet megenni, nemhogy só nélkül. Az ízlések és a pofonok különbözőek! A mondvascinált divatok és viccek is. Örök a halhatatlan lélek.

Örök az éltető és cselekvő szeretet, amikor érdek nélkül, viszonzás nélkül képesek vagyunk adni. Ahogyan ifjúkori versemben éreztem: „Csak egy jó szót akartam adni/ s könyvet írtam az élőkhez/ csak egy jó szót akartam kapni/ a mimelést nem fogadtam...”

Lehet adni egy tavaszi virágszálat. Egy kétségbeesett ember problémáira tanács-balzsamként jöhet egy köztisztviselő vagy egy közalkalmazott pusztá szava. Bárcsak kevesen lennének a rászoruló, s többen az utóbbiak, de nagy a leépítés és leépülés!

A lényeg, hogy ne üresedjünk ki annyira a világgal egyszerre, maradjon meg bennünk a szeretet parányi lángja, amit nem lehet lecsavarni, a sötétben bármikor felragyoghat akár a boldognak lenni vágya! Minden mozgásban van, fő a lelki és fizikai egyensúly, ahogyan az éjszakára mindig ráfordul a nappal. A tavaszi napéjegyenlőség után közeleg a húsvéti feltámadás ünnepe. Hányan hiszik? Sok embernek ez a legnagyobb földi vigasza minden bajra s keserűségre, hogy lesz feltámadás! Még a vallásos emberek is elbizonytalanodnak zűrzavaros világunkban. A Tamási Áron féle nagyágyú megírja a Rendes feltámadást: Énekes Ferenc jó katolikus, a püspök úr kocsisa, nyugtatja a lázadó fiát is, hogy „itt a földön ne keress igazságot!”. Halála után a fia szól,

hogy keljenek fel, mert erősen trombitálnak, „feltámadás van édesapám, most nem bőgni kell, hanem örvendezni!” Hamar kiderül, hogy nagy a tolongás, zörögnek a csontok, s egy angyal Énekes Ferencet a sor végére parancsolja, mert sorbanállás van rang és cím szerint! Egérutat vesznek a tömegben, és furakodnak, ahogy csak lehet, de a parancsnok rögtön vállon ragadja őket. Hiába bizonyítja az öreg, hogy istennek tetsző földi életet élt, mégis a sor végére penderítik. Ekkor leakasztják lábszárcsontjukat, és verekedni kezdenek fellábon. „Miért békétlenkedtek?”, kérdezi tőlük az Úr. Énekes Ferenc azt válaszolja, hogy azért nem megy a sor végére, mert ő egész életében túrt és szenvedett, hogy boldog lehessen: „Azért, mert magam előtt látom azokat, akik egész életükben tolvajok és gonoszok voltak.” Az Úr szomorúan nézi őket. Az öreg szól a fiának és visszabújnak a sírba, közben odaveti: „Osztan nekünk többet ne trombitálnak!”

Nagyszerű írói fogás, tele jellemrajzzal, groteszkkal, humorral, szomorúsággal, hogy még a Rendes feltámadáskor is van protekció. Nagyon aktuális elbeszélés. Mégis elnézést kérek, hogy ide biggyesztettem. Nem illik Húsvét szent üzenetéhez. Csupán mindennapjainkhoz!

Juhos-Kiss János

Feltámadt „az Úr!”, de mikor?

Erdélyi létünk egyik évente visszatérő kérdése, hogy miért van és miért ilyen nagy az eltérés a nyugati egyházak (római katolikus, lutheránus, református stb.) és a keleti egyházak (görögkeleti ortodox, görögkatolikus stb.) húsvéti ünnepe között? Egyáltalán miért változik állandóan a Feltámadás ünnepének dátuma?

A helyes válaszhoz ismerni kell egyrészt a zsidó vallás előírásait, de a keresztény egyház történetét is. Köztudott, hogy Jézus Nagycsütörtök estéjén ünnepelte meg tanítványaival Jeruzsálemben a zsidó Peszách (húsvét) ünnepét és fogyasztotta el a széder-vacsorát. Ekkor szerezte az Úrvacsora szentségét (Sákrámentum), új tartalommal töltve meg a zsidó lakoma jelképeit. Izráel fiai manapság is ugyanazon szertartás szerint fogyasztják el a négy kis pohár bort, a kovásztalan kenyert (mácesz), a keserű mártást, a pászka-báránnyt és emlékeznek meg az egyiptomi fogságból való szabadulásról. Mózes II. könyve 12. része írja, hogy az Egyiptomból való kivonulás (Exódus) a zsidó naptár első hónapjának, Niszán hónapnak a közepén történt. Tudni kell, hogy a zsidó naptárban minden hónap 29 és fél nappal áll, hiszen a hónapokat a Hold fázisai szerint számolják. Minden hónap első napja az Újhold (Rós Hakkódes), a hónap közepe pedig mindig a 14-ről 15-ére virradó éjszaka. Ezért ábrázolja tudományos pontossággal Mel Gibson amerikai filmrendező, a Krisztus Passiója című filmjében Nagycsütörtök este az Olajfák hegyén tusakodó Jézust a telihold kísérteties fényében. A Biblia tanítása szerint tehát Jézus kereszthalála a Niszán hónap 15-ik napján történt: Nagypénteken, feltámadása pedig a következő hét első napján. Ezért az első századok keresztényei az utolsó vacsora emléknapiját a zsidó Niszán hónap 14-én tartották, a Feltámadás ünnepét pedig a rákövetkező harmadik napon, függetlenül attól, hogy az vasárnapra esett-e. Mára csak a Jehova Tanúi tartják évente egyszeri úrvacsorájukat Niszán 14. napján.

A 325-ben tartott Niceai Zsinaton, amelyen a Hisekegy első változatát is megalkották, az egyházi atyák elhatározták, hogy Jézus feltámadásának emléknapija mindig a hét első napjára essen, és ez a vasárnap mindig a tavaszi napéjegyenlőséget (március 21.) követő holdtölte utáni vasárnap legyen. Ezért ünnepli a nyugati kereszténység és benne a mi egyházunk idén Húsvétvasárnapját március 23-án, hiszen a napéjegyenlőség utáni telihold éppen március

21-én, Nagypénteken van. Ha a holdtölte vasárnapra esne, akkor a következő vasárnap lenne a Húsvét.

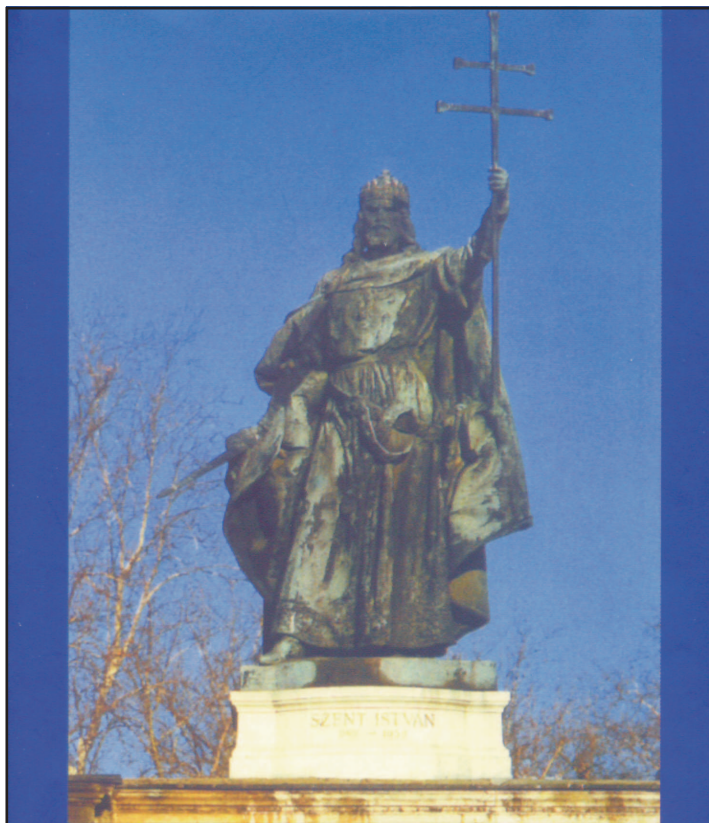
Tekintettel arra, hogy a zsidó Niszán hónap általában a mi március-április hónapunkra esik, ezért általában a március 21. utáni első telihold szokott lenni a zsidó Peszách-ünnep. Idén március 21-én van telihold, kézenfekvő lenne azt gondolni, hogy az idei zsidó húsvét március 21-én kezdődik. A gond csak az, hogy az idei zsinagógai esztendő (5768.) szökőév. Amiatt, hogy a hold-naptár hónapjai 29 és fél naposak, 3 évenként beiktatnak egy 13. szökőhónapot (Ádár sení). Olyankor a Niszán hónap áttolódik április-májusra, a zsidó Pászka ünnep pedig az április 20-iki holdtöltekor kezdődik.

Ámbár az ortodox lelkipásztorok megbízható magyarázatot nem szolgáltatnak, valószínű a leírtak alapján, hogy a Keleti Egyház, részben a mindenkori zsidó húsvéhoz, részben a niceai határozatokhoz alkalmazkodva, egy sajátos módszerrel állapítja meg évente a húsvét időpontját. Úgy látszik, hogy a zsidók által elismert első tavaszi telihold utáni vasárnapon ünneplik a Húsvétot. Talán ezért van, hogy idén az április 20-i holdtölte utáni vasárnapon, 27-én hangzik fel keleti testvéreink ajkán a „Hristos a ínviati!” (Feltámadott az Úr!) köszöntés. Be kell látnunk, hogy e sajátos számítási módszernek is megvan a létjogosultsága, és ámbár világviszonylatban mi a többséghez tartozunk, mégis tolerálnunk kell az ortodox „kisebbség” ezen szokását.

Érdekes adalék, hogy 1963-ban a II. Vatikáni Zsinat atyái a következőt jelentették ki: „A szent zsinat nem ellenzi, hogy a húsvét ünnepét a Gergely-naptár egy meghatározott vasárnapjára tegyék, feltéve, hogy ebbe beleegyeznek az összes érdekeltek”. A legtöbb egyháztag számára érthetetlen, hogy az „érdekeltek” megegyezése miért késik. A román ortodoxok elfogadták január 6. helyett december 25-t, mint a Karácsony dátumát. Kérdés, hogy ennek mintájára miért nem tudják elfogadni a húsvét nyugati dátumát is, hogy minden felekezet egyidőben ünnepelje a Feltámadás ünnepét? De amíg erre választ kapunk talán mégis a legfontosabb, hogy együtt, szívből tudjuk hinni: „Feltámadott az Úr!”.

Marosvásárhelyi felsővárosi ref. lelkész Szabó László

Átalveto

Jelképes jelenléteink

Emlékhelyek – extra Hungariam

Tizenhetedik könyvünk olyan idők járása közben jelenik meg, amiket kedvszegő, sőt sokszor már kétségbeejtő magyar-magyar egymásnak feszülés jellemez. Olyan elkeseredett, olyan végletes egymásnak-feszülés minden magyarok lakta földdarabon, le a más állami fennhatóság alá került országrészek, le a megyék, városok, mezővárosok és falvak szintjéig, amilyen – véljük néha, megszépítő messzeségből idézve magunk elé történelmünk ismert tizenegy századát – még sohasem állított szembe minket egymással.

Menekülés-e tehát a legjobb esetben is lehangoló, elidegenítőnek érezhető valóság elől idei könyvünk témaválasztása: néhány olyan magyar emlékhely jelképes felkeresése, amelyek kívül esnek a valaha is Magyarországnak nevezett terület napjainkra térképeszeti emlékké vált földrajzi határain?

Mi, akik összeírtuk és összeszerkesztettük ezt a kötetet, úgy gondoljuk: nem. Legalább háromszorosan nem.

Nem menekülés egyrészt azért, mert a már jó ideje *morbus hungaricus* (magyarul: turáni átok) gyanánt diagnosztizált betegség fertőzése elől nem lehet menekülni semmiféle határon túlra. Itt van például az *extra Hungariam* helyzetet minden szempontból tökéletesen képviselő Svédország, hatalmas területén egy otthoni szerény kisváros népének megfelelő számú magyarságával: egyik nagyvárosában annyi magyar él, mint egy kisebb otthoni faluban, s ez a magyarság két rivalizáló közösségben acsarkodik egymásra; még az is elképzelhetetlen számukra, hogy október 23-át közösen ünnepeljék.

Nem menekülés másrészt azért sem, mert majdnem minden jelképesen felkeresett emlékhely nagyon is kevésbé jelképes, nagyon is valóságos, ádáz és önpusztító magyar testvérharcokra emlékeztet. Rákóczi emlékhelyei például a kuruc-labanc testvérharcokra. Az ötvenhatos emlékművek arra, hogy a magát békésnek, erőszakmen-

Megjelent az Erdélyi Könyv Egylet Határtalan hazában című sorozatának legújabb kötete, Jelképes jelenléteink címmel. Mint rendesen, a sorozat szerkesztője, Veress Zoltán írt előszót a könyvhöz, a tőle megszokott magas színvonalon. A munka önálló műként is mélyen szántó, lebilincselő olvasmány napjaink magyar sorsot érintő kérdéseiről. Írását – a könyv szerkesztésére, szerkesztetere vonatkozó utolsó rész elhagyásával – az alábbiakban közöljük.

(A könyv elérhetőségéről az EKE honlapján találhatunk adatokat: www.transsylvania.org)

tesnek akaró forradalmat magyar kezekben eldőrdült fegyverek változtatták véres szabadságharcra. Szent István-emlékhelyet nem keresnek fel könyvünk szerzői (bár egy-két róla elnevezett, illetve az ő védőszentsége alá helyezett templom szoba kerül a könyvben), de róla lehetetlen nem eszünkbe jutnia Koppánynak és annak az – István részéről kényszerűségből rendezett - öldöklésnek, amivel európai állami létünk kezdődött.

Nem menekülés témaválasztásunk harmadrészt és végül azért sem, mert eddigi könyveink egyikében sem akartunk menekülni a jelenkori valóság tényei és gondjai elől, sőt egyre magasabbra tornyosuló nemzeti sorskérdéseink elől sem; ellenkezőleg, kerestük mindezeket. Nem kellett messzire mennünk, tulajdonképpen meg sem kellett mozdulnunk értük, utolérték és előnkbe tolakodtak maguktól; amit kerestünk, de azt aztán az általunk gyűjthető lámpás legnagyobb fényerejével, az a mi lehetséges válaszunk volt ezekre a tényekre, gondokra és sorskérdésekre. Sohasem vindikáltuk magunknak annak a dicsőségét, hogy megtaláltuk a cselekvésnek itt, most, a mi számunkra leghelyesebb irányába mutató választ – a keresés komolyságát és felelősségteljes őszinteségét azonban senki sem vitathatja el tőlünk.

Maradjunk még egy gondolatsor erejéig annál a kérdésnél, hogy éltünk-e meg valaha a ma szemlélhetőnél elkeseredettebb, végletebb, rosszabb kimenettel fenyegető magyar-magyar egymásnak feszülést ezerszáz esztendő történelmünkben.

Első látszatra: *nem*, hiszen azzal kezdtük az előbbi gondolatsort is, hogy „talán még soha” nem voltunk annyira ellenségei egymásnak, mint most.

Második látszatra: *igen*, hiszen közben eszünkbe jutott a Koppány-István szembenállás szimbolizálta pogány-keresztény szembenállás, ami szintén csak szimbolizálja a régi életmód és az új életlehetőség választójához ért magyarság választásának kérdésében kirobbant vitát, amelyet végül egymásra vont fegyverek döntöttek el. Eszünkbe jutottak a kuruc-labanc harcok hosszú évtizedei, amelyek során az is tönkrement az országban, ami a lassan visszaszoruló török nyomában még épen maradt. Eszünkbe jutott 1956, amiről az a nemzeti legenda keletkezett ugyan, hogy az egész magyarság egyetlen akaratú felkelése volt a szovjet elnyomás ellen, de tudjuk, hogy a szovjet elnyomást nem közvetlenül Moszkva, hanem a magyarságnak egy jelentékeny létszámú moszkovita csoportja gyakorolta, s az első sortűzeket sem az „oroszok” adták le a függetlenséget és szabadságot követelőkre. És még bőven juthattak volna eszünkbe más példák is a mai magyar-magyar egymást-bántásnál a megvalósulás konkrét módját tekintve sokkal embertelenebb, sokkal durvább, sokkal több életet kioltó egymást-bántásra: deportálásokra, kitelepítésekre, Dunába lövésekre, hazai gulágokra hurcolásokra – és így tovább ki tudja meddig.

Érzéksalódás-e tehát részünkről, a közvetlen megítélés önkéntelen felnagyítása-e, ha mégis úgy látjuk, hogy a mai magyar-ma-

gyar ellenségeskedés baljósabb egész nemzeti közösségünkre nézve, mint bármikor máskor?

Úgy gondoljuk: egyáltalán nem.

Nem érzékcsalódás egyrészt azért sem, mert – mint már említettük – az egész magyarságra kiterjed és az egész magyarságot zsigerekig átjárja; nincs területileg elkülönült nemzetrész, társadalmilag elkülönült réteg, amely mentes maradna tőle. Jó, vannak egyesek, akik azok maradnak. És sokan vannak. De ezek mindannyian kiábrándult, megcsömörlött egyének, nem alkotnak semmilyen közösséget, éppen a „mi” és az „ők” egymásra vicsorgó kollektívizmusa-tól fordulnak el; atomizált, strukturálatlan, elközömbösült, amorf tömeg, amely már nem lelkeivel és akarataival, nem azonos érték-és érdekszerével tartozik egy nemzethez, sőt egy nem kizárólag nemzeti alapon szerveződött modern társadalomhoz sem, csak létszámával, mint egy statisztikai adat. És ez a tömeg – mert egyénekből áll, hát egyenként, de statisztikailag tömegesen – könnyen, gyorsan, végérvényesen lemorzsolódik az otthoni szórványlétben éppúgy, mint az emigrációs létben, a legkisebb asszimilációs nyomásban éppúgy, mint a könnyebb érvényesülés legszelídebb kísértésében; elvész a nemzet közössége számára, groteszk igazolása gyanánt a „minket csak a széthúzás tart össze” keserves humorú megállapításának.

Másrészt pedig azért sem érzékcsalódás végzetes vészt látni a mai magyar-magyar megosztottságban, mert újra válaszúthoz érkezünk, éppolyan sorsdöntőhöz, mint Koppány és István idején. Csakhogy éppen fordítotthoz, mint akkor. Az ő egymásnak-feszülésük idején két út között kellett választania a magyar és a magyar szót is értő törzsek szövetségének: nomád, ázsiai típusú, saját vallású, zsákmányoló erkölcsű népségnek maradni, vagy letelepedni, felvenni a szomszéd népek körében már általános keresztény vallást, falvakba, városokba költözni a jurtából, hazává magasztosítani a szülőföldet, és rajta európai típusú nemzetté válni. Nem kétséges, hogy a Kárpát-medencébe jutott magyar törzsszövetségnek ezt az utóbbi utat kellett választania, ha meg akart maradni – pontosabban: azért maradt meg, mert István tűzzel-vassal erre a választásra kényszerítette. Ezer éven át éltünk ebben az akkor őáltala ránk erőszakolt rendszerben, s hamar eljött az idő, amikor felismertük, hogy mennyi hálával tartozunk érte neki; aztán eljött az az idő is, amikor az általa elszántan végrehajtott *survival operation*-t nemzeti létünk alapelvevé tettük, s magyar mivoltunk minden dimenzióját legmélyebben megélő és átérző költőnk megfogalmazta számunkra az „itt élned, halnod kell” dogmáját. A világ azonban, az egész emberi világ, napjainkra úgy változott meg, hogy ez az alapelv önmagában nem biztosítja tovább nemzeti létünk folytonosságát, azaz a megmaradásunkat. Újra utat kell választanunk, új közösségi életformába kell beleszoknunk, jártasságot, otthonosságot szereznünk benne, hogy az általunk belátható jövőben is önmagunk maradhassunk; s erre a választásra ma már nem kényszeríthet bennünket tűzzel-vassal egy keleti despota (mert István az volt, így csatolt minket végérvényesen a nyugati világhoz); magunknak mindnyájunknak kellene választanunk, közös egy-akaratral – és ezért végzetes, hogy nem értünk egyet, hogy marakodunk egymással, hogy még a legalapvetőbb létkérdésekben sincs konszenzus köztünk.

És azért is, mert folyamatosan szétszóródunk. Az „itt élned, halnod kell” jobb időkben talán édes kényszere feloldódott, szabad lett a világ előttünk, boldogan tódultunk ki a gyepük közül, mint a kalandozások korában, és egyáltalán nem biztos, hogy valaha is visszatérünk közéjük, ha ott újra csak pártoskodás, egymással szembenálló szekértáborokba húzódás, egymásra vicsorgás vár.

Legalább egyszer könyveink előszavában is szóba került már, hogy tulajdonképpen mi az, amit változtatnunk kell az „itt élned, halnod kell” modellen.

Először is hadd hangsúlyozzuk, hogy nem *elvetnünk* kell, hanem *változtatnunk* kell rajta. Vannak köztünk –hála Istennek, még szép számmal – olyanok, akik miközben maguk is hívei a modern világszabadságnak, az anyagi javak, az emberek, a gondolatok szabad áramlásának ezen a mi közös bolygónkon, úgy érzik: lehetetlen lemondaniuk arról, hogy az általuk belátható idők legvégső határáig létezzék egy darab föld, amelyet Magyarországnak hívnak. Ez, mint érzés, minket is eltölt; ez, mint természetes emberi igény, számunkra is evidencia; ezt az érzésünket és igényünket nem tartjuk szükségesnek elméletekkel alátámasztani és érvekkel védeni; ezt másoknak is ugyanúgy el kell fogadniuk a mi részünkről, mint ahogy mitőlünk elvárják, hogy elfogadjuk az ő ragaszkodásukat akár egy-egy más haza létezésének, akár az emberiség totális összeolvadásának eszméjéhez. Nos, ez a mi ragaszkodásunk egy valóságos, földrajzilag pontosan körülírható, bizonyos fokú nemzeti szuverenitással rendelkező Magyarországhoz sem azt jelenti, hogy szembeszállni próbálnánk az egyesülés, egységesülés felé tartó világgal, sem pedig azt, hogy mindenkit, aki magyar, ennek a Magyarországnak a hatásai közé szeretnénk zární – akár úgy, hogy nem engednénk ki őket belőle (erre nem is volna lehetőségünk), akár úgy, hogy ha bármilyen módon is rajta kívül kerülnek, megszűnnénk őket magyarnak tekinteni. Nem parancsolnánk meg senkinek, aki magyarnak érzi, tudja, akarja magát, hogy „itt élned, halnod kell”, csak azt mondanánk: „itt te mindig otthon vagy”.

Feladat marad azonban mindannyiunk számára egy olyan erő, egy olyan kohézió megtalálása, majd tudatos működtetése, ami a határok közé zártág kényszerítő ereje nélkül – és tegyük hozzá: a széthúzásban lelt kedvtelésünk nélkül is – megtart minket magyar voltunkban, vagy pontosabban: megtartja bennünk a magyar mivoltot. Tudjuk, hogy ez az erő nem lehet sem fizikai, sem biológiai természetű, nem fűződhet semmilyen személyes érdekhez, nem szerepelhet összetevői között semmilyen másság gyűlölete; sejtjük, hogy szelleminek, lelkinak, mondhatni transzcendensnek kell lennie, köze kell hogy legyen a sajátosság tényezőihez, a nyelvhez, a kultúrához, a történelemhez, a hagyományokhoz, egyikhez sem kizárólagos módon. De igazából még nem tudjuk meghatározni, nem tudjuk beoltani gyermekeinkbe és unokáinkba, várjuk, hogy csodaszerűen eltöltse őket. Most még csak annyit tudunk, hogy olyannak kell lennie, mint Zrinyi példázatában a némának született királyfiban feltámadt erőnek, aki azt látván, hogy egy idegen zsoldos fegyvert fog az apjára, felkiáltott: „ne bánts a királyt!”

Szerény lehetőségeinkkel, sokszor gyarló eszközeinkkel mi is ezt az erőt keressük könyveinkben. Ezt fejezi ki tizenkét kötet után indított új sorozatunk címe is: *Határtalan hazában*. Ezt tettük, amikor az ezredforduló utáni harmadik évben körülnéztünk a világ távoli tájain élő és alkotó magyar írók, a munkásságuk nyomán keletkező sajátos magyar irodalmak között; amikor a negyedik évben megemlékeztünk az identitásunkat képviselő emlékművek mostoha sorsáról a magyar határon kívülre szakadt területeken (nem feledkezve meg a belül maradtakról sem); s amikor az ötödik és a hatodik évben két, egymást szervesen kiegészítő könyvben a magyar falu és a magyar szórványok túlélésének lehetőségei felől töprengtünk. És ezt tesszük ebben a könyvünkben is, melyben újra a világ távoli és közeli, de magyar főhatalom alá sohasem tartozott tájain tekintünk szét, olyan helyeket keresve fel és rajtuk olyan objektumokat véve szemügyre, amelyek egyrészt valamilyen módon minket juttatnak a világ eszébe, másrészt a köztünk ezeken a tájakon élőkben vagy arra járókban mozdítanak meg valamit: azt az erőt, amit keresünk, amiről hisszük, hogy csirájában mindannyiunkban megvan.

(Az Átalvető kommentárja)

Felkiált-e a néma királyfi?

Mint mondtam, Veress Zoltán bevezetője lebilincselő olvasmány. És bizony el kell olvasni többször is, magam is ezt teszem napok óta, miközben többször könnyeimmel küszködöm, együtt rezdülve vele a titokzatos, minket magyarnak megtartó erő keresésében.

Nekem mégis hiányérzetem támadt már a bevezető mondat olvas-tán, ami végigkísért az egész íráson, megzavarva az elemzés élvezetét, és attól tartok, e hiány meggátolja azt, hogy író és olvasója ráismerjen a királyra – nemzetünkre – fegyvert fogó zsoldosra.

A mű alaptémáját a szerző azonnal bemutatja: olyan idöket élünk, amiket kétségbeesett magyar-magyar egymásnak feszülés jellemez. Nagy kár, hogy sem a bevezetőben, sem a későbbiekben nem tesz kísérletet ezen egymásnak feszülés elemzésére, a törésvonalak, a szembenál-ló felek, a törést előidéző erők meghatározására, márpedig ha ezt nem tesszük meg, esély sincs arra, hogy a néma királyfi valaha is felkiáltson. Meglehet, olyasmit kérek számon a szerzőtől, ami nem állt szándéká-ban, és ami nem várható el egy olyan szemlélőtől, aki mindennapjaink mocskán kívül él. (Habár az internet korában a földrajzi kívülállás már nem akadály a szellemi együttélésnek.) Akkor hát a kommentár-író tesz kísérletet saját készítményeinek követésére, néhány gondolá-tának rögzítésére.

E gondolatok forrása 2004. december 5. A törésvonalak – jól tudjuk – jóval régebbi eredetűek, de számunkra e sötét éj jelentette azt, a (Patruba) Miklós metaforáját használva) vakító torkolatúttal, amely élesen rávilágított e meglévő törésvonalakat a végletekig mélyítő, a ma-gyar társadalom minden szegmensét egymással szembefordító Erisnek, napjaink vizsály-intenségének kilétére, mibenlétére. Innen aztán nem volt nehéz eljutnunk a mögöttes „főhatalom” felismeréséig, csupán vég-ső szándékait illetően maradnak még imitt-amott kérdőjelek, például (de mindenekelőtt) az, miért illet minket kitüntetett figyelemmel. Aki még nem találta ki, annak elárlalom: a globális neoliberalis hatalomról és honi képviselőiről van szó.

Évek óta többször is leírtam: e „főhatalom” honi képviselői (Bogár László szerint már nem is kollaboránsai, hanem laboránsai) rákos da-ganatként viselkednek a magyarság testében, emblematikus alakjuk, a „magyar” Eris pedig maga a metasztázis, ami széthordja a testben a rá-kos hatást. Félelmem, hogy paranoiáknak találunk, február 9-én, a Ma-gyar Nemzet egyik cikkének olvasán szűnt meg végleg. Itt ugyanis is-mét csak Bogár Lászlóba botlottam, aki Susan Sonntag A betegség mint metafora c. könyve nyomán javasolja a következők végiggondolá-sát. Jól tudjuk, hogy a globalizmus szentháromságát a „liberalizálj, deregulálj, privatizálj” parancsa jelenti. Márpedig a magyar jelen egyik fenyegető, sötét főszereplője is folyamatosan ezt akarja. Ami va-lamiképpen ezt jelenti: „Teljes liberalizálást követeltek, tehát semmi ne akadályozza a sejtek korlátlanul szabad szaporodását. Teljes deregu-lációt, a szervezet neuroendokrin szabályozórendszerét tessék hatá-lyon kívül helyezni. Teljes privatizációt akarok, hisz mindenki tudja, hogy a szervezet legrosszabb tulajdonosa az immunrendszer, ezért tes-sék azt privatizálni” Mindenki kitalálta már: a ráksejtről van szó. Így Bogár László. A magam részéről pedig minden további aktualizáló ma-gyarázatot feleslegesnek tartok, pedig e sorok írásakor alig néhány óra választ el egészségünk privatizálásának megismertelt országgyűlési megszavazásától.

De térjünk vissza egy bekezdés erejéig az alaptémához, a ma-gyar-magyar egymásnak feszülés kérdéséhez, ami számos, a magyarság sorsát feltő elemző gondolkodásban folytonosan visszatérő téma. Nem szükséges talán évszázadokra visszanyúlni, elég, ha csak a 20. század magyar magyarral szembefordító, jól ismert eseménysorára gondo-lunk 1919-től kezdve, a vörös, majd a fehérterrorra, a Horthy- majd a vészkorszakra, '56-ra, Rákosi, majd Kádár tobzódására, így érkezve el az u.n. rendszerváltásig, ami kísértetiesen hasonlít arra a másikra, az 1945-ösre, amikor is az egyik elnyomást a másik váltotta fel, most pedig a régi, keleti gazdát a globális másik, szabadságunk meg csak látszólag több. Az előbbi hű szolgáló pillanatok alatt felismerték ezt az új gazdát ill. annak honi megjelenítőit, és siettek is velük frigyre lépni, persze meg-tartva a régi köntöst, hiszen az Kádár népének a mai napig oly ismerős, kedves színű-fazonú. Ezzel aztán a régi, mindeddig valós törésvonalak, ellentétek is jószerint felülíródtak vagy ennek alárendelődtek (l. zsidó, ill. cigánykérdés), a megszokott jobb-bal ellentét régi tartalmát és értelmét elvesztette. Mára a fő törésvonal a nemzetet, mint a szándékainak legin-kább ellenálló erőt ellenségének tekintő globális neoliberalis főhatalom és maga a nemzet között húzódik. Törvényszerűen alakult ez így, hiszen a neoliberalis hatalom nem képes elviselni a nemzeti egység gondolatát (december 5.), sőt minden öntudatos közösséget fel akar számolni, mert tudja: a magányos emberek tömegeit könnyű befolyásolni (copyright by Ceausescu.) És ugyan mi jelenthetne kedvezőbb terepet a főhatalom szá-mára, mint a történelem sorscsapásaitól megtört magyar nemzet! Ne fe-ladjuk, az oroszlan is a leggyengébb gazellát szemeli ki prédájául.

Ezek után nyugodtan leszögezhetjük, hogy megosztottságunk nem ok, hanem következmény, így meg merem kérdezni: lehet-e magát a megosztottságot, a magyar-magyar ellenségeskedést, a „mi” és az „ők” egymásra vicsgorgó kollektívizmusát tenni felelőssé mai helyzetünkért? És csodálkozni azon, ha ez az ellenségeskedés ma baljósabb egész nem-zeti közösségünkre nézve, mint bármikor máskor? Lehet-e kárhozza-tani azt, hogy a szervezet épen maradt része féltve félti saját immunrend-szerét a rákos burjánzástól, ha megpróbál tenni valamit (még ha gyak-ran sután, alkalmatlanul is) annak leküzdéséért? Hogy kétségbeesve szemléli a daganat tovaerjedését, kétségbeesve szemléli, miként ma-rad rejtve a rákkeltő hatás a kiszolgáltatott sejt-tömeg előtt, miként for-málja át a sejt-egyen genetikai állományát – az agyakat-lelkeket – saját céljainak megfelelővé és ezzel képtelenné arra, hogy saját érdekeit fel-ismerje, sőt arra késztetve őt, hogy immár a rákostat szolgálja? Az írá-s tudók, a látók-értők feladata nem az lenne-e, hogy minden eszközzel küzdjenek a daganat ellen, erősítsék immunrendszerünket, és óv-ják-gyógyítsák a tudatlanok, a megvezetettek esztétikát? (Gondolok itt persze a becsületben maradtakra, a napjainkra elszaporodott, bú-sás bérért ránk fegyvert fogó zsoldosokra kár szót vesztegetni.) Csodál-kozzhatunk-e tehát azon, hogy az egészséges rész nekifeszül az egész szervezetet elpusztítani igyekvő beteg résznek? Vajon nem éppen ezt a nekifeszülést kell napjaink „survival operation”-jává, túlélési stratégi-ánk alapjává tennünk?

Persze kérdezhetné bárki, mi a biztosítéka annak, hogy a „mi” az egészséges rész, és nem az „ők”? - hiszen túloldalról szemlélve talán fordítottan is lehetne, a biztos, boldog jövőnek „ők” lennének a letéte-ményesei, mint azt váltig állítják. Nos, léteznek objektív szempontok, itt áll előttünk az elmúlt hat év lesújtó mérlege, végzetes lemaradásunk a nációk versenyében. Szemünk van a látásra és fülnk a hallásra, an-nak látására-hallására, miként kíséri az anyagi romlást a nemzet szer-vezetének szellemi-lelki leépülése, a Veress Zoltán által is féltőn kere-sett kohéziós erők sorvadása, számunkra mindenek előtt és mindenek-nél fájóbban a leszakítottak irányában ható kohézió pusztulása a tudat-soposztítás nyomán - ismét csak december 5! Egyszóval javában hú-zák ki a talajt a talpunk alól és lelkünkben a reménységet, így aztán biz-isten nem vagyok képes azon keseregni, hogy áldozat és tettes közt egy-másnak feszülés van, ellenkezőleg, törvényszerűnek és mentő jellegű-nek találom azt.

Végezetül: itt áll előttünk a Szent István óta élő kényszere a nyitott-ságnak környezetünk irányában, ma már, EU-s tagságunk közepette uniós családunk, de globalizált világunkban immár egész planétánk irányában, az új utak keresésének kényszere, amint ezt Veress Zoltán elénk tárja. Csakhogy itt is bökkenőbe botlunk, mindjárt kettőbe. Elő-ször is: vajon elvárható-e a pusztító kórral küzdő szervezettől, hogy miközben energiáit ez a küzdelem apasztja, hogy miközben az „itt él-ned, halnod kell” magasztos dogmáját hovatovább az „itt halnod kell” parancsa rántja alá, eközben horizontja a nagyvilág dimenzióira tágul-jon? Másodszor: jól tudjuk, milyen tapasztalatokat szereztünk, milyen csapások érték minket szűkebb-tágabb környezetünk részéről, kezdve Trianontól, Párizstól, '56-on keresztül egészen a mai, un. globalizációs „áldásokig”. Nem vagyunk oly dörék, hogy e történelmi bántások nyo-mán sündisznóállásba merevedjünk, hogy szembeszálljunk az egysé-gesülés felé tartó világgal, de hát lépten-nyomon tapasztaljuk, hogy minden egységesülés mellett is az életrevaló továbbra is maguknak kaparnak és nem mások „érzékenységet” tartják vezéreszméjüknek, úgy lesznek sikeresek kifele, hogy előbb befele rendezik soraikat-dol-gaikat, tisztázzák érdekeiket, és e kettőt sikerrel ötvözik (l. a román po-litikát), másrészt meg evidencia, hogy a nagyvilágban is értéke csak az egyéni színnek-értéknek van, nem a falanx-szintetiségnak, ami felé oly buzgó terelgetnek minket. Tudjuk, nem értik sajátos gondjainkat, de azt talán igen, ha kitartunk az „itt élünk kell” eszméje mellett. Hi-szen új utat választani, új közösségi életformába beleszokni is csak az élők képesek. Veress Zoltán rávilágít arra, hogy éppen ezen új kény-szer, alkalmazkodásunk a megváltozott körülményekhez lehet az élet új feltétele. De mi van akkor, ha eközben nemhogy önmagunk marad-nánk, de elveszítjük önmagunkat? És ha e megváltozott körülmények rosszak, az élet számára alkalmatlanok, ezért előbb-utóbb pusztulásra vannak ítélve? Ismerve az anyaország és a világ mai viszonyait, kilátá-sait, bizony ezen utóbbi lehetőség a valószínűbb. Vajon túl sokat kívá-nunk, ha magyarként akarunk élni? Lehet-e ez közös nevezőnk, ma-gyarságunk, tovább megyek: ember-mivoltunk fokmérője itt, a Kár-pát-medencében? Csak egy igent mondjon minden jóakarató ember e kérdésre, és máris megszűnik az egymásnak feszülés, mindannyiunk néma királyfija felkiált, a zsoldos keze meg lehanyatlak. Nagyon itt len-ne már az ideje, és talán eljön hozzám is. Örizzük meg magun-kat addig!

K.P.

Csapó Endre

Új korszak a kisebbségi kérdésben

A nemzeti érzést, a nemzeti azonosság-tudatot, a nemzetek egymást megbecsülő, harmonikus együttélési készségét teljesen megzavarta, megrontotta a nemzetállam-szemlélet, és legfőképpen a vegyes nemzetiségű területek háborús zsákmánykénti birtoklása. Mikó Imre írja 1941-ben kiadott Huszonkét év című könyvének a „Megindul a harc a parlamentben” című fejezetében:

„A magyarság hat törvényhozója elé erejüket meghaladó feladatok tornyosultak, amikor Románia alkotmányozó parlamentje megnyílt. Már a választások alatt rásütötték a magyarságra az irredentizmus bélyegét. Bratianu a békekonferencián kijelentette, hogy az erdélyi magyarságot békés úton el fogja tüntetni, s ebben segítő társat talált kultusz- és közoktatásügyi miniszterében, a dúsgazdag Anghelescu orvosban, aki a nagyromán kultúrpolitika alapjait megvetette. Az Anghelescu-féle kultúroffenzíva a magyar iskolák bezárásán, magyar tanulók román iskolákba kényszerítésén, állami iskolák kényszermunkával való felépítésén át az egységes román nemzetállam felé tört. Törvényhozóink nem várhattak segítséget sem a kisszámú erdélyi [román] ellenzékétől, akik sovinizmusban túltettek az ökirályság több elfogulatlanabbul gondolkodó politikusan, sem a német képviselőktől, akik a megyesi határozattal körülbástyázva magukat, igyekeztek kisebbségi előjogaikat megőrizni. ... Az alkotmány nem ismerte el a kisebbségeknek Gyulafehérváron és Párizsban szerzett jogait, s ezek helyett bizonyos általános polgári jogokat nyilatkoztatt ki, melyek a kisebbségeket is érintik. ... Az agrárreform magyarellenes végrehajtása a magyar intézmények létalapját pusztította el. Most az intézmények tartalma ellen indult meg a hajsza, s a céltábla első sorban a magyar iskola volt. ... 1928. október 10-én tartotta meg a Magyar Párt Székelyudvarhelyen harmadik másodéves nagygyűlését ... Pál Gábor javaslatára a nagygyűlés kimondotta, hogy a magyarság összes panaszait a Nemzetek Szövetsége elé viszi. Az egyhangúlag elfogadott határozat így szól: »A magyar kisebbség 10 év óta a törvénytelen ségnek, jogtalanságnak és egyenlőtlen elbánásnak felsorolhatatlan szenvedéseit viseli. A gyulafehérvári határozatban és az 1919 évi párizsi egyezményben ígért kisebbségi jogokra való hivatkozás, valamint az államhatalom gyakorlásában az egyenlőség és igazságosság alkalmazásának állandó követelése hiábavalónak bizonyultak, mert a váltakozó kormányok e jogos követelések teljesítését nemcsak következetesen megtagadták, hanem sérelmes törvények, rendeletek, valamint törvénytelen intézkedések által is a magyar kisebbség kulturális és gazdasági létfeltételeit alapjukban támadják meg.«...

Bethlen György és Titulescu vitája a képviselőház 1935. dec. 3-i ülésén [Ebből egy részlet]: ... Bethlen György: – Rendkívül

hosszadalmas lenne összes alapos és jogos panaszainknak részletes felsorolása, azért csak példaképpen és röviden teszünk ezúttal említést a legfontosabbakról. Így: a családnév önkényes vizsgálata alapján a szülők és a tanulók akarata ellenére korlátozva van az iskolaválasztás szabadsága. Az egyházaink által fenntartott iskolák hasznos működése elé állandóan újabb és újabb akadályokat állítanak. A számukra biztosított iskolai autonómia megvalósítására eddig még a kezdő lépések sem tétettek meg, ehelyett azonban általában, de főleg a székelyek által lakott vidékeken is tapasztaljuk, hogy még az állami iskolákban eddig fennállott magyar nyelven való oktatás csekély terjedelme is fokozatosan csökken, vagy már teljesen meg is szűnt. Szomorúan látjuk a vallás megváltoztatására való kényszerítés elszigeteltnek nem nevezhető eseteit.

Titulescu külügyminiszter félbeszakítja Bethlen Györgyöt, és ezt mondja: – A kormány nevében tiltakozom ez ellen. Ha valami panaszuk van, menjenek Genf-be, de ott sohasem adtak Önöknek igazat!

A továbbiak folyamán hasonló közbeszólásokkal illeték Bethlen György felszólalását: Condruș kormánypárti: – Tanuljanak meg románul, mert ha ezt nem teszik, úgy a maga magyarjainak, épp úgy mint Kräuter németjeinek, el kell hagyniuk az állásaikat.

Risescu képviselő: – Menjenek Budapestre, ha nem tetszik! Titulescu válaszbeszédében többek között így szólt: – A román királyi kormány nevében kijelentem teljes őszinteséggel, hogy hívei vagyunk a kisebbségek egyenlőségének, de ez az egyenlőség feltételezve van a román államélet számára nélkülözhetetlen conditio sine qua non-tól: az Önök őszinte kijelentésétől, hogy románok, és annak elfelejtésétől, hogy magyar állampolgárok voltak. Az Önök etnikuma vitán kívül marad. A kisebbségeknek nem volt és nem lesz buzgóbb védelmezőjük egyenlőségi jogaikban, mint én, egy feltétellel, hogy szívem azt súgja, az a kisebbségi, aki itt beszélt, ha a hangja nem is tisztán román, de románul érez. Ha azonban arról van szó, hogy a kisebbségek útján jussunk el a revízióhoz, akkor megismétlem: Nem, nem, soha!”

Mikó Imre könyvének alcíme: Az erdélyi magyarság politikai története 1918. december 1-től 1940. augusztus 30-ig. A mai történetíró 4x22 év kisebbségi tapasztalatairól számolhat be.

Titulescunak igaza volt, mehetnek panasza a magyarok akármilyen nemzetközi szervezethez, meg sem hallgatják őket. Épp olyan hiábavaló volt 88 év alatt a megalkuvó politika. Ennek legtisztábban látható példája a Markó Béla által folytatott RMDSZ-politika, a bukaresti parlamentbeni részvétellel, aminek nyilvánvaló feltétele volt az autonómia minden változatának elkenése. A román nacionalizmus nemzetál-

lam-elkötelezettsége olyan mérvű, aminek hevében magyarok részvétele a maximálisan elérhető másodrendű minisztériumok élén csak teljes azonosulás árán tartható fenn. Ha ez a részvétel a román államvezetésben valamely magyar párt politikai súlyával jön létre, annak a pártnak fontos magyar érdekeket védelmező lehetősége nulla. Kisebbségi párt ab ovo csak ellenzéki lehet, hiszen sérelmeit a többségi pártjaitól szenvedni. Méghozzá bármelyiktől, hiszen a Mikó Imre által említett időszakban a liberálisok uralták a politikai mezőnyt, de magyargyűlölő sovinizmusuk megegyezett a soron következő nacionalista, majd kommunista kormányzatokéval.

A románoknak sokkal többet jelent a nemzetállam fogalma, mint nekünk, magyaroknak. Az a felfogás, hogy a nemzet fogalmát azonosítják a törvényes állam területével és közhatalmával, kizárja számukra a nem románok valamilyen más azonosulásának elismerését, mint a románná válást.

A balkáni népek túl sokáig éltek török uralom alatt, így későn értek meg annak az államhatalmi (ma is uralkodó) filozófiának a befogadására, ami szerint a nép tekintendő a politikai hatalom forrásaként. Ez a tétel emelte a nép nyelvi kategóriáit államalkotó tényezővé, vagyis az adott nemzet az adott területen az állam jogalapjává lett. A nemzet fogalma új tartalmat és jelentőséget kapott, egybefonódott az állam fogalmával, a gyakorlatban minden nemzeti tudatra ébredő népcsoport (rendszerint nyelvi kulturális azonosság alapján) önálló állami életre törekedett.

Semmi baj nem lenne evvel, ha az államhatárok igazodhattak volna az etnikai határokhöz. Igaz, így Európában sokszáz államnak kellett volna létrejönnie. Ekkor kezdődött meg a kiszorítósdi, az erősebbek addig terjesztették államhatáraikat, amíg bele nem ütköztek egy másik terjeszkedő ellenállásába.

Azzal a ténnyel, hogy sokkal kevesebb lett az államok száma, mint a nemzetiségek száma, vejejt az erősebbek által létrehozott államokon belüli természetes és erőszakos asszimiláció. Franciaországban a gallok ragadták meg a lehetőséget, számos népet olvasztottak be, tüntettek el nyelvükkel, kultúrájukkal együtt, éppen nem békésen. Hát miért ne értenének egyet a távoli rokonnak tekintett román nép hasonló törekvéseivel?

Az emberi történelemnek e fejleménye feszegette a Magyar Királyság történelmi határait, és érlelte gennyes kelevénnyé Triantont. Az utódállamokban nem alakulhat ki nemzetállamuk teljessé tételének lelki és alkati parancsával ellentétes államszerkezet nézete. Ez kényszerítette a korábban befogadó (multinacionális államfelfogású) magyarok védekezését azonos interpretációra, vagyis nacionalista alapra, ami ugyan soha nem volt olyan hőfokú, mint ellenségei.

Az immár ötödik 22 év kezdetén a történelem kereké fordulni látszik az európai államha-

▶ **Átalvető**

tárok megszüntetésével. A szovjet rendszer minden hitelével ellentétben a nemzetállamok nacionalista világát erősítette és tartósította. Az orosz gondolkodásból kiiktathatatlan a hódítás szelleme, az oroszosítás törekvése. Valahol távol kitalálták számára a szocialista köztársaságok unióját, de a szétnyújtott orosz tájakon sem szocializmus, sem köztársaság, sem unió nem jött létre. Kizárólag a fegyveres erővel támogatott politikai arrogancia tartotta egyben – amíg nyugatról abrakolták valamilyen célszerűség érdekében.

Klienseiben él tovább ez a szovjet magatartás, a magyar tájakra tapava: szlovákok, románok, szerbek nemzetállami törekvéseiben. Azután, hogy a már szétvágott trianoni csomót újrabogozta a másodjára is győztesek nemzetközi nagyhatalmi egyetértése, mi magyarok nagyon jól tudtuk, hogy csak egy konstelláció-váltás hozhat részünkre változást. Európa egyesítése ígérkezik változásként, bár nagyon vontatottan halad, még várat magára egy lendület, aminek megtételére Magyarország egyelőre alkalmatlannak látszik. Az elmaradt rendszerváltásról van szó, ami nélkül nem képzelhető el lényeges változás az elszakított nemzetrészek sorsában sem.

Most egy kis reménysugárral Erdély ismét megelőzni látszik a törzset. Lehet, hogy a református lelkész másodszor is történelmet alakít. A Románia uniós tagságával járó képviselőválasztási szavazás adta meg a lehetőséget részére. 18 évvel ezelőtt az ő hősi kiállításának nimbuszából jött létre a romániai magyarok egységes politikai szervezete, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség, amit a bele épült korábbi Ceausescu-rendszer politikai garnitúrája eltérített az alapítási szándéktól azzal, hogy a román államhatalom szerveinek a szolálatában megszegte a szervezet azon határozzatait, amelyek az autonómia kiküzdésére kötelezték a vezetőséget.

(.....)

Erre a sikerre nagyon nagy szükség volt egész Románia magyarságának, mert megdőlt vele az a lemondó vélemény, hogy nem érdemes kiállni, megnyilatkozni, akárcsak szavazni is, mert semmit sem lehet elérni, hiába van egységes politikai szervezet, bent vannak a kormányban, a bukaresti parlamentben, mégsem tudnak eredményt elérni. Ennek a politikai kalandorságnak ezzel vége lett. Új erők indulnak meg a régen esedékes rendszerváltás végrehajtására is, de a 89 éve tartó megaláztatás ellenében is. Tökés László győzelme visszahárul kortesútjainak kísérőjére, Orbán Viktorra is. Így lesz a nemzet győzelme, hiszen részvételének üzenete egyértelmű: a szomszédos országok magyarságának dolga-baja-sorsa nem az ottani államadminisztráció belügye. Az államhatár nem lehet többé fogolytábor-kerítés, amelyen belül nyelvi, faji, származási kiváltságok hódoltnak százezreket azon az alapon, hogy egykori felmenőik országukkal együtt vesztesékként hadizsákmány lettek. Ez ellen lázadni európai tett, ha tetszik, demokratikus kötelesség. Ennek a balkáni szellemiségnek el kell tűnnie a Kárpát-medencéből a bolsevista utódpartokkal együtt. Ez is része az időserű rendszerváltásnak.

(Magyar Élet 2007. december 6.)

Rövidített szöveg)

Ágoston András

Mozgolódás a Kárpát-medencében

Az elmúlt hónapokban legalább három olyan eseményt figyelhetünk meg, amelyek arra utalnak, hogy az érintettek a szomszédok szorításában, a magyar-magyar viszonyok új koordináta-rendszerét igyekeznek kiépíteni.

Láthatjuk, hogy a szomszédos országok egész sor olyan intézkedéssel „lepték meg” a magyar közösségeket, s most már közvetlenül a magyar államot is, amelyeket egyszerűen nem lehet figyelmen kívül hagyni. Szemmel látható, az EU-ban folyik a helyezkedés, melynek végső célja, hogy Magyarországot – csökkentve egyben politikai, gazdasági stb. súlyát –, végleg elválasszák kisebbségi közösségeitől.

Másodszor, bizakodásra ad okot, hogy az érintett magyarok határon innen és túl, nem elsielve a dolgot, mégis ébrednek Csipkerózsika-álmukból. Keresik a megoldásokat a helyi többségi hatalmak magyar pártokat kiszorító politikája ellen. Új elem, hogy Budapest - így-vagy úgy - nyíltan beavatkozik a határon túli politikai elit belső viszonyaiba. S végül változik a kapcsolat a kétpólusú kisebbségi eliteken belül is.

Harmadszor, Budapestnek most kell döntenie, vállalja a kisebbségi közösségeit, vagy elengedi őket le a Dunán? Készít-e közös nemzetstratégiát, vagy sem?

Ez már a korszakváltás

Új jelenség volt a múlt évben Tökés László jelöltsége, majd fényes győzelme, s a győzelem részeseként, Orbán Viktor, az erdélyi kampányával. A Vajdaságban a Magyar Koalíció létrejött és meggyőző sikere jelzi egy hosszú, a nemzet egész számára kiszolgáltatottsággal járó korszak végét.

A múlt évben Szili Katalin ígéretet tett arra, hogy január folyamán kezdeményezi a parlamenti pártok megbeszélését a kettős állampolgárságról. Az eszmecserére eddig nem került sor, de az, hogy az Országgyűlés elnöke Nagyváradon egyértelműen kiállt az autonómia mellett, talán mégis reményekre jogosít. Ha ugyanis a korszakváltás eredményeként kialakuló, az integrálódó nemzet új magyar-magyar viszony-

rendszerének víziója lebeg szemünk előtt, ebbe beletartozik mind az autonómia, mind a kettős állampolgárság.

Jó az is, hogy Szili Katalin elismeri az erdélyi kétpólusú társadalom létrejöttét –, s keresi a modus vivendi-t. Az, hogy politikai tekintélyét latba vetve „beavatozik” az erdélyi magyarság dolgába és igyekszik megakadályozni, hogy a soron következő választásokra elvi ellentéteiket megtartva, de mégsem egymást „gyilkolva” készüljenek a felek, nos, ez a tevékenység már az új korszak, az új magyar-magyar viszonyrendszer egyik előfutáraként is felfogható. Különösen akkor, ha a tárgyalások zárt részében volt szó arról is, hogy az RMDSZ ne igyekezzon meghiúsítani a Magyar Polgári Párt bejegyzését.

A régi keretek

Szemmel látható, a régi viszonyrendszer megbomlott.

Nincs többé összekacsintás a fővárosok között, sem nyilvános elismerése annak, hogy a politikai szféra gondjait a Kárpát-medencében Magyarország és a szomszédos államok kormányzatai, valamint a partnernerek beemelt kisebbségi egypártok háromszögében kell rendezni. Melyben a megszerzett szavazatok számán túlmenően elismert politikai mérce a helyi többségi hatalom által felállított bizalmi minimum is. Nevezetesen, hogy aki kormányzati felelősséget vállal, nem követelhet autonómiát.

Ez a viszonyrendszer televénye lett a kisantanti gondolkodás szempontjából különösen hasznos „tíz gazdag magyar” elvére alapuló gazdaságpolitikai modellnek. Melyben a helyi hatalmi elit a magyar közösséget az úgazdag, lojális magyarokra támaszkodva gyakorlatilag megfoszthatta politikai szubjektivitásától.

Új korszak, új dilemmák, új keret

Hogy néz ki az új keret, melyben újra kell gondolni a magyar-magyar viszonyrendszert? El kell ismerni: a keretet az EU-ba bekerült kisantant gondolkodású szomszédok határozták meg azzal, hogy mellőzik a magyar egypártokat a saját hatalmi struktúráikban. S azzal, hogy a kisebbségi egypártok mellőzésével keresik Budapest nemzeti ügyekalakulását, az integrálódó nemzet új magyar-magyar viszony-

mében tanúsított nyílt ellenállásának határait.

S teszik mindezt azzal a céllal, hogy Magyarországot az EU-n belül is állandó nyomás alatt tartsák, a magyar kisebbségi közösségeket pedig a felmorzsolódás, az atomizálódás felé tereljék.

Miután bejutottak az EU-ba, vagy oda csalogatják őket, mint Szerbiát, a kisantant államai mellőzik a kisebbségi egypártokat. Ma már mit sem ér a kormányzati felelősségvállalásra való készség: a helyi többségi elitek nem élnek vele. Ez talán a legfőbb forrása az új magyar dilemmáknak.

Mutassunk be egy csokrot belőlük.

Itt van rögtön az autonómia ügye. Szükség van-e Budapest konkrét modelleknek nyújtott támogatására? El kell-e fogadni az eddigi álláspontot, hogy a meglevő autonómiamodell „nem elég friss”, s különben is „előbb legyen egységes autonómiamodell a kisebbségi közösségekben belül”? Mi legyen akkor, ha megszületik a friss és egységes autonómiamodell, vagy ez a „veszély” reális lehetőségként merül fel? El kell fogadni az újabb hivatalos budapesti álláspontot, hogy „az autonómia megadása a helyi többségi hatalom kötelessége”?

Súlyos kérdések ezek, amelyekre csak az őszinte, s mind a két oldalról felelősséggel vállalt párbeszéd adhat választ. Melyben még a színpalak mögött sincs helye az olyan kijelentéseknek, hogy várjatok a kettős állampolgársággal, majd visszaterünk rá, ha Magyarország megkapja az amerikai vízummentességet. Nincs, mert ha a nemzeti integrációt a nemzet egésze szempontjából fontosnak tartjuk, akkor nem kell vele várnunk. Ha Szerbia az év végéig vízummentességet kap, ami valószínű, akkor a magyar állampolgárság megadása sok, már az asszimiláció útjára tért vajdasági magyar esetében tárgyalanná válik.

Az első, a kettős állampolgársággal kapcsolatos vereség, a 2004-es népszavazás után ez bizony egy újabb, a nemzet egészét gyengítő balsiker lenne.

(...)

Szász István Tas

Belzebub és a meghasonlás útjai

Ma ismét csak a szószékről hangzott el figyelmeztetés. Olyan, mely az örökké aktuális bibliai intelmekben lelhető fel, és irányadó személyes életünk valamint nemzeti létünk minden területén.

Első mondata ez volt: „Minden ország amely magával meghasonlik, elpusztul.” (Máté 12 /25)

Félelmetes szavak és százszor visszaigazoltak, történelmi példák sokaságával hitelesítettek.

Aztán az ígéhirdetés egy történetről is szólt, mégpedig arról, amelyben a farizeusok megpróbálták Jézust besározni és gyógyító erejét a Belzebub hatalmával összemossni. Lám, nincsen új a nap alatt. A módszer kétezer éves. De más is kiderült az írásból. Az ördögnek ugyanis számos neve van, s megannyi módszere. Így például, fordításban a Sátán a rendetlenséget (is) jelenti, Belzebub pedig a rothadás hatalmát.

Gondolkodjunk csak el dolgainkon!

A jó és a rossz harca határozza meg egész történelmünket, s így az emberiség, nemzetünk, de hangya-létünk történetét is.

Legelőször a paradicsomi eset alaptörténete szól arról, amint a mindenkor rossz akkor éppen aktuális képviselője, a kígyó képében jelentkező kísértő megpróbálja eltántorítani az embert az örök életet és biztonságot jelentő jótól: Urától, Istenétől. Ami ezután következik, az ennek örökös ismétlődése. Az emberiség a bűn kísértésének szinte tablettázott „fenntartó adagjait” kapja folyamatosan. És miként a tablettázott gyógyszerek a gyógyulást vagy az egészség állapotának fenntartását szolgálják, úgy ezek a kísértéspirulák a meghasonlás, a rothadás, tehát a pusztulás szellemének fenntartó adagjai.

Lehet, hogy sokan kenetteljesnek vélik e sorokat, de a maguk bibliai egyszerűségében ezek a hasonlatok és figyelmeztetések olyan világos, szinte megdöbbentő fénnel mutatják mai helyzetünket, hogy elkerülhetetlen erre felfigyelni.

Félelmetes, ahogy a rossz, a gonosz erői sokezer éves módszerekkel aratják látszólagos győzelmeiket, s az is, amint a jó háttérbe szorul, olykor már–már nevétségessé válik, sőt besározódik.

A nemzet pusztulására szerződött, meghasonlást okozó, rothadást szolgáló Belzebub ma is velünk van, ma is megtalálta megfelelő burkát. Az általa segített folyamat pedig látszólag feltartóztatatlannal halad a gyászos végkifejlet felé.

Isten azonban lehetőségeket ad nekünk arra, hogy ezt elkerüljük. A gonosz erők minden félrevezető, megzavaró, ködösítő erőfeszítéseire ellenére észre kell vennünk, hogy itt és ma is vannak ilyen lehetőségeink.

Itt az anyaországban most néhány MSZP-képviselő kezében van a nemzet sorsa. Nem tudom, hogy közülük hányan és mennyire képesek ezt felmérni. Mert ha a magánbiztosítókat a nemzetre szabadítják, iszonyatos veszedelembé sodorják a magyarságot. Ráadásul olyasmiként valószínűleg meg, ami eddig kormányának még nem sikerült. Ismét egy hungarikum keletkezik, de világ szégyenére, nemzet vesztére. Ha viszont az a nagyjából négy-öt ember, aki a képviselőtársaik jelentős részét képes meggyőzni, most nemet mond, akkor elkövetkezhet a nagy pillanat, és Belzebub uralma megtörik.

Ezzel a lépéssel az ország megszabadulna a meghasonlás irányította lejtő végveszélyétől, pártjuk megőrizhetné magát az erős parlamenti pártok között, s még ők maguk sem veszítenék el a zsiros állásukat, sőt, az így elnyert bizalom egész további politikusi pályafutásukra biztosítaná számukra a hitelesség védjegyét.

Ha ők most nem mernek lépni, akkor történelmi lehetőséget szalasztanak el. A kis kövecske most felboríthatná a nemzet ellen menetelő harci szekeret, utasaival – Belzebubbával és szedett-vedett ördögeivel – együtt.

Ezeket a szavakat még december 17. előtt írtam le. Aztán jött a csúfos szavazás. Egy ember maradt csupán a folyosón.

És most január végén lelepleződik valamely olyasmi, ami meghaladja a számunkra mélypontként oly sokat emlegetett banán-köztársaságok korlátlan korlátait is. Kiderül, hogy a benyújtott törvénytervezetet megváltoztatták. A kisebbik parlamenti párt a Magyar Köztársaság Parlamentjében ezt néhány óra alatt megtehetette. A Nagy Testvér ezért azt hitte, átvitte – nem túl jelentős, de az ingatag MSZP képviselők bevetésére mégis alkalmas – módosításait az egyeztetésen. Azt hitte, és szavaztak, összestartak. Amint ez körökben irigylésre méltó módon szokásos. (Senki náluk jobban nem ismeri ennek jelentőségét. Az ellenkezőjét, a jobb- oldal megosztást is ezért művelik magas szinten.) Európában vagyunk, jogállam vagyunk, állítólag az esetet részben be is ismerték. És éppen a megvezetett takargatja? Az, akiből bohócot csináltak? Mi ez? Hányféle kérdést vet fel jobb- s baloldallal egyaránt? És miért nem halljuk még azokat a kérdéseket? Sem innen, sem onnan?

Nekem már csak egy kérdésem marad: hol élünk?

És mégis, az államfői döntés nyomán megint itt állunk egy szavazás előtt. És újra reménykedni kellene, de már magunkat is nevetségesnek látjuk, ha ezt tesszük. Ha az történt, ami történt, az MSZP képviselői hagyják magukat megaláztatni? Ennyit ér a hatalom, a pénz, vagy ennyire félelmetes lehet ellentmondani, igazak módjára igazat tenni?

Vigyázat! A történelem ott található a Bibliában. A minden könyvtárnál teljesebb Szentírásban ott van a mi sorsunk is. Csak nyissuk ki szemeinket és próbáljunk hinni annak, amit látunk.

Egy hatalmas, országos meghasonlás anyai vagyunk, a pusztulás réme így közvetlenül is fenyeget.

Kényes eszmefuttatás, évfordulós gondolatoktól elindulván

Ha a nemzetet féltő gondolatokkal az év minden napján küzdő magyar értelmiségire ráköszönt december 5. reggele, legyen bár szülő vagy nagyszülő, először egy szégyenteljes évforduló miatt borul el tekintete, s azt már a Mikulást váró utódok kedves zsvajja sem tudja teljesen feloldani. Hiszen miféle Mikulásokra számíthat a jövő, kik fognak a jóságos agg püspök jelmezében tetszelegve újra meg újra félrevezetni minket és a zsi-bongókat?

Ha körütekintünk a minket környező „valóvilágban”, egy olyan társadalommodell áll előttünk, melynek alapja és minden sarokköve a hazugság gyártóinak műve.

Hogy a legfontosabbal kezdjük, az emberiség fennmaradásának közös érdeke is

ennek a szemléletnek a karmaiban vergődik. Nem vagyok zöld, de szemléletem nem mellőzheti ezt a túlélési technikát. S a legnagyobb gondhoz kapcsolódó, talán a legnagyobb hazugság ellen fellépő erő máris a hazugságba fullad. Hiszen számos zöld mozgalomról mondják, hogy éppen azok tartják fenn, akik ellen szerveződni látszik. Mint az erdőtüzekkel szemben fellobbantott ellentüzek? Ki érti ezt. Lehet-e ez egy életre szánt faj megnyilvánulási formája? Van egyáltalán jövőnk e globuszon? És miféle emberi csoport az, amelyik a tudomány eredményeinek birtokában, azok elkendőzésének lehetőségeit is kezében tartva vezet a pusztulás felé, saját pusztulását is beleértve? Mondhatnám azt, hogy az emberbőrbe bújó föl-

döntői ellenségek jelenlétének ez lehetne az első kézzelfogható bizonyítéka. De tudjuk, hogy ők mégis emberek, vagyis annak születtek.

Ezek után szeretnék továbbmenni a felsorolással és eljutni a skálán a számomra legfájdalmasabbhoz, a nemzetihez, s ezen belül is a magyarhoz, de az első gondolatom arról szól, hogy talán nem is lehet már értelme az egésznek. Úgyis előbb-utóbb vége mindennek. Idáig azonban mégsem akarnék zuhanni. Elgondolom ugyanakkor, hogy már az elmélkedés és egy naiv elmefuttatás folytatása is megköveteli, hogy hinni legyek képes valamiben, valamiben, ami fennmaradásunk záloga, aminek célja van velünk, ami nem enged elsüllyedni minket. Tehát át-

Átalvető

élem, hogy elhivatottságunk tudata létfeltétellé vált.

Fennkölt gondolatok ezek, s mégis igazak. Ugyanakkor magától értetődik, hogy ezek a magasságok már nem divatosak mifelénk. Ennél sokkal alacsonyabban repülünk, röptetőink alacsonyabb röppályára szocializáltak minket. Aki képes az általuk nem hitelesített áramlatok szárnyán magasabbra emelkedni s onnan alápillantva tisztábban látni, az ellenség, s osztályrésze a legdurvább támadás, abból is a legveszedelmesebb: a nevetségesség bélyegének hordozása.

De tekintsünk el eme veszedelmektől, és világvége hangulatunkat leküzdve pillantsunk alá a hazugságépület szintjeire.

A globalizációról mindenki tudja már, hogy milyen mértékben antihumánus. Az elitet hordozó gálya, mely az emberiségnek árján úszik, bizony nem csak képbeszéd. Hatalmas kettészakadást készít elő ez a vi-

lágrend, s maga képezi alapját az első fokon emlegetett világveszedelemnek.

Ennek a rendnek elméleti, ideológiai alapját a neoliberalizmus adja. Mára ez a látók számára szitokszóvá vált szó. A liberalizmus hőskora régen lejárt. Buldózere, mely ősdit bontott és alapozott az újnak, építeni már nem képes. Arra más gépezetek s főleg másfajta szorgos kezek kellene. A buldózerrel építkezés erőltetése manapság – bár első látásra nevetségesnek tűnik – valóságos és rettentő veszedelem. Ilyen példának okáért az egészségügy neoliberalis átalakításának örült kísérlete is.

Ezen a szinten szemlélődve elérkeztünk tehát a magunk nemzeti gondoljaihoz. Mert az egészségügy már egyik eleme a nemzetmegmaradásnak is. Amíg az emberiség megmaradására bárminő csekély remény is van, az annak részét képező nemzetek fennmaradása ennek elválaszthatatlan része. Ha jól körültekintünk, egyelőre és látszólag nem is vonja ezt kétségbe senki, nem bizony addig,

amíg nem rólunk van szó. Amint azonban a Trianon sújtotta magyarságról vagy Magyarországról beszélünk, kiderül, hogy amit szabad Jupiternek, azt nem szabad az ökörnek. Erről jócskán lehetne értekezni és közhelyekig menően bosszankodni. Én azonban most egy másik aspektusából közelíteném a kérdést.

Azt az érdekességet észlelem, hogy éppen a neoliberaisok és „szekértelők” a kapitál-szocialisták – minő képtelenség, s mennyire igaz – (na végre egy igaz hazugság) - akarnak minket visszavetni a „sötét középkorba”. Pontosabban abba az időbe, amikor még nem volt nemzeti öntudat, amikor még ez a „káros szenvedély” nem született meg. Szépen éldegéltünk mi akkor itt hungarusok. Szűcs Jenő jeles történészünk írta, hogy ha az ilyen-olyan hungarust megkérdezték arról, hogy kik is ők, akkor először uralkodójukat említették (aki lehetett bármely nemzet fia-lánya), ezután a hűbérúr

prof. Dr. Papp Lajos

Az én Miatyáinkom

Mikor a szíved már csordultig tele,
Mikor nem csönget rád soha senki se,
Mikor sötét felhő borul életedre,
Mikor kiket szeretsz, nem jutsz az eszükbe.
Ó "lélek", ne csüggedj! Ne pusztulj bele!
Nézz fel a magasba, reményteljesen,
S fohászkodj: MIATYÁNK, KI VAGY A
MENNYEKBEN!

Mikor a magányod ijesztőn rád szakad,
Mikor kérdésedre választ a csend nem ad,
Mikor körülvesz a durva szók özöne,
Átkozódik a "rossz", - merre van Istene!
Ó "lélek", ne csüggedj! Ne roppanj bele!
Nézz fel a magasba, és hittel rebegd:
Uram! SZENTELTESSÉK MEG A TE NEVED!

Mikor mindenfelől forrong a nagyvilág,
Mikor elnyomásban szenved az igazság,
Mikor szabadul a Pokol a Földre,
Népek homlokára Káin bélyege van sűtve,
Ó "lélek", ne csüggedj! Ne törjél bele!
Nézz fel a magasba, - hol örök fény ragyog,
S kérd: Uram! JÖJJÖN EL A TE ORSZÁGOD!

Mikor beléd sajdul a rideg valóság,
Mikor életednek nem látod a hasznát,
Mikor magad kínlódsz, láztól gyötörve,
Hisz bajban nincs barát, ki veled törődne!
Ó "lélek", ne csüggedj! Ne keseredj bele!
Nézz fel a magasba, - hajtsd meg homlokod,
S mondd: Uram! LEGYEN MEG A TE AKARATOD!
Mikor a "kisember" fillérekben számol,
Mikor a drágaság az idegekben táncol,
Mikor a "gazdag" milliót költ: hogy "éljen",
S millió szegény a "nincstől" hal éhen,
Ó "lélek", ne csüggedj! Ne roskadj bele!
Nézz fel a magasba, - tedd össze két kezed,
S kérd: Uram! ADD MEG A NAPI KENYERÜNKET!

Mikor életedbe lassan belefáradsz,
Mikor hited gyöngül, - sőt - ellene támadsz,
Mikor: hogy imádkozz, nincs kedved, sem erőd,
Minden lázad benned, hogy - tagadd meg SŐT!,
Ó "lélek", ne csüggedj! Ne egyezz bele!
Nézz fel a magasba, s hívd Istenedet!
Uram! Segíts! S BOCSÁSD MEG VÉTKEIMET!

Mikor hittél abban, hogy téged megbecsülnek,
Munkád elismerik, lakást is szereznek,
Mikor veritékig hajszoltad magad,
Később rádöbbsz, hogy csak kihasználtak...!
Ó "lélek", ne csüggedj! Ne ess kétségbe!
Nézz fel a magasba, =írd el Teremtődnek:
Uram! MEGBOCSÁTOK AZ ELLENEM
VÉTKEZŐKNEK!

Mikor a „nagy hatalmak” a BÉKÉT TÁRGYALJÁK,
MIKOR A BÉKE SEHOL! csak egymást gyilkolják,
Mikor népeket a vesztükbe hajtják,
S kérded: miért tűröd ezt ISTENEM MI ATYÁNK?!
Ó "lélek", ne csüggedj! Ne pusztulj bele!
Nézz fel a magasba, s Könyörögve szólj!
Lelkünket kikérte a "rossz", támad, s tombol!
URAM! MENTS MEG A KÍSÉRTÉSTŐL! MENTS
MEG A GONOSZTÓL!
AMEN

UTÓHANG:

S akkor megszólal a MESTER, keményen - szelíden,
Távozz Sátán - szűnj vihar!
BÉKE, s CSEND legyen!

Miért féltek kicsinyhitűek?

BÍZZATOK ! Hisz' én megígértem Nektek!
Pokoli hatalmak rajtatok erőt nem vesznek!
Hűséges kis nyájam, ÉN PÁSZTOROTOK vagyok,
S a végső időkig - VELETEK MARADOK!

következett, aztán megemlégették az egyházat melynek szertartása szerint az Urat imádták, s esetleg másokat is, kiknek alárendeltségében éltek életüket. A beszélt nyelv felsorolása csak ezt követően volt elképzelhető. Nagyot tévedünk, mikor történelmi filmek anakronisztikus, mára hangszerelt lelkesedését nézve képzeljük el a múltat. Az összetartó erő a haza volt, a szülőföld, és nem a nyelv. Vagyis létezett egy tudat, nem is olyan gyenge, de nem a XIX, s főleg a beteg XX. század értelmében ismert nemzeti tudat. De jött a polgárosodás, és az idők változtak. A középkor praktikus szempontokat is figyelembe tartó nyelvi homogenizálása sokfelé már lezajlott. Főleg a „fejlett nyugaton”. Onnan jött be hozzánk a folyamat, mely akkor fejlődésnek számított, de amelyik itt egy nyelvben és vallásban inhomogén országocskákból álló szubkontinensen egészen más hatást ért el, mint ott, ahol ez már nem volt probléma. Ott az állampolgárság nyelvet és nemzetiséget jelentett. Itt egészen más volt a helyzet, s az idegen ingbizony nem passzolt sokféle testünkre. A fejlődést azonban mégis a nemzettudat kialakulása jelentette, s ez összezúzta az oly jól bevált hungarus világot.

A neoliberális bukfenc itt következik. Minekutána a liberalizmus felszámolta a feudális maradványait, késői hanyatló formája, a neoliberalizmus a mostanra kialakult és most már világviszonylatban fejlődést jelentő nemzettudatot akarja összetörni és visszavezetni minket egy olyan világba, mely meghaladja a középkor leírt tudati rendjét is. Hiszen még a hazaszeretet sem kell. Lehetőleg semmiféle szeretet, semmiféle hit, semmiféle tartás, semmiféle kapaszkodó. A gyártógépek primitív szintjére süllyesztett tömegek kelljenek, akiknek másik fele egy fogyasztógép. Egy saját bővílőjét megtermelő és minden hazugságra vevő, csak hogy ugyanakkor semmit észre nem vevő embertípust akarnak kialakítani, az elitjük által kényelmesen hajózható világ embertengerét. E világ megteremtésének akadályai a nemzettudat, akadályai minden minőség, minden érték, minden igazság. E világ megteremtésének eszköze pedig a hazugság, minden szinten és minden mennyiségben.

Egy kérdés mégis nyitva marad. A mi kis – számunkra annál nagyobb – magyar gondunk.

A december 5-e sikerétől minket megfosztó hazugságaikra uraink éppen most tették fel a koronát. Azt, amivel egykor riogattak, éppen ők, a riogatók tették lehetővé. Na nem a kettős állampolgárságot, nem a 800 000 magyarnak immár jobboldali szavazóként történő beözönlését, hanem a másikat, a 23 millió román reánk törésének lehetőségét. Már teheték, hiszen ma már Romániában dolgoznak magyar vendégmunkások. Románia rá sem hederít.

Eszembe jut Jürgens úr, amint a magyar igazolványt lobogtatja Európa politikai elitje előtt. Ezt nézzék meg!

Egy nagy világprogramon belül mi valahogy legelől szerepelünk. Itt akarják legelőször végrehajtani, minket akarnak legelőször megtörni, mintha mi lennénk leginkább útban elképzeléseiknek.

De miért éppen mi, miért éppen velünk kezdik?

Ismét egy MIÉRT, melyre az esetleg megtalált válasz rejtegeti a legnagyobb csapdát a választ adni próbáló számára.

Vidám sirató

Az elkerülhetetlen, de nem kivédhetetlen globalizáció eszmerendszerét jelentő neoliberalizmus, a feudális maradványokat egykor szükségszerűen bontogató, azóta romboló szakaszba jutott kívénthedt liberalizmus önmagát pusztítja el. Nem zárható ki, hogy ezen az úton gyakorlati szállásadója, a globalizáció is követi.

2007 keserves esztendő volt! Keserves esztendő volt 2007?

Mind a kijelentésnek, mind a kérdésnek van létjogosultsága. Ha a pesszimistán csengető kijelentő mondatot akarnám alátámasztani, elég lenne ennyi: 2007 a destruktív neoliberalizmus diadala.

De saját – sokat hangoztatott – reményeimet megerősítendő, vezető nyugati lapokban, sőt a szaksajtóban is az államot leépíteni óhajtó neoliberalizmust búcsúztató tanulmányok sora tűnt fel. Többen is az állam újjászülését jósolják.

Ha a fentieket el tudjuk hinni, akkor elmondhatom, hogy derülátó felütéssel kezdjük el az újesztendőt. Mert a neoliberalizmus elsiratása bizony vidám sirató mindnyájunknak, kivéve azt a néhány ezreléknyi megszállottat, akik vagy begyepesedés miatt nem akarják ezt elfogadni, vagy azért, mert hátsó szándékaik megvalósítása ezen eszmék nélkül nehezen képzelhető el, hiszen minden erre kidolgozott módszerük ebben a csalóka öltözetben pompázik a szolgáló masszává gyúrásra szánt bambák előtt.

Szomorú tény, hogy a maradék haza világviszonylatban is élen járt a halódó eszmerendszer szolgálatában. Ennek okait sokan és sokat boncolgatták. A helyes és helytelen, de mindenkor kényes és ügyes módszerekkel ingoványos talajra terelt következtetések

levonásától most tartózkodjunk. Elegendő a tényeken elgondolkodni.

Miközben világsszerte észlelhető, hogy az állam szükségessége felértékelődik és visszatérőben van, azonközben mifelénk éppen annak bontogatásán szorgoskodnak. Miközben az országok szuverenitásukat féltékenyen őrizve lépegettek a legújabb kor aknamezején, mi hanyatt-homlok elsőnek ratifikáltuk Lisszabon kiforratlan aktáit. Miközben a világ nagy erőfeszítésekkel és jelentős nehézségekkel küzdve halad az egységes társadalombiztosítás felé, mi az eldobott és sok bajt okozott modelleket hozzuk a saját nyakunkra, ha kell a legármányosabb és nevelésesen visszatartó módszerekkel. A privatizációt általában is minden mértéken felül erőltetjük, s fennen hangoztatjuk a már lejárt lemez szövegét: az államnál mindenki csak jobb gazda lehet.

A szomorúban a legszomorúbb, hogy ebben a neoliberálisokat éppen azok segítették (voltak kénytelenek a hatalom megtartása érdekében segíteni), akik a politika nagy könyvei szerint pont az ellenkezőjére hívtak.

A hanyatló liberalizmus Magyarországon pusztító haláltáncát járja. Tombolva pörög és egy ájult ország túri. A szemek lassan nyiladoznak, de nincs az a keserves fájdalomtól látásra ébredő szem, melyre – adott pillanatban – ne tudna az ármány hályogot bocsátani. Példának okáért ügyesen késleltetett uniós pénzek választások előtti szétterítésével, vagy egyéb módszerekkel. Mert ez a lehetetlen, de a hatalom birtoklása által szentesített szövetség a maga gátlástalanságában mindent képes megtenni.

A másik oldal, a most ellenzékben kiáltó, olykor hurráoptimista jobb, a keresztény,

konzervatív, de liberális és baloldali elemeket is ötvöző gyűjtőpárt minden cselekedetében magán hordozza ezeknek a különböző értékeknek a morális gátlásait. Értéküket elismerve is gátlásnak nevezem őket, mert egy tisztességtelen harcban a gátlástalannal szemben bizony akadályt jelentenek.

Természetesen itt is fellelhetők az oda nem való emberek, elemek, események, történések. A pénzvilág minden rétege, a legaljától a legtetjeig, tudja, hogy egy kis vasat

Erdőszéle I.

nem árt ebben a tűzben is melengetni. És melengetik. Tudatosan! Így aztán az oly fontos leleplező képesség jelentős saját akadályokba ütközhet. A gyarlók mellett minden biztonnal beépítettek és provokátorok is fellelhetők e szerepkörben. A cél, hogy az ellenfél se lehessen tiszta.

A másik baj, hogy a nagy fejlődés, melyen keresztülmentek, nem minden vezető esetében hiteles, s ahol igen, azt a másik oldal kellőképpen képes démonizálni. Orbán Viktor esete erre a legsikeresebb és legvilágosabb példa. Pedig ő az igazi példa az ellenkezőjére is. Arra a politikusra, aki tiszta tudott maradni minden szempontból. A gyűlöletbeszéd nagy ellenzői azonban hatalmas gyűlölettel vetik magukat utána. A jelszó:

„Mi jobban gyűlölünk titeket, mint ti minket!”

Orbán már nem is valamely ifjú vezér, Hunor, vagy Magor szerepében éli politikai életét, hanem ő maga a csodaszarvas. Ő az, akit mindenki szeretne utolérni, az ellenség levadászni vagy valamilyen értelemben befogni, más csak behelyettesíteni, vagy mozgását megváltoztatni. Az igazi csoda az lenne, ha ez nem sikerülne senkinek, s nagy közös vágtnak közben valamennyien eljutnánk az ígért földjére. Sokak véleménye szerint ő az az ember, aki olyan mértékben volt képes felnőni államférfiúi feladatahoz, hogy egyelőre sehol nem lelhető fel más alternatíva. Ez a történet ismét azok közé tartozik, melyeket látván egyszerre lehet okunk örülni és búsongani is.

Magyarország a jelenlegi helyzetben úgy látszik nem képes választ adni a legdurvább ingerekre sem. Orvosi szóval refraktér állapotban hever. Ilyen helyzetből kimozdítani egy szervezett erő és egy karizmatikus vezető nélkül nem lehet.

Az idő azonban elérkezett.

A neoliberalizmus minden eresztékében recseg-ropog.

A neoliberalizmus utolsó tombolása hatalmas károkat okozhat.

A cselekvésre európai módszerekkel lehet csupán sort keríteni. Az ellenfél ilyen akadályokat nem ismer.

A nagy ellenség vidám siratása közben tudnunk kell tehát, hogy nehéz újesztendő vár reánk.

Sok bajunk közt melyik a legnagyobb?

Örömmel olvastam az Erdélyi Napló hasábjain, hogy az Európa Parlamentben a képviselő neve mellé nemzetisége kerül felírásra és nem „származási helye” (ha nevét csupán József Attila-i „áruvédjegynek” tekintenénk).

A franciás mód, melyen alig látszott lehetőség változtatni, s mely szerint az állampolgárság egyben nemzetiség is, itt csorbát szenved, s íme az erdélyi magyar képviselőket küldő szülőföld frankomán birtokosainak már pirosodik is a füle.

Ennél is sötétebbre festi mai Feszti-körképünket a szlovák politikai (nem tudományos!) élet, XXI. századunkban anakronisztikusnak mondhatóan nevetséges, s mégis „drámaian” leleplező erejű híryanaga. Fico szerint Európa legősibb nemzete most egyszerre csak ők lettek. Emlékezetemben felsejlik a Kárpátok Géniusának idejében olykor emlegetett kárpáti ősemlék.

Ördögbe ezzel a sok őskóros szomszédal, gondolhatnánk! Mi lenne, ha ősiségi versenyt hirdetnénk, mi, semleges gyűttmentek? Csakhogy a történet ennél sokkalmondóbb.

Istenem, micsoda zűrzavar van ma is, s mennyire nem látszik az etnikai problémák alagútjában a fény, sőt ami olykor mégis feltűnik, biztosan a mozdonyé.

Akik értik, hogy miről is van szó, ők az érintettek, s nekik a legkisebb a beleszólásuk. Közülük is legkevésbé azoknak, akik igazán és szó szerint is szenvedő alanyok. A megoldásokat, pontosabban a megoldásnak képzelt vagy remélt döntéseket azok hozzák, akik nem értik ez egészet, de annál jobban vigyázzák saját szempontjaikat. Ezek a szempontok pedig a legtrikábban esnek egybe az igazságtalanul szenvedő kisebbségek érdekeivel.

Ha a tételt megfordítjuk, a jól politizáló kisebbségeknek, pontosabban a kisebbségek érdekében jól politizálni hajlandó anyaországoknak (hol vagyunk még a védőhatalom jogainak fel- és elismerésétől!) valahogy úgy kellene csűrniük-csavarniuk az igazságot, hogy az megmaradjon, de egyben érdekévé is váljon a döntéshez elég erős hatalmakkal.

Nehéz! Nagyon nehéz.

A globalizáció terjeszkedésének mai időszakában, mely reményeink szerint egyben annak hanyatlását is megalapozza, rendkívül bonyolult és összefonódó politikai és gazdasági érdekviszonyok alakulnak napról-napra. Ezek az érdekviszonyok és az általuk befolyásolt értékítéletek, az érdekekben felvázolt és megcélzott jövőképek stb., mégis adnak lehetőséget saját léteérdekeinknek a döntéshozók előtti megideologizálására úgy, hogy az igazság az ő szemükben is igazság lehessen. Arra ugyanis hiába várunk, hogy az igazságot maguktól felismerve, akár saját vélt vagy valós érdekeik ellenében is képesek és hajlandók is legyenek értünk sikraszállni.

Az összmagyarság jelentős részének európai integrálódása talán az utolsó lehetőség a határok felett és ellenére létező közös magyar sors jobbra fordítására. A fenyegető demográfiai katasztrófa és az erre „rájátszó” – sőt meggyőzően érvelő szakértők szerint is ezt módszeresen fokozó – neoliberális hatalom erőfeszítései ellenére a Kárpát-medence lakosságának legszámosabbika ma még a magyar.

A többi nemzetekkel közös sors és az egyenlő esély érdekében folyó küzdelemhez természetesen hozzátartoznak szebbnél szebb és remélt egyéb elemek is, mint a megbékélés, megértés, a szorongások feloldása, a xenofobia feleslegessé tétele és egyebek, azonban ezek a remények (vagy nevezzük őket akár feladatoknak) csak olyan hosszú idő alatt válhatnak valóra, hogy nincsen már időnk azt élve megvárni.

A reánk leselkedő legnagyobb veszedelemnek ugyanis a demográfiai katasztrófát kell tekintenünk. Sajnos egyszerű lenne erre annyit válaszolni, hogy ha nemzeti tudatunk nyolcfelét szakadva is töretlen lenne, akkor ez nem lehetne gond. A nemzeti tudat elpusztítása azonban a neoliberális célkereszttek közül az egyik legfontosabbik. Uraink és az ő láthatatlan uraik ördögtől valónak tartják, s módszeresen folyik démonizálása. Fellelhetjük erre azt, hogy igen, de ha keresztények maradunk (lásd a lengyel példát), nem foghat rajtunk a nemzeti tudatot pusztító szándék. Mint tudjuk azonban, hasonló módszerességgel támadnak mindent, ami a

hithez kötődik s az egyházak ellehetetlenítése napi program. Mondhatjuk még azt is, hogy eddig mindig talpra álltunk a magyar paraszt szívósságából. Legalábbis Mohitól Mohácson át Trianonig sorozatosan. Csak-hogy ma már nem hogy paraszt, de még agrárproletár is alig van, s a maradékot minden erővel próbálják elpusztítani. Jeles tudorok deklarálták nemrég, hogy a falvakra nincs szükség. Korszerűtlen és költséges életmód ez. A szívósan vitatkozó ekkor a magyar középosztály igényességére és tehetségére veti reménykedő szemét. Ezt a réteget a mai hatalom – nem véletlenül – legnagyobb ellenégei közt tartja számon, és minden eszközzel munkálkodik felszámolásán. A vállalkozói réteg felháborító megkülönböztetése, az idegen rablótőke alázatos támogatása mindennél beszédesebb.

Mire vagy kire támaszkodhatunk tehát?

A demográfiai trend megfordítása olyan összetett feladat, hogy az azt szolgáló elemek egyikének vagy másikának a rehabilitálása nem elég.

Sajnos itt csak egy teljes politikai hatalomváltás kecsegtethet reménnyel. Reménnyel, mondom, mert ezután még hosszú út vár reánk, melyen a jószándék még csak az egyik kellék. Cselekvési programra van szükség, s ennek a belső feltétele a fent említett belső (anyaországi) fordulat, Kárpát-medencei kitekintésben pedig a magyarság szempontjából újraformálódó európai parlamenti viszonyok (is). Az anyaországi politika szemléletváltása és gazdasági fellendülése nélkül azonban ez sem használható ki.

Sok bajunk közt tehát a legnagyobbik a demográfiai veszedelem, s így a legfontosabb feladat a Kárpát-medencei magyarság fogyásának fokozatos megfékezése, majd megfordítása lenne. A legfontosabb feltétel pedig egy olyan magyar politikai erő uralomra kerülése, amelyik nemzetben gondolkodva megpróbálja elvezetni ezt a sokat szenvedett országot és elszakított testvéreit a globalizáció csendesebb oldalvizein egy – emberi mértékkel belátható időn belül remélt – globalizáció utáni korszakig.

A kivénült harcos leteszi a fegyvert

Wass Albert önéletrajzának utolsó fejezete

Ha annak idején, 1951 telén elfogadom Havas Emil ajánlatát, hogy írjak, ahogy „Ök” kívánják és „Ök” ezzel szemben garantálják, hogy minden könyvemből „bestseller”-t csinálnak, akkor ma minden bizonnyal jómódú, „befutott” amerikai író lennék. De nem fogadtam el. Erre a Reader's Digest kolozsvári származású társszerkesztője ugyancsak fölbosszantott ott a New York-i szálloda szobájában, ahol skót-amerikai feleségemmel megszálltunk és azzal fenyegetett meg, hogy ha kitartok konokságom mellett, Amerikában egyetlen írásom sem jelenik meg soha. Amerikai születésű feleségem ezen nagyot nevetett, mire derék vendégünk kivörösödött ábrázattal rikoltozott Elisabeth arcába: „Márpedig, asszonyom, akár elhiszi, akár nem, de nincs olyan amerikai kiadó, amelyik hozzá merne nyúlni férje írásához, bármit írjon is, ha azt a mi beleegyezésünk nélkül írja! Mert- tette hozzá és nagy csontos markát kinyújtotta maga elé – itt tartjuk a kezünkben az amerikai kiadvállalatokat, filmvállalatokat, újságokat, folyóiratokat, mindent! Amerika népe azt olvassa, amit mi akarunk, hogy olvasson, azt hallja, amit mi akarunk, hogy halljon, és azt látja, amit mi akarunk, hogy lásson!” Drága jó Elisabeth aztán ettől szintén nekiveresedett és alaposan kioktatta Havas Emil az amerikai szabadság alapelveire, mire látogatónk sarkon fordult és becsapta maga megett az ajtót.

Az igazság kedvéért be kell ismernem, hogy Havas Emilnek igaza volt. Erre rájöttünk az első két év során. Bocssánnak meg fiam, leányaim, unokáim és dédunokáim, ha úgy érzik, hogy hibásan választottam, mert jómód helyett a szegénység ösvényére tértem gazdag Amerika földjén, ahol minden bevándorló, ha csak egy szikra élmesség van benne, meggazdagszik, mint bolha az eben. Ami engem illet, én sohase bántam meg a választásomat. Szegényen bár, de tiszta lelkiismerettel lépek majd az Úr elé, mikor ideje jön. Megtettem, ami tőlem tellett s amiről úgy éreztem, hogy egyedül méltó egy menekült erdélyi magyar íróhoz. Hogy célomat nem értem el, annak nem én vagyok az oka. Erről lesz itt szó, életrajzomnak ebben a rövidre sűrített fejezetében.

Drága jó feleségem segítségével egyetemi tanár lettem, bár sohase hittem volna, hogy valaha is tanárkodásra adom a fejem. De amint mondtam már, Havas Emilnek igaza volt. Tudta, miről beszélt. Se elbeszéléseim, se regényeim nem kellettek az amerikai kiadónak. Meg is mondták őszintén: „Maga feketelistán van, uram, maga fasiszta!” Így aztán vakon ugrottam bele a tanárságba, hogy megélhetésem legyen és maradjon időm az írásra is. Kényelmes foglalkozás ígérkezett és az is volt. Azonban nem ez a fontos. Haragosan kiderült, hogy maga az Úristen rendelt ebbe az állásba, mert itt döbbentem csak rá, hogy nekünk, szerencsétlen magyaroknak, mi volt az átkunk. Mi hozta reánk a trianoni csapást és mindazt, ami utána következett.

Szemnyitogatásom azzal kezdődött, hogy amikor tanártársaim megkérdezték mindjárt az első napokban, hogy honnan a csudából fűjt oda a szél, s én becsületesen megmondtam, hogy Erdélyből, úgy bámultak rám, mintha azt feleltem volna, hogy valahonnan Bergengóciából. Míg aztán az irodalom tudós professzora fejére ütött és elrikkantotta magát: Drakula országából...! Attól kezdve bizalmas baráti körben „Count Drakula” volt a nevem. Hiába bizonykodtam, hogy ez a Drakula-mese mindössze egy részeg angol újságíró fejében született meg és hogy Erdély már évszázadokkal ezelőtt is civilizált ország volt, hogy ott hirdették meg elsőnek a vallásszabadságot, hogy Erdély iskolái világhíresek voltak, senki se hitte el. Hogy igazamat alátámasszam, nekiestem a könyvtáraknak, de ebben sem volt köszönet. Egyetemem három óriási méretű könyvtárában alig leltem valami kevés adatot Erdélyről. Földrajz-könyvek, enciklopédiák csak annyit tudtak róla, hogy Románia nyugati tartománya, mely annak idején Dacia néven a római birodalomhoz tartozott és őslakói ma is a latin nyelvet beszélik. A népvándorlás során több ázsiai horda rohant keresztül rajta, a hunok, avarak, magyarok, tatárok és törökök. Az utóbbi évszázadok alatt a Habsburg Birodalomhoz tartozott, majd az első világháború után Románia vette át. Lakosai nagyrészt románok, de élnek ott németek és magyarok is.

Attól kezdve a könyvtárakat bújtam minden szabadidőmben, Magyarországra és a magyarokra vonatkozó adatokat keresve. Kereset találtam, s amit találtam, abban sem volt köszönet. A közép-korra vonatkozó régebbi munkák mind német szerzők tolla alól kerültek ki s a magyarokat úgy emlegették bennük, mint ázsiai hordát, akik fél Európát végigdúlták, míg végül is Lech mezején leverték őket a németek, majd királyukat rákényszerítették a keresztény hitre és hadat adtak neki, hogy kiirthassa országából a pogányokat. Attól kezdve aztán a német civilizáció hatása alá került a magyarok országa s lakosainak jó része német. Az újabb kiadású könyvek arról is tudtak, hogy Magyarország egy elmaradt, primitív ország volt, ahol feudális főurak uralkodtak a különböző nemzetiségű őslakosság felett, kegyetlenül elnyomva a népet.

Mint ahogy annak idején, gyerekkoromban, nagyapám jó orrú kopói kajtatták fel a megbúvó rókát a mezőzáhi nádasokban, úgy kezdtem el én is kinyomozni ezeknek a hamis adatoknak az eredetét. Nem volt nehéz. Minden könyv, tanulmány, melyben Magyarországról vagy általában a magyarokról volt szó, az 1970-es évek utáni időből eredt, és a szerzők neve nagyobbára német vagy cseh, de akadt román és horvát is. A szerzők legtöbbje Sorbonne-i diplomával rendelkező egyetemi tanár volt, akik egy Masaryk által alapított könyvkiadó vállalaton keresztül beépítették magukat az amerikai, angol és francia közoktatás tankönyvellátást szolgáló intézményeibe és terjeszteni kezdték azt a jól megszervezett magyarellenenes propagandát, ami végül is Trianonhoz vezetett. Magyar szerzők vagy nem írtak jó tankönyveket abban az időben, vagy a magyar tanügyi intézmények nem gondoskodtak arról, hogy ezek a könyvek idegen nyelvekre fordítva utat leljenek külföldi egyetemek felé. Több, különböző kiadású és különböző időben kiadott enciklopédiában például a következő, szóról szóra azonos mondatokat találtam, amiről arra lehetett következtetni, hogy azok ugyanattól a személytől származtak: „Magyarország, mint olyan, a valóságban soha sem létezett, mindössze egy kis részre tekinthető, kik a földet birtokolták, míg a jobbágy, majd az úgynevezett <felszabadulás> után a paraszt a különböző ott élő leigázott nemzetiségekből tevődött össze, kiknek egy részét hosszú idő után földesuraik erőszakkal elmagyarosították...” (Wertheimer: History of Europa, 1891, Böhm Verlag, Wien-New-York, p.311.) Ezeket olvasva önkéntelenül felmerül bennem a gondolat, hogy a washingtoni osztrák-magyar követség hajdani kultúrattaséja alighanem osztrák lehetett, akit nem bántott a magyarok gyalázása és ezért nem tett jelentést ezekről a magyar királyi kultuszminisztériumban. Ugyancsak a fent említett könyvben található a következő mondat, mely ellen minden bizonnyal tiltakozott volna az akkori magyar kormány, ha tudomására jutott volna: „A magyar egy veszedelmes, izgága, más nemzetiségeket gyalázatosan elnyomó barbár nép, mely újra meg újra fellázadt uralkodói ellen abból a célból, hogy megbontsa a soknyelvű birodalom egységét...”

Bevallom, amerikai skót felségem fejében született meg a gondolat, hogy amit az osztrákok, csehek és románok meg tudtak tenni száz évvel ezelőtt, azt minden bizonnyal mi is meg tudjuk tenni ma és nekünk könnyebb dolgunk lesz, mert nem kell történelmet hamisítanunk, csupán össze kell szedjünk a bizonyítható anyagot. Ebből a gondolatból született meg először, erdélyi mintára, az Amerikai Magyar Szépművés Czeh, majd Masaryk mintájára a Danubian Press, Incorporated, és az ezekből fakadó folyóiratok: a Transylvanian Quarterly, majd a Hungarian Quarterly, és utolsónak a Central European Forum.

Elméletben egyszerűnek látszott az egész: egyedül az észak-amerikai földrészen valami másfél millió magyart mutatnak

ki a statisztikák. Ha ennek a másfél millió magyarnak csupán fél százalékában maradt még valami kis hazafias érzés – mondjuk évi tíz dollár erejéig – ez már évi hetvenötezer dollárt jelentene, ami bőven elegendő ahhoz, hogy elkezdhezzük kiadni komoly példányszámban és lehetőleg olcsón mindazokat az angol nyelven megírt felvilágosító munkákat, melyekből Amerika ifjúsága, valamint Amerika vezető politikusai megismerhetik a hiteles adatokra támaszkodó igazságot.

Így indult meg elsőnek 1962-ben az Amerikai Magyar Szépmíves Czéh. Hosszú nyári szabadságunkat arra használtuk föl, hogy nyakunkba vettük az Egyesült Államok és Kanada országútjait, és megjártuk első nagy körutunkat, több mint huszonötezer mérföldre nyúlót, a magyarlakta városok felkutatására. Mivel pénz dolgában szűken voltunk, elkerültünk szállodát és éttermet, amennyire lehetett. Sátorban aludtunk, feleségem főztjén éltünk, és elhatároztuk, hogyha össze tudunk szedni első körutunkon ezeröttszáz magyart az előírányzott hetvenötezerből, kik hajlandók lesznek évi tíz dollárt lefizetni előre, melynek ellenében minden előfizető kap három könyvet, két angolt és egy magyart, akkor elindulunk még ezen az őszön. A begyűjtött előfizetések száma azonban csak hétszázig jutott el. Én készen voltam arra, hogy visszafizetjük mindenkinek a tíz dollárját mihelyt lehet s elvetjük az egész gondolatot, mint kivetitlent. Drága jó Elisabeth azonban megszegte makacs skót nyakát s kijelentette, hogy szó se lehet a megfutamodásról. Amit elkezdünk, azt érdemes volt elkezdeni, tehát visszük tovább s az Úristen majd eligazítja a többit.

Így kezdtünk hát bele a könyvkiadás mesterségébe. Első könyvünk a kolozsvári Ellenzék hajdani főszerkesztőjének, Zathureczky

Gyulának pompás kis munkája volt: „Transylvania, Citadel of the West”. Értelmesen, tömören, könnyen olvasható stílusban vitte a világot elé Erdélyi igazolható, adatokon épülő történelmét, földrajzát és kultúráját. Háromezer példányt nyomtattunk belőle. S ráadásnak, „csaléteknek”, ahogy Elisebeth nevezte, hozzáadtuk a tíz dollárért még egyik regényemet is magyarul, valamint annak angol fordítását.

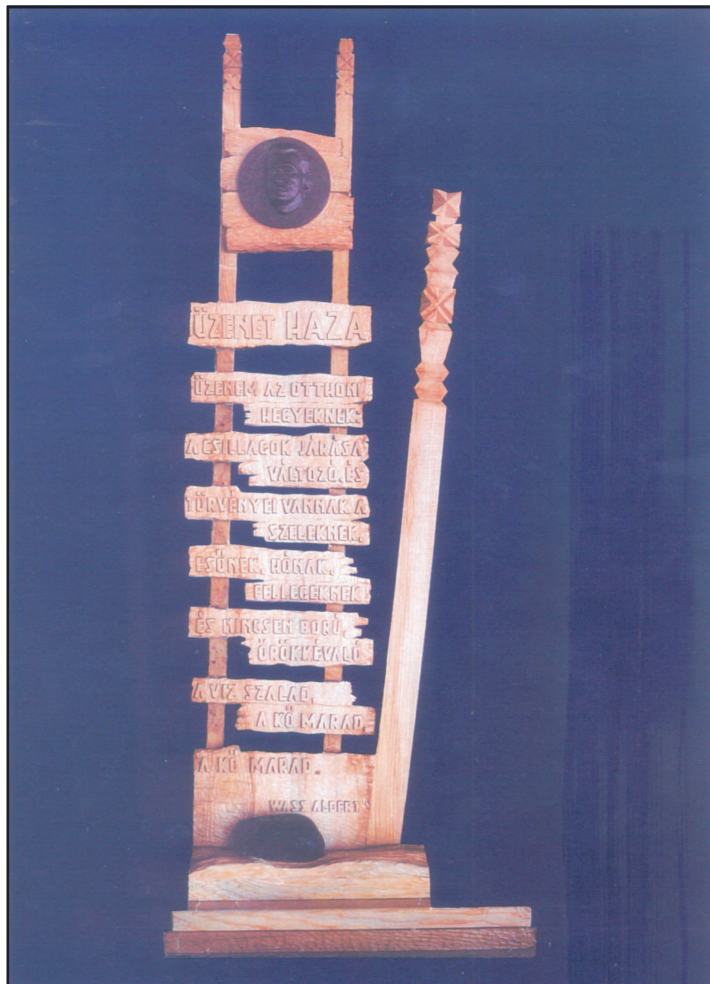
Következő nyáron újra nekiindultunk magyart keresni Amerika és Kanada földjén. Hétvégeken irodalmi estéket tartottunk itt meg amott, árultuk a könyveket, beszélgettünk, beszélgettünk, beszélgettünk a magyaroknak arról, hogy mi a célunk, mit kell tennünk ahhoz, hogy megismertessük a világgal az igazságot. Hétköznapi sátorban aludtunk, szabad ég alatt főztük ételünket, mint a vándorló cigányok. Havasi vadász lévén életem első szép felében, én szokva voltam a sátorozáshoz. De Elisabeth városi asszony volt, aki soha ilyen életmódot nem ismert. Szemrebbenés nélkül, bátran viselte a fáradalmakat – áldja meg emléket az Úristen –, s valahányszor csüggedni kezdtem, ő bátorított. „Micsoda magyar az – mondotta ilyenkor –, aki megtorpan a nehézségek előtt, mikor hazáján, nemzetén kell segítsen? Az ilyen magyarok miatt vesztettétek el mindég a háborúkat! Fel a fejjel, nézz előre, sohase hátra, támadj! Ez a győzelemk ára!”

Pedig hiába szekereztük föl s alá ezt a barom nagy országot, hétszáznál több előfizetőre sohasem sikerült szert tennünk. Ötven-hatvan új előfizetőt nyertünk minden évben körutunk során, újabb és újabb városokat keresve föl, de ugyanennyit veszítettünk is minden évben azokon a helyeken, ahová nem sikerült eljutnunk másodszer is. De adtuk ki az új könyveket, rendületlenül. Hokky Károly „Ruthenia” című munkájából akkori képviselőnk háromszáz példányt osztott szét a kongresszus tagjai között. Szemak: „Living History of Hungary” két kiadást is megért. Az „Our Hungarian Heritage” három kiadásig vitte. A „Transylvania and the Hungarian-Rumanian Problem” pedig kongresszusi dicséretet is kapott. Mindezek ellenére azonban az előfizetők száma nem hogy emelkedett volna, de hamarosan csökkenni kezdett. A magyarok beleuntak az angolba. Nem kellett nekik angol könyv. Nem értették meg a célját. „Vásároltassák meg az angol nyelvűekkel” – mondták egyre többen, s hiába próbáltam megértetni velök, hogy az angol nyelvűeket nem érdekli a magyar jövő, miért is érdekelné. Mi kell terjesszük köztük, szomszédaink, ismerőseink között, mi kell elvigyük az iskolákba, könyvtárakba, ha azt akarjuk, hogy megtudják az igazságot. Nem értették meg. Én pedig éreztem, hogy rossz irányba haladunk. Háromezer példány egy könyvből vízcsepp az óceánban.

Torontóból kaptam a tanácsot: magyarokból tömeget toborozni csak felvonulásokra lehet, hosszúra nyúló, komoly munkára nem. Alapítsunk részvénytársaságot. „Nem sokaság, de lélek végeznek csoda dolgokat” – idézték Zrinyi Miklóst a fejemre. „Gyűjtünk egybe egy kis csoport jó módú magyart, akik össze tudnak adni legalább százezer dollárt, többre megyünk ezzel, mint úgy koldulni össze a pénzt tíz dollárjával!” Megalapítottuk hát a Danubian Press részvénytársaságot. Százezer dolláros tőkére számítottunk, de csak húszezer gyűlt össze. „Bolondság, minek a könyv!” – mondták a „jómódúak” is. „Amerika köteles visszaadni a hazánkat, ennyi az egész!” Mások úgy vélték, hogy ha az amerikaiakat érdekli a mi földrajzunk és történelmünk, tanuljon meg magyarul olvasni.

Utólag visszatekintve mindezekre, belátom, hogy reménytelen volt ez a kezdeményezés is. De akkoriban hajtott a „tettvágy” motorja, na meg a feleségem, aki skót-amerikai lévén el se tudta képzelni, hogy a magyart „más fából faragták”.

Ezzel a húszezer dollárral belekezdünk az u.n. „Hungarian Package” könyvsorozat kiadásába, mely magában foglalta a magyar nemzet történelmét, legendáit, népmeséit és táncait, sötétzöld vászonkötésben és fehér díszkötésben, arany betűkkel a fedőlapon. Szép munkát végzett a torontói nyomda, drága se volt. De mégis volt egy nagy baj: nem értette meg, hogy az idő szerepe fontos a könyvkiadásnál. Ha az ember szétküldi a hirdetéseket a könyvtáraknak s azok egy kitűzött időre megrendelik a könyvet, azt a kitűzött időn belül szállítani kell, másképpen érvénytelenné válik a megrendelés. Az idő elhúzódtott, a megrendelők elvesztették, s a könyvtárak belesorolták a Danubian Press-t a „fly by night” megbízhatatlan kiadók közé. Mivel pedig még a magyarok is csak immel-ámmal vásárolgatták a szép kiállítású, de angol nyelven készült könyveket, évekbe került, míg ezer sorozatot el tudtunk helyezni. Ezzel aztán vége volt a kiadvállalat álmának is, s a Danubian Press éveken át

„...Volt bennem egy olyan érzés, mely azt sugallta, hogy ezek a verssorok fadarabokra íródtak, és a költő egy ég felé nyúló létra-alakzatra alakította ki. És mellette a kopjafa, melyet Wass Albert nagyon szeretett. Az emlékmű kőiszfából készült, 2,40 m. magas. Felső részén látható fiatalkori arcképe, a talapzaton egy folyóvizet ábrázoló, vízszintes faragvány van, rajta a Marosból hozott kővel” –írja a mű alkotója, Csizmadia Attila.

egy tökéletlen vállalkozás maradt, fedőnév a szerzők költségén kiadott könyvek amatőr voltának eltakarására.

Mindezek ellenére mégiscsak kiizzadtunk valahogy huszonnégy angol nyelvű könyvet Amerika okulására. Ezres, kétezres példányszámokban. De még ezeknek is nagy része raktáron penészedik. Nem kellene a magyaroknak, még propagandafegyvernek sem, még arra sem, hogy odaajándékozzák a befolyásos amerikai ismerőseiknek, hadd tudják meg az igazságot. Még ilyen könyvek sem kellene nekik, mint a „Genocide in Transylvania, a documentary”, vagy „Transylvania and the Hungarian-Rumanian Problem”, „Origin of the Hungarian Nation”, „Origin of the Rumanians”, „The Ethnic History of Transylvania”. Legnagyobb csalódást azonban a „Transylvanian Hungarian Folk Art” okozott. Ez a könyv szép, színes kiadásban jelent meg, ismerteti a magyar motivumok magyarázatát, és tudtára adja a világnak, hogy mi történik ma odahaza a magyar népművészet idiót látott remekeivel, miképpen igyekszik eltörölni még a nyomukat is az ellenséges román kormány. Ebből is még valami ezer példány kallódik raktáron. Nem kell a magyaroknak, mert angolul van.

De így jártunk a folyóiratokkal is, pedig azok valóban önvédelmi fegyvereink voltak, melyeket megküldtünk vagy személyesen adtunk át minden szenátornak, képviselőnek, külön tíz példányt a Fehér Házba, és harmincat a State Department hivatalainak. Először a Transylvanian Quarterly bukott meg előfizetők hiányában. Ezt átalakítottuk Hungarian Quarterlyvé, arra gondolván, hogy így talán majd szélesebb magyar rétegeket érdekel. Két év alatt kiderült, hogy ez se érdekelte őket. „Eleget olvassuk magyar nyelven mindazt a rosszat, ami odahaza történik – írta egy Erdélyből ide sodort, jómódú magyar -, minek gyötrődjünk rajta angolul is!” Eszébe se jutott a szerencsétlennek, hogy nem az ő „gyötrődésére” készült a folyóirat, hanem arra, hogy azt minél több amerikai olvashassa s tudja meg, hogy mi történik a Trianonban elszakított területek magyarjaival.

Végül is átalakítottuk folyóiratunkat Central European Forummá, miután tudomásomra jutott, hogy a háttérben már két éve folytak a megbeszélések egy létesítendő Közép-európai Federáció dolgában a magyarok megkerülésével. De mivel folyóiratuk még nem volt, összeálltunk néhányan és beugrottunk gyorsan, hogy a „magyar kérdést” a tervezett jövőendő élére vigyük. Nyomban meg is nyertük a lengyel exil-kormány tetszését. Csatlakozott szerkesztőbizottságunkhoz egy erdélyi román emigráns, egy szlovák egyetemi tanár és egy ruszin lapszerkesztő, akik a magyarokkal való békés együttműködés útját keresték. Mindenki, aki kezébe vette a folyóiratot, dicsérte. A tényleges előfizetők száma azonban soha nem érte el a kétszázat. Ezerkét-száz példányt nyomtattunk s ebből nyolc-kilencszázat tiszteletpéldányként osztottunk szét, a többi meg itt van raktáron. Hogy honnan vettük hozzá a példányonkénti 3500-4000 dollárt? Derék, jóérezű magyarok adakozásából, akik megértették, hogy ezzel a folyóirattal a magyarság jövődjéért küzdöttünk. Ez azonban nem helyes. Régi hibánkba estünk vissza újra: egy öntudatos és bátor kis csapat vérzik, hogy a többi megmaradjon. A többi, akiket én egyszer már így jellemeztem: a „ha még egyszer azt üzeni” magyarok, akik csak behúzzák a nyakukat és várnak a sült galambra.

Az én szerkesztésemben és igazgatásom alatt most jelenik meg a FORUM utolsó száma. Hogy megmarad-e vagy nem, az már másokon múlik. Én letettem a fegyvert. Cserben hagytak a magyarok, huszonhét hosszú és küzdelmes esztendőn keresztül. Elég volt. Beleöregedtem, belefáradtam és beleszegényedtem az eredménytelen munkába. A magyar, bár egyénileg egyike a legtehetségesebb, legéletrevalóbb fajtáknak, politikailag éretlen. Nem érti a világpolitika háttérben lejátszódó fondorlatos titkait és nem is érdekli. Nem is vették még észre, hogy Románia máris készen áll arra, hogy újra lehasítson egy jókora szeletet a magyar hazából, tova a Tiszáig. Mindössze arra vár, hogy kivonuljon onnan az orosz. A Nyugat közvéleménye elfogadta már, hogy Románia „ősi határa” a Tiszáig nyúlik. Évtizedeken keresztül belealapították ezt már a köztudatba. S mi itt állunk, bambán, pedig segíthettünk volna magunkon. Megtehettük volna, amit Masaryk és Luga meg tudott tenni, időnk is volt hozzá. Most már bizony fogytában van az is.

Tudom, a magyarok nagy része meg sem érti, miről beszélek. A történelem útjait előkészíteni csak előre, mégpedig jó előre lehet. Utólag már csak azt vesszük észre, hogy „mit kellett volna” tenni, de

sokan még ezt se fogják fel soha. Elkövetett hibákért a gondviselést teszik felelőssé.

Amit Ceausescu húsz esztendő alatt nem tudott elérni, azt megtették helyette a szabad földre vetődött magyarok: letették velem a fegyvert. De a könyvek megmaradnak, a folyóiratok megmaradnak, s a nyomtatott betű szívós erejével továbbra is harcolnak Erdély magyarjaiért – ahogy lehet.

Szívem mélyéből köszönöm annak a maroknyi hűséges magyar-nak az önfeláldozó kitartását, akik mindvégig mellettem maradtak s lehetővé tették, hogy legalább ennyit megtegyek. Áldja meg őket az Úr minden fájdalmas csalódás közepette is a tiszta lelkiismeret isteni ajándékával. Ők megtették, ami tőlük tellett. Ha minden magyar követte volna példájukat, a magyarok dolga másképpen állna ma. Hadd búcsúzzam tőlük a Szentírás szavaival: „Ismeressétek az igazságot s az igazság szabadokká téssen!”

Az Úr igralma legyen mivelünk és bocsássa meg sok-sok vétkeinket, amiket magunk kárára ostoba göggel elkövettünk.

1989. szeptember végén

Wass Albert

Wass Albert

Emlékezés egy régi márciusra

*Az erdőszélen hóvirág fehérlett.
Sarjadó gyepen az iskola
glédában állt, mint még soha
Valaki a Talpra Magyart szavalta.*

*Aztán a tanító beszélt a szabadságról.
Hallgatta a sok parasztygyerek,
oldalt a jegyző, meg a pap
s tisztes, komoly, ősz emberek.*

*A harangozó tartotta a zászlót,
vén bajszos arcán zord egykedvűséggel.
S a tanító lelkesen magyarázta,
hogy mi is történt
ezelőtt sok, nagyon sok évvel.*

*Hősökről beszélt és csatákról
s arról, hogy miként folyt a vér,
amikor annyi ember meghalt
valamiért.
A többiek hallgatták némán.*

*Hitték is, nem is, a mesét.
Öreg volt már a múlt. Setét
s bizonytalan ködök takarták.*

*S egyszerre csak egy kisgyerek
hangosan megszólalt hátul:
“Édesanyám! Mi a szabadság?”
A tanítóban elakadt a szó.*

*Odanéztek mindannyian.
Az asszony pedig felsóhajtott
és azt felelte:
“Amikor hazajönnek a katonák, fiam.”*

*Ó, hóvirágos régi Március...!
Azóta mennyi vér ömlött megint,
s részeg torokkal hányszor ordították
közénk a véres jelszót, hogy “szabadság!”*

Patrubány Miklós

Beszéd Wass Albert születésének 100. évfordulóján

Szeretett Sorstársaim! Kedves Magyar Testvérek!

A Magyarok Világszövetsége folyamatosan adósságot kell, hogy törlesszen Wass Albert emléke előtt. Adósságot törlesztettünk, amikor a költő arcát ábrázoló szobrot, Gábor Emese alkotását évekként elzelve felavattuk székházunkban, a Magyarok Világszövetsége alapító atyjainak társaságában, gróf Teleki Pál és báró Perényi Zsigmond társaságában.

De nem csak a Magyarok Világszövetsége kell, hogy adósságot törlesszen, hanem személy szerint magam is adós vagyok Wass Albertnek. Nem csak Kolozsváron élő emberként, hanem világszövetségi tisztségviselőként is. Amikor a 90-es évek derekán Wass Albert kérte, hogy magyar állampolgársága elismertessék, akkor ugyan, mint világszövetségi elnökségi tag és választmányi tag természetesen megszavaztam magam is a kérelmet, és így jutott az akkori belügyminiszter elé a Magyarok Világszövetségének támogatásával Wass Albert kérelme. Amiért mégis adósan érzem magam e vonatkozásban, az az tény, hogy a pusztai szavazaton túl, és az ügy pusztai felkarolásán túl, nem változtattuk ezt egy nemzetstratégiai jelentőségű feladattá akkor, és túl könnyen belenyugodtunk - ugyan kiábrándulva és keserűséggel szívünkben - a belügyminiszter akkori, elutasító határozatába. Ma már pontosan tudom, hogy akkor az utcára kellett volna mennünk. Ezért holtában is megkövetem a költőt, és a honfitársat.

De adósságunk, amellyel Wass Albertnek tartozunk, ennél halmozottabb. Amikor 2000-ben A funtineli boszorkány című kötetének román fordítása megjelent, a könyvbemutatóra eljött egy vérmes nacionalista román professzor is, Ion Coja a neve, aki a magyarok számára akkor vált ismertté, amikor 1990-ben a marosvásárhelyi magyarellenos pogrom után vérmes magyarellenos kijelentéseket tett. Ez a Ion Coja 10 évvel később megjelent Wass Albert román nyelvre fordított könyvének bemutatóján, és beszédet mond. A kései romantika egyik legkiemelkedőbb remekművének nevezi, és kimondja: nem hiszi, hogy az az ember, aki a román néplelket - hiszen A funtineli boszorkány végső soron a román parasztságról, az erdélyi román parasztságról szól - ilyen közelről, ilyen lényegre látón megragadja, hogy az az író háborús bűnös lehetne. És csak azon sajnálkozik, hogy a román parasztnak ezen tökéletes ábrázolását miért éppen egy magyar gróf kellett megtegye?

Amikor e tekintetben is, és ezzel a gondolattal is adósságról beszélünk, akkor a magyar irodalmi élet szereplőinek és intézményeinek adósságáról is beszélünk, hiszen nem német feladat lett volna az Adjátok vissza a hegyeimet! című, 1949-ben németre lefordított művének irodalmi Nobel-díjra való előterjesztése, hanem a magyar írói társadalom és a magyar irodalmi

szervezetek adóssága akár az Adjátok vissza a hegyeimet!, akár még inkább A funtineli boszorkány által hordozott egyetemes emberi magasság jegyében, Wass Albertet arra az elismerésre előterjesztteni, amelyet a világ ma a legszámottevőbb elismerésként tart számon. Nálánál sokkal méltatlanabb emberek jutottak e díjhoz, de gondolom, hogy ez még most sem késő.

Harmadsorban amikor adósságról beszélünk, akkor Wass Albert nemzetpolitikai nagyságának elismeréséről és annak elmaradásáról kell beszélnem. Ez mindenki számára talán most válik igazán érthetővé, amikor újraértékeljük az általa is vezetett, társelnökölt, Amerikából induló Erdélyi Világszövetség több évtizedre visszanyúló harcát a kisebbségbe szakadt magyarok emberi jogaiért. Ezt a szervezetet a magyar közvélemény előtt revansista, revizionista, vállalkozatlan társaságként bélyegezték meg még 1992-ben is. Olyannyira, hogy a Magyarországra a rendszerváltás után hazatelepülő, és itt bejegyzést nyerő Erdélyi Világszövetségből - mint kényelmetlenül - az itt bejegyzők kiléptek és azt, hogy az Erdélyi Világszövetségre biggyesztett priusztól szabaduljanak Bocskai Szövetségként vonultak tovább. Ha egymás mellé tesszük az Erdélyi Világszövetséget és A funtineli boszorkányt, akkor tudjuk - de tudjuk Wass Albert egész munkásságának értelmezéséből is -, hogy ő sohasem lehetett az az elvakult nacionalista, akinek a politikai programját ne lehetett volna felvállalni, és ne kellett volna felvállalni.

Saját házuk táján maradván, a Magyarok Világszövetségének adósságát említem itt, és megkövetem Wass Albert személyén keresztül az Erdélyi Világszövetséget azért a közönyért, amivel ezt a jobb sorsra érdemes szervezetet a Magyarok Világszövetsége is mindezidáig kezelte. Az Erdélyi Világszövetség akkor volt magyar kisebbség-védő harcos szervezet, amikor a Magyarok Világszövetsége legjobb esetben egy kommunista ügynökhálózat volt, mely kiterjesztette a Kádár-rendszer gondolatvilágát az egész világ magyar közösségei közé, és amelyik ügynökeinek elsődleges feladata a magyar közösségek rombolása volt, másodlagos feladata az '56 után oly véres kezűnek bizonyuló Kádár rendszerének átfestése egy befogadóbb ábrázolatra. Ezennel, Wass Albert születésének 100. évfordulóján, a Magyarok Világszövetsége nevében tisztelgek az ő magyar politikusi, emberi jogvédő harcosi mivolta előtt, nemzetstratégia mivolta előtt. A két világháború után és '56 leverése után az enyészetbe taszított magyarság számára lelki felüdülést jelentő írásaival ő egy kiemelkedő nemzetstratégia is volt.

Hogyha azt a közvetlen jog- és érdekvédő munkáját értékeljük, amelyet az Amerikában újjahonosított Szépművés Céh és a Transylvanian Quarterly kiadásával, a folyamatos petíciózással elvégzett, akkor elmondhatjuk azt is, hogy ő a XX. század második felének egyik legnagyobb magyar nemzeti politikusa is volt. Ebben a minőségében is köszöntöm, és hogy ez ne csak üres szó maradjon, ezért a mai napon, posztumusz, a Magyarok Világszövetsége legmagasabb kitüntetésével, a Magyar Nemzetért Ezüstéremmel tüntettem ki Wass Albertet, amely ezüstérem átadására 2008. augusztus 18-án kerül sor, a Magyarok Világszövetsége alapításának 70. évfordulóján.

1938-ban báró Perényi Zsigmond és gróf Teleki Pál alapították a Magyarok Világszövetségét. Idén telik ennek 70. évfordulója. Ugyancsak idén lesz a Magyarok VII. Világkongresszusa, amelynek első megrendezésére 1929-ben került sor, a másodikra 1938. augusztusában - annak keretében alapították a Magyarok Világszövetségét is. Majd, 54 év szünet után, 1992-ben került sor a harmadik Világkongresszusra, azóta pedig négyévenként ismétlődik. A Magyarok Világszövetségének ezt az ünnepi esztendejét - a Magyarok VII. Világkongresszusának évét és alapításának 70. évét - Wass Albert jegyében és születésnapján, ezennel megnyitom.

Továbbmenően, javasolni fogom, és kezdeményezem, hogy a Magyarok Világszövetségébe, amelynek 2001 óta báró Perényi Zsigmond - aki a Világszövetség első elnöke volt - örökös tiszteletbeli elnöke, 2008-ban, a Világszövetség 70. évében vétessék fel örökös tiszteletbeli elnöknek gróf Teleki Pál is, akiről elegendő bizonyíték van már birtokunkban, hogy kijelenthessük erről a helyről, hogy ő nem öngyilkos lett, hanem meggyilkolták. Alantas módon meggyilkolták - és a Világszövetség alapításának 70. évfordulója elegendő ürügy és alkalom kell legyen, hogy az ő exhumáltatása elvégeztessék, és ez az alapvető igazság tényyszerű bizonyítást is nyerjen.

Harmadikként, közéljük - az Erdélyi Világszövetség színeiben végzett politikai munkáját is elismerve -, harmadik örökös tiszteletbeli elnökünké, javasolom Wass Albert felvételét. Az Erdélyi Világszövetséget pedig a jobb sorsra érdemes, és alapító atyaihoz immár hű Magyarok Világszövetsége társszervezetének tekintem. Köszönöm.

*Voltunk azóta hősök, mi magunk is.
Hősök, pribékek, árulók, gazok,
honmentők és hazátlanok,
voltunk minden, amit csak akartak
a habzó szájú álapostolok.*

*Négyszer szabadítottak föl azóta
propagandás vad próféciaival
és mind a négyszer más zászló alatt!
És mind a négyszer esküdtek reá,
hogy most lettem szabad!*

*Hát ez a szabadság, emberek?
Szónokló, híres emberek!
Élők s holtak mind ezt akarták...?
S mi lesz, ha majd egy szép napon
megkérdezi egy kisgyerek:
"Édesapám, mi a szabadság...?"*

*Ó, hóvirágos régi Március...
Talán sóhajtunk egyet mi is akkor
és csak annyit mondunk csöndesen: fiam,
szabadság az, ha majd
hazatérhetünk mindannyian.*

(Bajorerdő, 1947)

Levágott csonkból is nőhet termőfa

Wass Albert világa Gutai István színpadi játékában

Wass Albertet, az erdélyi arisztokrata származású író messze sodorta szülőföldjéről a történelem. A második világháború utolsó hónapjaiban családjával először Németországban a bajor erdő volt az otthona, majd Hamburg következett, végül 1951-ben kivándorolt Amerikába. Hogy a hazafelé vezető út immár örökre elveszett, azt nem sejtette ekkor még, nagyon sokáig reménykedett a visszatérésben.

Írói indulását jelenti az 1934-ben megjelent Farkasverem, a Mezőség természeti és emberi világáról szóló regény, melytől az író soha nem tudott elszakadni. Felfele ívelő írói pályáját jelzik további regényei, Tagja lesz a Kemény Zsigmond Társaságnak, látogatja a Helikon találkozókat Marosvécsen, 1941-ben a Kisfaludy Társaság is tagjai közé választja. 1945 után azonban az emigráció évei következnek. A hontalanság azonban nem töri meg, újabb regényeit Németországban adja ki, majd 1951-től Amerikában. Minden írásával felhívja a figyelmet a vasfüggönyön túli világra, elmondja az igazságot az orosz hatalomátvételről Magyarországon és Erdélyben.

A Tizenhárom almafa című regénye 1952-ben jelenik meg, Buenos Airesben adja ki a Magyarok Útja Kiadó. Egyik legnépszerűbb, legsikeresebb műve ez az amerikai magyarság körében. Főhőse, Tancos Csuda Mózes az elpusztíthatatlan életerőt szimbolizálja (Takaró Mihály irodalomtörténész látja így), aki fenn a hegyen, a Kommandón almafákat ültet, a székely jövő, a megmaradás jelképét. Az almafák mindent túlélnek, történelmi viharokat, megcsonkítást, pusztítást, mert az író hitvallása az, hogy levágott csonkból is nőhet termőfa.

1965-ben folytatva Tancos történetét, Wass Albert megírja az Elvások a veres csilág című regényét, melyből megismerjük az „örök székely” új rendszerbeli életét. A mű ugyanis a kommunizmus idején játszódik, melyben minden hazugságra épül: a demokrácia valójában diktatúrát jelent. Wass Albert, bár nem él ebben az abszurd világban, de jól ismeri.

Gutai István a Tizenhárom almafa című regényben találta meg a színpadra állítás lehetőségét, hogy megelevenítse annak a Tancos Csuda Mózsinak az alakját, aki a túlélés különböző furfangjaival mindig kivágja magát a nehéz helyzetekből. Uz Bence, Ábel rokona ő, aki, akárcsak székely népe, sokszoros hátrányban van a román világban, de benne van az az évezredes túlélési képesség is, amely a sokszor végveszélybe került népeknél kialakult.

A mű történeti ideje a második világháború előtti és alatti évek, helyszíne Háromszék, a Feketeügy mente, a Kommandó környéke.

A fa-motívum végigvonul a három felvonáson, a fák megmaradása az erdélyi magyarság túlélésének szimbóluma lesz. A vásárolt pónyikalma csemeték Mózsai saját sorsának

tükréivé is válnak. Mikor megvásárolja a facsemetéket a prefektustól a sikeres medvedaasztaltért kapott pénzen, még nem is sejti, hogy a kicsi fák sorsa, életben maradása vagy pusztulása a történelem példázatává válik. Több csemete elpusztul, de a maradék tizenhárom dacol az idővel, ellenáll, termést hoz. Az almák-külvilág párhuzam végigvonul a történetem, megismerjük a szereplők jellemét abból, hogyan viszonyulnak a fákhöz: az urizáló pesti újságíró kisasszony egész virágzó ágat tör le a fáról, a magyar katonatisztek, miután kioktatják Mózsait a magyarságról, kultúráról, leverik az almákat a fákról, csépelek az ágakat. A természetben élő csángó katona (román uniformisban) azonban azt mondja: szépek az almák. A szerző nagyszerű leleménye, hogy Mózsai fáira az érett gyümölcsöket Botticelli Tavasz képeinek nőalakjaival helyezteti, illetve magyar és román nemzeti színű virágokat rakat a fákra a határkijelölés jelenetében.

A színpadkép egyszerre jeleníti meg a helyszíneket, sziklák, erdő, Mózsai háza válik az egyes történések háttérévé.

A dráma kerete két vadászat, mindkettőt Mózsai szervezi úgy, hogy a siker számára hasznát is jelentsen. Először Trandafir úrral, a román prefektussal vadászik az előre megölt medvére (ebből a pénzből veszi a facsemetéket), a végén a magyar hadseregben szolgáló zászlósnak szervez hasonló csalafintasággal medvevadászatot néhány hét szabadság reményében. A két vadászat között azonban kifordul sarkából a világ, Erdély területét kettévágják, a „román világot” felváltja a „magyar világ”. Háború van a világban, Mózsai életébe betör a veszély, befolyásolja életét a történelem, bármilyen messze is él fenn a hegyekben, a puska már nem csak medvevadászatra szolgál. A harangozó fia hozza fel a hegyre, Mózsai addig békés világába a hírt, hogy a bécsi urak úgy döntöttek, hogy a vitában a magyaroké az igazság. De az igazságnak baja történt, mert úgy vágta ketté Erdélyországot, mint a csükrét, mikor sütni teszik. Kiderül, hogy a határ itt, Kommandón kezdődik majd. Mózsai sehogy se érti, hogyan lehet kettévágni, ami egy: „Nem alma az, hogy a felit ide, az egyik zsebembe, felit a másikba tegyem”-mondja. Nem hiszi, hogy ez megtörténhet. Hősünk újabb híreket kap a világból, a fuvaros meséli, mik történnék Brassóban, tudniillik a vassárdisták is színre léptek.

A hegyen megjelennek a román katonák, igen színes a kép, ami a csángó katona szavaiból feltárul: „Van közöttük dobuzsai bolgár, beszarábiai orosz, moldvai cigány, oltországi örmény, bánáti sváb, máramarosi tót, talán még román is.”

A dráma leggroteszkebb jelenete a határkijelölés. Mózsai almáskertjét kettévágják, a fák közül hét és a kerti reterát Romániába esik, a többi hét fa Magyarországhoz. A ganédombot is kétfelé vágják. „A ganédombon megosztoznak az urak.” -

mondja Mózsai keserűen. A határjelző cövekeket ide-oda tologatják a nemzeti érzéstől fűtött román és magyar tisztek, az édes, szent anyaföld, Erdélyország megtartására hivatkozva: „Egy arasznyit se a szent román földből!”, Megvédem az ezeréves Magyarországot!” Mózsai egyetlen megmaradt almáját szakítaná le a fáról, de nem lehet, mert a román katona puskával állítja meg a „határon”. Az alma a román államé, nem viheti át a határon. Mózsai megtalálja a megoldást: kicsi Mózsai, a gyermek megeshi az almát Magyarországon, és kikakálja Romániában! Szánalom és nevetés váltakozna a nézőben, ha nem tudná, hogy mindez egy torz, de való világ rajza, hány település van még ma is még, hol az elcsatolók buzgalmának eredményeként a falu házai között országhatár húzódik!

A román és a magyar katona között tolmácsol Mózsai, mígnem rájön, hogy a román mindent ért magyarul. Ekkor elmeséli, hogyan volt ő katona a román világban. Magyar katona: „Tán ide osztották be valahova? Tancos: „Velem az úgy volt, tudja, hogy helyettem a rókák szolgáltak meg a vaddisznók. Magyar katona: (hitetlenkedve) „Nana! Tancos: „Nem hiszi? Pedig az úgy volt! Bementem a kaszárnyába, ahajt, né, Brassóba, még neki se öltözhettem, már kérde a plutonér: Örmester az maguknál, vagy olyasforma. Kérde, mi a mesterseged? Mondom, hogy né, ez és ez. Vadór, meg efféle. Igen? Kérde. Hát vadászni tudsz-e? Ha én nem, akkor ki?-kérdem én. Hát rókát tudsz-e löni? Én akár most rögtön. Na, mondja a plutonér, idefigyeld, az alezredes úr feleségének rókabunda kell, érted-e? Érttem, mondom, sze lehet ezt érteni. Nahát, aszongya, ahány rókabőrt hozol, annyi hét szabadságot kapsz. Huncut állat a róka, mondom én, kell hozzá vagy két hét. Hát legyen két hét, legyint a plutonér. Hát így volt ez, lássa. S én minden második hétfőn beállíték tisztességgel a kaszárnyába, s letevém az örmester elé a rókabőrt. Még egy pohár cujkával es megvendégtél ilyenkor. Osztan, hogy meguntam a rókát, elkezdtem, plutonér úr, nyestbőr nem kell? Dehogynem, mondotta ő. Csakhogy az huncutabb ám a rókánál is, így én, s a bőre tizszer annyit ér! Na, mondotta, tudod mit? Egy nyestbőr, egy hónap! Aztán így es lett. Vaddisznóért három hét, vidrabórért újra egy hónap. Nyulat, azt úgy vittem neki ráadásba, hogy jókedve legyen. S biza, hamarabb lefogya a két esztendő, mint a vadállatok itt a Kommandón.”

Mózsai ünneplőbe öltözik, vendégek érkeznek. A két magyar tiszt személyében az anyaországot, Magyarországot köszönti családjával. Keserűen csalódik azonban, mert kioktatást, lenézést kap testvériség helyett. Magyar székely vagy oláh székely ő?-kérdézik tőle. Most megtudják maguk, mi a kultúra, a rend, mondják neki. Amit a románok elrontottak magukon, azt nem lesz könnyű helyrehozni, örüljön, hogy felszabadítottuk, szenvedni, túrni a magyarságukért nem tudnak, ilyeneket kell Mózsainak halla-

nia a szerény ünnepi asztalnál. Kicsi Mózsai mondja ki, amit az apja gondol: Olyan kimentel nincs, hogy bejövétel ne járjon vele?

Kik is vádolják a székelyeket kultúralatlansággal? A műveletlen tiszték, a félművelt pesti újságírók, a zászlós, a semmiből idehelyezett s itt jól élni akaró, de a helyieket lenéző hivatalnok, a titkárnő... Mit tudnak ők erről a népről?

A tudálékos újságíró népies akar lenni, nagy demokrata, de lenézi az egyszerű népet. Helyette akar gondolkodni, beszélni, előjátssza Mózsinak, mit mondjon. Szívesen viselem a föld népének sorsát, ... jóember... Az erdélyi arisztokrácia renegát lett-mondja, Mózsai nem tudja mi az a renegát, bólogat, de abból, amit elmesél, éppen az ellenkezője derül ki az árkosi báróról: „*Akkor állíták fel, tudja a magyar iskolát ott a bárónál. Maga pénzén fogadott tanítót is hozzá, aztán kellett tojtatni egy kissé az olyan prefektusféléket... elég az hozzá, hogy éppen ülnének fel a szánokra, hogy az erdőre menjenek, mikor csak kihallik a nagyszobából, amit iskolának rendezett vót bé a báró, a gyerekek danázása. Na, mondja a prefektus, megnézem már magam is ezt az új iskolát! Azzal bé. S a báró megette. Felállnak a gyermekek mind, s úgy kiálltsák, hogy éljen. Odamegy a prefektus az elől ülőkhöz, s megkérdez egy legénykét: Mit énekeltek, te, Fut az oláh Brassó felé, válaszolja a gyermek. Hát az miféle nóta, kérdezi a prefektus. Az biza székel, feleli a gyermek. Néz körül a prefektus az iskolaszobában, hát mit lát a falon? Magyarországot térképet. De a régít, tudja... az igazít. Hát maguk erről tanulnak, kérdi a tanítót. Nem kaptunk még mást, mondja az ügyesen, s a mi megyénk ezen is rajta vagyon. Aztán csak elkezd kérdezni a prefektus a gyermekeket: No, mondd meg fiam, hol vagyunk mi mostan? Árkoson, kapja elé magát az egyik gyermek. Nagyon jó, mondja a prefektus, hát Árkos hol van? Háromszékben, így a gyermek. Ez is jó, bólint a prefektus, hát Háromszék hol van? Erdélyben, feleli a gyermek. Nagyon jól van, nyugszik bele a prefektus erre, de hát Erdély hol van? Magyarországon!-vágja ki ügyesen a legényke. No, ijedezik erre a prefektus, tán Romániában lenne, édes fiam! Azt csak a románok mondják, feleli erre a gyermek. Eből aztán elég volt a prefektusnak is. Béhúzza a nyakát a bundagallérba, s iszkiri, kifelé...*

Mózsai tudja, hogy gyakran a hatalmat kinevetve kell a józan észhez fordulni, hogy eligazodjon az útvesztőkben: az adóhivalallal vagy a fináncokkal szemben. Úgy „megvezeti” a fináncot, hogy az észre se veszi: kitanította Mózsit, hogyan kereskedjen a maga főzte pálinkával: „*Tudja mit? Majd én beindítom magát! Ha van eladó pálinka, csak szóljon nekem, aztán én majd beajánlom mindenfelé. Rásózhat literjére három-négy pengőt is keresetnek!*”

A kor politikai figurái is megjelennek a színen: a nemzetszocialista agitátor, az anyaországi kormányfőtanácsos, aki bombasztikus, popu-

lista szónoklatokat tart Mózsaiéknak, ígérve a jó bánásmódot az új hatalom részéről, miután leckét kaptak Mózsaiék a nyegle tisztviselőtől az adóhivatalban.

„*Úgy cselekedjünk, hogy megmaradjunk!*”- mondhatná Mózsai Sütő András szavaival. Ha nem megy egyenes úton, hamis utat kell választani, zupgálkát eladni a fináncnak, vadméhek fészékéhez vezetni a vadaszpuskája után kutató katonákat.

Az egyszerű emberek közötti bajtársiaság visszatérő eleme a műnek: Mózsival összemoszolyog- mert átlát rajta, de egyetért vele- a puszkák után kutató szakasz dunántúli katonája, aki maga is ugyanúgy mentette meg a Bakonyban a fegyverét.

Mózsai jó emberismerő. Mikor behívják katonának Csíkszeredába, tanúja lesz az első világháborút is megjárt, öreg katonák megálázásának, látja, miként él vissza a fiatal zászlós csekélyke hatalmával. Ezt látva Mózsai kihasználja az emberi gyengeséget, a hiúságot, a hiszékenységet, s bajtársával, a csiki katonával megszervezi a zászlós úrnak a medvevadászatot.

Mózsai túléli a kivonulásokat (román hadsereg), a bevonulásokat (magyar hadsereg), prefektusok mennek, zászlósok jönnek, ő túléli őket, mert ismeri az életet, a túlélés fortélyait.

Gutai István kiemeli a regény eseménytörténetéből azokat a mozzanatokat - a történeteket új időrendbe szerkesztve-, melyeket a főhős köré rendez, fölépíti Mózsai alakját úgy, hogy a néző egy hiánytalan jellemképet kap, egy kész rajzot az emberről. Annak az embernek a rajzát, aki népének képviselőjeként olyan természetességgel ragaszkodik a szülőföldjéhez, úgy akarja élni az életét minden körülményben, mint azok a fenyők a háza fölötti hegyen, az erdőkben. Mózsai mély bölcsességgel fogalmazza meg a világról és az emberi lélekről alkotott ítéleteit, ez pedig nem azonos a mindenkor „góbésággal” „székely viccekkel”, melyekre a halás közönség tapsolni szokott.

Gutai István olyan színpadi művet teremt Wass Albert regényéből, melyben sikerül megőriznie az írónak azt a meggyőződését, hogy Erdély jövődjéje a függetlenségben válhat teljessé, hiszen akkor szülőföldjén Mózsai is otthon van, Filimon is, a román

pásztor, akivel Mózsai békeességben megfér. De nincs mit keresnie ott a moldovai román-nak vagy az Alföldről odavezényelt katonának. Úgy gondolom, ez lenne ma az autonómiára való törekvés lényege is.

Gutai István jó érzékkel ismerte fel, hogy Tancos Csuda Mózsai sorsa példázat, egy népcsoport túlélésének, a mindenkorai kihívásokhoz való alkalmazkodás példázata. Amiről a dráma már nem szól, de a regényből tudjuk, hogy a végén kivágják a fáit, de ahogy Mózsaiék túléltek mindent, a fák is kihajtanak majd. Levágott csonkból is nőhet termőfa, ez Mózsai reménye.

Ha Wass Albert bölcs mosolygással szemléli egy égi karosszékből a személye körüli csatározásokat, vagy éppen a személyt ünneplő igyekezetet, bizonyára öröme-re szolgál a bonyhádi előadás. Az író soha nem járt a völgyeségi városban, amely befogadta máshonnan elűzött szobrárt, törzsasztalt hozott létre a tiszteletére (Wass Albert Törzsasztal), országos vers-és prózamondó versenyt rendez évenként az író műveinek szellemében. Mára már valóságos Wass Albert-kultusz honosodott meg a városban. Talán azért éppen itt, mert jobban ráéreztek a bonyhádiak ennek az életpályának a tragikumára, a szülőföldet kényszerből elhagyók fájdalomára, veszteségére. Hiszen itt élnek a hazájukból kényszerűségből útra kelt bukovinai székelyek, s a szülőföldjükről elűzött svábok maradványai. És ahogyan Wass Albert se feledte szülőföldjét, egész életében Erdélyt írta meg, úgy a székelyek, svábok se feledik gyökereiket.

Nagy munkába kezdett 2007 nyarán a bonyhádi Vörösmarty Színházi Kör, úgy akarta megünnepelni Wass Albert születésének századik évfordulóját, hogy színre viszi az író regényének színpadi adaptációját, Gutai István A medve bőrére című drámáját.

A bemutató zsúfolt nézőtér előtt zajlott a bonyhádi művelődési központban 2008. január 11-én a szerző jelenlétében. A népes szereplőgárdából kimagaslik Tancos Csuda Mózsai alakítója, Lőcsi Akos. Ez a tehetséges fiatalember úgy él a színpadon, mintha bizony maga is a háromszéki havasok alján élné küzdelmes életét a váltakozó imperiumok korában, hol „román”, hol magyar székelyként”. Atlényegül Mózsivá a

szemünk előtt, vérévé válik a székely tájnyelv (maga is bukovinai székely ivadék), nincs benne semmi betanult viselkedés. Ő az előadás tartópillére.

Jók a diszletek, remekül táncolnak és énekelnek a Hidas Néptánc Egyesület táncosai, az előadást kísérő autentikus népzene szerves részévé válik az előadásnak. A rendező Klamik Aranka a szerzővel való konzultálás nyomán bátran vállalva a dramaturg feladatát is nagyszerű munkát végzett. „Színészei” élményt szereztek a közönségnek, az előadás végén felhangzó vaspaps minden közreműködő jutalma volt.

✍️ Serdültné Benke Éva

Tanítómese és igaz történet

avagy az elszalasztott történelmi lehetőség

„Az írás – aszerint, ahogyan valaki műveli – lehet gyalázkodás, szellemi kicsapongás, napszámoság, kézművesség, művészet, tudomány és erény.”

(August Wilhelm Schlegel, német író, irodalomtörténész; *1767-†1845)

Az egerek (*Mus musculus domesticus*) kongresszust tartottak, és megállapították, hogy a világ összes egerei számára az örök boldog élet akkor következik be, ha minden macska nyakára csengőt fognak kötni. A végrehajtáshoz önkéntesek szükségeltetnek, akik akár életük feláldozásával is vállalják a fényes jövő megvalósítását. Egyik egérke sem vállalkozik, azóta se, erre a feladatra. A *Mus musculus* látszólag okosabb, mint a homo sapiens: ez kétféleképpen értelmezhető, bizzuk az olvasóra..

Ez tehát a **tanítómese**, ami a német sajtóban látott napvilágot¹, és pedig a reformokkal kapcsolatosan általában, így az egészségügyi reform körüli huzavona okán is. Konszenszus! - mindenki egyetért abban, hogy a reform tovább nem halogatható, csupán senki nem vállalkozott az első radikális lépés megtételére. Ez a lépés pedig a több mint 250 betegbiztosító kassza helyett egy, a szolidaritás elve alapján, általános és mindenki számára kötelező biztosító létrehozása lenne, beleértve a magánbiztosítók megszüntetését. Ez utóbbiak ellen leghevesebben az orvosok hangoskodtak, hiszen ugyanazon munkáért a magánbiztosító két és féltől akár három és félszeres díjat fizet az orvosnak. (Nota bene: a magánbiztosítók csak fiatal, egészséges és egy bizonyos havi jövedelem feletti személyeket vesznek fel.) A pénz körüli vita olyan hangvételű volt, ami alapján sejthető, milyen sok a pályátévesztett orvos, akik inkább autószerelő, vagy gáz- és vízszelőkkel kellett volna legyenek, akikre egyébként is sokszor szoktak hivatkozni, hogy azokat mennyivel jobban fizetik. **Cave:** Nem a juhok legelőjéről van szó, hanem a gyapjáról!²

Klinikai orvosként és orvospáciensként - úgy is mint magán-, úgy is mint egyszerűen biztosított is - többet láttam talán, mint kellett volna, és pedig a betegágyból, vízszintes helyzetből nézve. Igencsak tudom ajánlani nagyhangú, magukat orvosnak tituláló "rágcsálóknak." **Cave:** Az orvosok is csak emberek. Ideális esetben.³ A magyar viszonyok olyanok, amilyenek, írjak róla többször, sajnos kelő tárgyi ismeretek és tágas szemléleti horizont hiányában. Ez pedig minden más témával kapcsolatosan is felpanaszolható, ami miatt - kívülállóként nézve - a mai magyar sajtóban elrettentő, destruktív zszurnalizmust folytatnak. Nem tapasztalható hiánya a felkorbácsolt érzelmekben, továbbá a felelőtlen állításokban és kijelentésekben, valamint előjelzésekben. A képviselők pedig meghunyászkodnak, nem vállalnak felelősséget a törvényhozásban (lásd: 2005. dec.), vagy ha igen, akkor ugyancsak kifogásolható módon.

Most következzen hát az **igaz történet**. Amikor 1954. október 23-án Nyugat-Németország meghívást kapott a NATO-ba, az EU-tagsághoz hasonlóan a már-tagok hozzájárulása volt szükséges. És akkor, a kis Dánia vétőt jelentett be, és a hozzájárulás feltételül szabta, hogy törvénybe iktassák a Schleswig-Holstein-i dán nemzeti kisebbség számára 2 parlamenti képviseleti hely garanciáját. Nyomban meg is szavazták a törvényt, s így Németország 1955. május 6-án, tíz évvel a kapituláció után, volt nyugati ellenfeleivel azonos katonai szövetség tagjává válhatott. Ez a történelmi lábjegyzet azért is figyelemreméltó, mivel a dánok németekkel szemben táplált ellenérzése semmivel nem (volt?) kisebb, mint más népek esetében -, szabadjon a részletezéstől itt eltekinteni.

A hiányos történelmi, szociológiai és etnobiológiai ismeretek hiánya végzetes következményekkel járt 2006. májusában, amikor a magyar parlament elszívetve, egyhangúlag szavazta meg keleti szomszédjának EU-tagságát. Bármennyire is hihetetlenül hangzik, még maguk a románok is kárát vallották, hiszen azóta sem tudnak mit kezdeni magukkal. Immáron Nyugaton is látják, hogy elszívetett lépés volt: semmi ígéretnek nem tettek eleget, sőt, a nagyhangon megkezdett folyamatok elakadtak, a korrupció csak fokozódott. Érdekes pl. magában a román sajtóban olvashatókat felemlíteni. Az egyik fél évvel ezelőtti írás⁴ arról szólt, hogy "az RMDSz, kormány-

pártként *elrománosodott*" - mivel a kezdeti, megbízható, korrekt és kiszámítható magyar politikusok egyre inkább hasonlítanak román kollegáikhoz, vulgo: hagyták magukat korrumpálni! (NB: a korpa és a disznó meséje!) Pár nappal ezelőtt ezt írták⁵: fogadni merek, hogy a románok alig 2 %-a gondolja, milyen jó EU-tagnak lenni. Az értelmesen megírt elemzés következtetése pedig úgy hangzik, hogy az EU-tagság megérkezése *megzavarta éppen a földalatti barlangokban zajló, a lopott arany feletti osztozkodást*. A cikk írója fogadást ajánlott az említett 2%-ra: egy tizennyolc éves Veuve Clicquot egy Biborteni (: egy üveg bibarcfalvi ásványvíz) ellenében! - annyi-
ra biztos meglátásai és következtetései helytállóságában.

A történelmi ismeretek hiányában a magyar parlament elszalasztotta a soha vissza nem térő lehetőséget: vétőjoguk alapján megszabhatták volna, hogy csak úgy és akkor járulnak hozzá a keleti szomszéd tagságához, ha azok törvénybe foglalják az anyaországának az erdélyi magyarsággal kapcsolatosan megfogalmazott elvárásait és azok teljesítésének garanciáját. Ehelyett az esztelen nemzeti önmalasztozást választották, hogy ... lássátok feleim szümtükkel, hozzuk testvéreinket abba a házba, ahol mi már benn vagyunk. Ház helyett ugyan alig előszoba, de erről ma már senki nem beszél.

Nem véletlen a mottónak választott passzus, régi olvasmányomból húztam elő, amikor a fentebb már említett mai, stratégiai konszenszus nélküli politikai csatározásokat és az azokról folytatott destruktív zszurnalizmust felemlítettem. Sajnálatosnak tartom, hogy immáron nem elég a saját média, már az Átalvetőben is megjelenik egyféle helyzetelemzés, gyalázkodó kijelentésekkel; lásd Bayer és Nagy 2007. júniusi számban megjelent írásait. Majd az EP-i választásokon - kizárólag a senki által előre nem is sejtendő körülménynek köszönhetően - elért nemvárt siker felhajtó erőt adott a valóság talaja felett lebegőknek, újabb nemzeti bódulatot váltva ki, amit ugyan-csak olvashattunk a médiában megjelent, inkább politikai szédelés, mint higgadt választási értékelőként. **Cave:** Nem minden, ami megengedett, tisztességes is!⁶

Nemrég, a francia elnök, Sarkozy diktálta nagy cselekvési sebességről is értekezett egyik német lap.⁷ Érdekes módon rajzolódott ki a nem született-francia elnök és a gall, latinos jellemvonás közötti diszkrepancia. Az írás de Gaulle tábornok egyik mondásával kezdődött: "Hát hogy lehessen kormányozni egy olyan országot, ahol 328 féle sajtót csinálnak?" A befejező mondat is de Gaulle-től származik, egyik leveléből való, ahol idézte, amit Hannibal tanácsolt testvérenek, Hasdrubalnak, akit zsoldosok toborozásával bízott meg: „Ne vegyél fel túl sok galliait! Azok mind iszákosok! Bátran csele-

Régi falusi házak Erdélyben

kednek, merészek a harcban, de gyorsan begazolnak és soha sem elégedettek.“

Ne sokat, inkább sokatmondót.⁸

Magyarázatok:

¹ Az egerek boldogságát jelentő "csengőt a macska nyakára" metafora a FAS, 19. Juli 2007 "Warum mögen die Menschen

Reformen nicht? c. írásban olvasható, Thomas Straubhaar tollából;

² Non est de pastu ovium quaestio, sed de lana. (II. Pius pápa /*? - †1464/ mondása)

³ Werner Mitsch, n. író; (*1936-)

⁴ Florian Bichir: UDMR-ul s-a românizat; in: Evenimentul Zilei, 1. Iunie 2007

⁵ Mircea Mihăieș: Ruptă la nivelul gâtulejului, societatea românească e alcătuită din două categorii intrate - chiar fără să știe - într-un conflict pe viață și pe moarte. (in: Evenimentul Zilei, 31. dec. 2007)

⁶ Non omne quod licitur honestum est! - latin szállóige;

⁷ Günther Nonnenmacher: Tollkühn, tapfer, nie zufrieden. (in: FAS. 2. Dez. 2007)

⁸ Non multa, sed multum - latin szállóige, saját értelmezésben;

Vélemény

A szerkesztő fenti íráshoz az alábbiakat fűzi hozzá

A hír szent, a vélemény szabad - e jelszóval tesszük közzé Sz.K. írását, ami többek között lehetőségeink tragikomédiába illő elkötyavetyélését pergeti le előttünk, valamint a zsurnalizmus vadhajtásait kárhóztatja. Előbbiről előző lapszámainkban ismételtén értekeztünk, a mai napig próbáljuk magyarázni a magyarázhatatlant, kapaszkodunk a délibábra és nyeljük a ködöt, akarjuk a reményt, csak hát minden nappal minden igyekeztünk lassan belefutad jelen politikai életünk és koncepciótlan politikusaink látszatselekedeteinek mocsarába, és ami a következő kérdés feltevésére készítet: csupán egy gyökereit, hajtómotorját, iránytűjét, tehát jövőjét vesztett náció történetének befejező szakaszát éljük passzívan, avagy egy kitértelt, elveszejtűsünket célzó külső összeesküvés részint cinkos, részint ostoba és vak végrehajtóinak szemfényvesztő előadását szemléljük, szintűgy passzívan? Ami pedig Bayer és Nagy említett „gyalázkodó” szövegeit illeti, azt kell mondanunk, ha a vélemény szabad, akkor a felháborodás is az (kéne legyen), akár kevésbé passzívan is (N.B. 2006. hosszú forró ősze, ami végül mégsem lett elég hosszú és elég forró). Ennek jegyében, Sz.K. frappáns történetei után engedtessek meg nekem is egy póriasabb „nota bene”, egy régi „igaz történet” Dészről: két élemedettebb korú kisasszonyhoz végre odaszegődött egy udvarló. Mivel beszédhibásak voltak, megegyeztek, hogy annak jelenlétében lehetőleg nem szólnak, inkább csak bólogtatnak. Aztán lőn, hogy miután az úr megérkezett, a macska elkezdte nyalni a kikészített tejfölt, mire az egyik hölgy a tilalmat feledve rászólt (mondhatni gyalázkodóan), emígy: „titt, te”, a másik meg órá: „ne tojj te”. Amaz pedig mérgesen replikázott: „én te tojjak, te te tojjál? Mind megeti a tita a tejfölt.” Hát itt a javát bizony már megette, nekünk, egereknek mégsem sikerül a nyakába eléggé hangos csengőt kötnünk, amikor immár nem boldog életünk, hanem pusztá „egérlétünk” a tét. Az írás schlegeli deffinicióihoz meg bátran hozzátéhető a jakkiáltás is.

✍ K.P.

Az írás egészségügyi reform-vonatkozásait Dr. Szász István Tas kommentálja az alábbiakban

Cincogástól a nyávogásig csengettyűhangban

Mint az egészségügyi reform vonatkozásában felkért hozzászóló, agyficamot okozó pályán próbálom egyenesben tartani gondolataimat. Hiszen e tanítómese kapcsán először az ölik eszembe, hogy mennyire más mindazt, ami itt folyik, kívülről látni, aztán meg, hogy ugyanaz a tanítómese mennyire más most jelent ott és itt, s végül, hogy „orvosi rágszálói” mivoltunkban mennyire más a hozzáállásunk a történethez.

Mert Károly barátunk egy valóban üvegzebb társadalomban figyelheti az áramlatokat. Ott tudják, hogy ki kire akaszt csengettyűt és miért. Tudják, kinek érdeke és kinek nem, és azt is, hogy a politika minden nagy és demokratikus hagyomány ellenére igencsak félve nyúl e kényes kérdéshez. A leghatalmasabbak bukását is magában hordozza egy ilyen kísérlet.

Náluk a több és magánbiztosítói rendszer hátrányait (erkölcstelen és pusztító erejét) megtapasztalva sóvárognának a szolidaritás Bismarck-i áldásait újra érvényesíteni. Arról van tehát szó, hogy a valódi reformot a több- és magánbiztosítós rendszerből az egy- és szolidaritás alapján működő biztosító felé kellene végrehajtani. A csen-

gettyűt tulajdonképpen a jól megfizetett rágszálók akasztanák a reformmacskák nyakába, s akadályoznák meg azok lopkodás ellenes lopakodását éléskamráik felé, a szolidaritás eltiprásán alapuló és ab ovo nyereszkeedésre berendezkedett magánbiztosítókkal közös érdekeik alapján.

Nálunk a sokszorosan alulfizetett orvosok, ahelyett, hogy a kevés működő csengettyű leszerelését szorgalmaznák, s azt remélnék, hogy a több- és magánbiztosítós rendszer rendező megalázó jövedelmi helyzetüket, éppen az ellenkezőjét teszik, és a beteg érdekét nézve a kockázatközösség és a szolidaritás mellett állnak ki. A rengeteg durva sajtótámadást elviselni kénytelen orvostársadalomról bizony egy egészséges zsurnaliztika ezt lenne hivatott eljuttatni a „tömegek” tudatához. Valójában alig van hasonló önzetlen és gyakorlatilag egyöntetű kiállásra példa a mai magyar társadalomban. Még mi magunk sem gondoltuk ezt át e formában.

Nálunk a reformmacskának álcázott ragadozó pumák egészen másra esküdtek fel. Felénk ők azok, akik az egerek számára hozzáférhetetlen élestartat kifosztani készülnek, és ezt nevezik reformnak. Az ő nyakukban a mi fogó pénzünkől (egészségünk árából) beszerzett cifra reklámszövegek lógnak csengettyűk helyett. Ők maguk szerelik azokat fel magukra, és az egérkéik valóban egzisztenciájukat kockáztatva próbálhatnak csak megszólalni az ott hirdetett tévtanokról. És ők csodák csodája megszólalnak. A macska azonban - a mai erőviszonyok között még - macska-egér harcot folytat sok kis nevétségessé tett ellenfelével. Közben még az egérlukákat is eladja a sokkal hatalmasabb patkányoknak.

Szócs Károly írásának további részei sem nélkülözik a magyar valóságból kiszakíthatatlan magyar orvos sorsával is párhuzamba hozható gondolatokat. Mint mindig, most sem árt figyelniük rá!

Világos vár romjai